

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETAS
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA**

INGA PUODŽIUKIENĖ

APLINKOS APSAUGOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO STUDIJŲ PROGRAMA

**POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO DOKUMENTŲ
METODINIO PARENGIMO REIKŠMĖ**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovas –
doc. dr. Algimantas Bakas**

Vilnius, 2006

PLANAS

IVADAS	3
1. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESAS	6
<i>1.1. Poveikio aplinkai vertinimo proceso samprata</i>	<i>6</i>
<i>1.2. Poveikio aplinkai vertinimo tikslai</i>	<i>7</i>
<i>1.3. Poveikio aplinkai vertinimo objektas</i>	<i>9</i>
<i>1.4. Aplinkos komponentai, į kuriuos atsižvelgiama poveikio aplinkai vertinime ...</i>	<i>11</i>
<i>1.5. Poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyviai</i>	<i>12</i>
2. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	15
<i>2.1. Europos Sąjungos teisinė bazė ir jos raida</i>	<i>15</i>
<i>2.2. Lietuvos Respublikos teisinė bazė ir jos raida</i>	<i>19</i>
<i>2.3. Poveikio aplinkai vertinimo proceso etapai</i>	<i>26</i>
2.3.1. Atranka	26
2.3.2. Poveikio aplinkai vertinimo programa	29
2.3.3. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita	31
2.3.4. Sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių	34
3. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO DOKUMENTŲ METODINIO PARENGIMO ANALIZĖ	36
<i>3.1. Bendrieji principai</i>	<i>36</i>
<i>3.2. Poveikio aplinkai vertinimo proceso būklės analizė</i>	<i>38</i>
3.2.1. Atrankos dėl poveikio aplinkai vertinimo	38
3.2.2. Poveikio aplinkai vertinimas	40
<i>3.3. Poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų metodiniai aspektai</i>	<i>42</i>
3.3.1. Atrankos etapo dokumentai	42
3.3.2. Poveikio aplinkai vertinimo programos rengimo dokumentai	44
3.3.3. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos rengimo dokumentai	45
<i>3.4. Poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų rengėjų apklausa</i>	<i>49</i>
3.4.1. Tyrimo metodika	49
3.4.2. Tyrimo rezultatų analizė	55
IŠVADOS	73
REKOMENDACIJOS	75
LITERATŪROS SĄRAŠAS	76
SANTRAUKA	79
SUMMARY	80
1 PRIEDAS ANKETA	81

Ivadas

Poveikio aplinkai vertinimas pagrįstas idėja, kad prieš pradėdant įgyvendinti projektus, planus ir programas, galinčius turėti reikšmingą poveikį aplinkai, reikia patikrinti, koks tas poveikis bus. Aplinkos politikoje taikomais atsargumo ir prevencinių veiksnių principais siekiama visų pirma išvengti rizikos, kad tam tikras pavojus aplinkai gali kilti, bei užkirsti kelią neigiamam pavojui ar žalai, o ne kovoti su jos pasekmėmis. Todėl remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtinta „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“ [27] „...valstybė aplinkosaugos srityje turi kontroliuoti ir reguliuoti poveikį aplinkai ir raginti ūkio subjektus bei valstybės institucijas vykdyti neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai prevenciją, užuot kovojus su neigiamomis poveikio pasekmėmis“. Taip pat pagal šios Strategijos įgyvendinimo principus, „...turi būti nustatytas planuojamos ūkinės veiklos, ūkio šakų plėtros programų, teritorinių planų įgyvendinimo poveikis aplinkai, numatytos ekstremalių situacijų prevencijos, padarinių mažinimo ir likvidavimo priemonės.“ Taigi, poveikio aplinkai vertinimas – prevencinė priemonė užkertanti kelią negrįžtamiems procesams tolesnėje planuojamos ūkinės veiklos vystymo stadijoje.

Aplinkos apsaugos valdymo sistemoje poveikio aplinkai vertinimas priskiriamas horizontaliesiems teisės aktams, kurie reglamentuoja bendruosius aplinkos apsaugos vadybos klausimus ir yra taikomi visuose aplinkos apsaugos sektoriuose. Poveikio aplinkai vertinimas remiasi integruotos aplinkos apsaugos idėja, į aplinkos apsaugą žiūrint kaip į vientisą sistemą. Kiekvienu konkrečiu atveju nagrinėjamas poveikis ne tik atskiriems aplinkos komponentams, bet ir visų jų sąveikai. Teisinis sąvokos „aplinka“ apibrėžimas lemia, jog poveikio aplinkai vertinimo proceso metu atsižvelgiama ne tik į poveikį gamtinei, bet ir žmogaus sukurtai aplinkai - visuomenei ir jos sveikatai, materialinėms ir kultūros vertybėms, socialiniams ir ekonominiams aspektams.

Problema: Kadangi poveikio aplinkai vertinimo vienas iš tikslų yra optimizuoti planavimo ir projektavimo procesą, siekiant išvengti aplinkos apsaugos požiūriu nepalankių vietos parinkimo, techninių, technologinių, statybos ir eksploatacijos sprendimų, todėl labai svarbu, kad pats poveikio aplinkai vertinimo procesas būtų tinkamai reglamentuotas bei būtų parengti metodiškai pagrįsti poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentai.

Darbo tikslas: išanalizuoti poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių teisės aktų būklę, iširti ir įvertinti ar pakankamai efektyviai yra parengta planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų metodinė bazė.

Uždaviniai darbo tikslui pasiekti:

1. išnagrinėti ES poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių teisės aktų raidos tendencijas, jų reikšmę nacionalinei poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančiai teisei bei jos

raidą.

2. metodiškai išanalizuoti poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančius dokumentus.
3. įvertinti poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančius teisės aktus atsižvelgiant į poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų poreikius metodiniu požiūriu.

Tyrimo metodai:

1. poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių teisės aktų ir kitų norminių dokumentų analizė;
2. mokslinių straipsnių, specializuotos literatūros, internetinėse svetainėse skelbiamų straipsnių analizė;
3. poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų apklausa, siekiant nustatyti poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių dokumentų aiškumą bei išsamumą, gautų duomenų statistinis apdorojimas.

Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančios teisinės bazės metodinė būklė.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje apžvelgiami poveikio aplinkai vertinimo proceso teoriniai aspektai, t.y. nagrinėjamos jo sąvokos, tikslai bei objektas, analizuojami aplinkos komponentai, į kuriuos yra atsižvelgiama atliekant poveikio aplinkai vertinimą, bei aptariami poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyviai, jų funkcijos.

Antroje dalyje analizuojami poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojantys dokumentai, apžvelgiant Europos Sąjungos teisės aktus bei jų perkėlimą į Lietuvos teisyną, taip pat pateikiant Lietuvos poveikio aplinkai vertinimo proceso priešistorę iki narystės Europos Sąjungoje bei jo raidą. Be to, nagrinėjami visi poveikio aplinkai vertinimo procesą sudarantys etapai, detaliam aptariant jų metu vykdomas procedūras.

Trečioji dalis skirta išanalizuoti poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų metodinį parengimą. Pradžioje yra apžvelgiamos bei pateikiamos grafiškai pavaizduotos paskutiniaisiais metais Lietuvoje vyraujančios tendencijos poveikio aplinkai vertinimo proceso srityje, išskiriant atliekamų poveikio aplinkai vertinimo procesų didėjimo tendenciją. Po to aptariami poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų metodiniai aspektai, detaliam analizuojant kokios problemos, klausimai galėtų iškilti įvairių poveikio aplinkai vertinimo etapų dokumentų rengimo metu. Paskutinioji trečiojo skyriaus dalis yra skirta tyrimui, kurio tikslas yra išsiaiškinti ar pakankamai efektyviai yra parengta planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metodinė bazė. Remiantis mokslo tiriamojo darbo metodiniais nurodymais, buvo parengta poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų apklausos anketa. Jos pagrindą sudarė uždaro tipo klausimai, kurių tikslas buvo atskleisti problemines poveikio aplinkai vertinimo

metodinės bazės sritis, su kuriomis susiduria poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai, rengdami planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentus. Rezultatų apdorojimas leis išskirti kai kurias poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų ginčytinas bei problemines sritis.

Rašant teorinę darbo dalį buvo remiamasi įvairiais literatūros šaltiniais, tačiau pagrindinis dėmesys buvo sutelktas į Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisinių aktų, reglamentuojančių poveikio aplinkai vertinimo procesą, studijavimą. Atliekant tiriamąją magistro baigiamojo darbo dalį buvo remiamasi anksčiau paminėtos anketos rezultatais.

1. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESAS

1.1. Poveikio aplinkai vertinimo proceso samprata

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą išskiriamos dvi poveikio aplinkai vertinimo sritys: pirma, projektų poveikio aplinkai vertinimas ir, antra, planų ir programų poveikio aplinkai vertinimas [5]. Lietuvos Respublikos teisės aktuose pirmoji sritis įvardijama kaip planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesas ir šio proceso dalyvių tarpusavio santykiai yra nustatyti pagrindiniame poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančiame 2005 m. birželio 21 d. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme [18], antroji – planų ir programų strateginis pasekmių aplinkai vertinimas, kurio procesą ir šio proceso dalyvių tarpusavio santykius reglamentuoja 2004 m. rugpjūčio 18 d. LR vyriausybės nutarimu Nr. 967 priimtas „Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas“ [19].

Poveikio aplinkai vertinimas - tai pakankamai sudėtingas ciklinio pobūdžio procesas, susidedantis iš kelių tarpusavyje susijusių, vienas po kito einančių etapų, tarp kurių turi būti grįžtamasis ryšys.

Poveikio aplinkai vertinimas - tai konkrečios planuojamos ūkinės veiklos potencialaus poveikio aplinkai numatymo, apibūdinimo ir įvertinimo procesas, kurio pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad atsakinga institucija, priimanti sprendimą dėl veiklos leistinumą pasirinktoje vietoje, disponuotų informacija apie galimą reikšmingą tos veiklos poveikį aplinkai ir šio poveikio sumažinimo galimybes, bei būtų susipažinusi su visuomenės nuomone. Pagrindiniai kriterijai, nulemiantys, kurią veiklą privalu vertinti, yra planuojamos veiklos mastas, pobūdis ir vietos ypatumai.

Poveikio aplinkai vertinimo procedūros turi būti integruotos į bendrą planavimo ir projektavimo procesą ir atliekamos pakankamai ankstyvo šio proceso etapo metu, kai dar įmanoma išvengti neigiamo reikšmingo poveikio aplinkai ar numatyti jo sumažinimo priemones. Bendruoju atveju, remdamiesi Lietuvos poveikio aplinkai vertinimo proceso reglamentavimo pavyzdžiu, trumpai apžvelkime poveikio aplinkai vertinimo procesą. Pirmiausia planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) parengia pradinę informaciją apie planuojamą ūkinę veiklą ir pateikia atsakingai institucijai, kuri atlieka atranką, priimdama sprendimą dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo. Planuojamos ūkinės veiklos organizatorius, gavęs atsakingos institucijos išvadą dėl privalomo poveikio aplinkai vertinimo, apie tai praneša visuomenei Aplinkos ministerijos patvirtinta tvarka. Suinteresuota visuomenė turi teisę Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka teikti atsakingai institucijai motyvuotus pasiūlymus persvarstyti atrankos išvadą. Vėliau planuojamos ūkinės veiklos organizatorius pats arba jo įpareigotas poveikio aplinkai

vertinimo dokumentų rengėjas rengia poveikio aplinkai vertinimo programą, kuri yra skirta nustatyti poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos turinį ir joje nagrinėjamus klausimus, bei kuri yra pateikiama planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjektams ir apie tai Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka yra informuojama visuomenė. Poveikio aplinkai vertinimo subjektai savo motyvuotas išvadas dėl programos pateikia dokumentų rengėjui. Gavęs išvadas, dokumentų rengėjas poveikio aplinkai vertinimo programą bei subjektų išvadas pateikia atsakingai institucijai, kuri, išnagrinėjusi programą bei subjektų išvadas, patvirtina programą. Remdamasis patvirtinta programa, dokumentų rengėjas rengia poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą, su kuria Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka supažindina visuomenę. Atsižvelgęs į motyvuotus suinteresuotos visuomenės pasiūlymus, dokumentų rengėjas pateikia patikslintą ataskaitą poveikio aplinkai vertinimo subjektams, kurie savo motyvuotas išvadas pateikia dokumentų rengėjui. Gavęs išvadas, dokumentų rengėjas poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą, subjektų išvadas bei argumentuotą suinteresuotos visuomenės pasiūlymų įvertinimą pateikia atsakingai institucijai, kuri, išnagrinėjusi ataskaitą, subjektų išvadas bei argumentuotą suinteresuotos visuomenės pasiūlymų įvertinimą, priima motyvuotą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą pasirinktoje vietovėje apie kurį praneša visuomenei.

Taigi, apibendrintai poveikio aplinkai vertinimas – tai procesas, kurio metu yra surenkama informacija apie planuojamą ūkinę veiklą ir šios veiklos tikėtiną poveikį aplinkai bei jos komponentams, šio poveikio prevencijos, sumažinimo ir kompensavimo priemonės.

Detaliau apie poveikio aplinkai vertinimo procesą ir jo sudedamąsias dalis yra aptarta 2 skyriuje.

1.2. Poveikio aplinkai vertinimo tikslai

Bendrajai prasme poveikio aplinkai vertinimas - tai teisės aktais reglamentuotas procesas, kurį atliekant pakankamai anksti yra nustatomas, apibūdinamas ir įvertinamas tiesioginis ir netiesioginis konkrečios planuojamos ūkinės veiklos galimas poveikis aplinkai bei priimamas sprendimas dėl planuojamo objekto leistinumą. Pagrindinis šio proceso tikslas yra užtikrinti, kad atsakinga institucija, priimanti sprendimą dėl veiklos leistinumą pasirinktoje vietoje, turėtų pakankamai informacijos apie galimą reikšmingą tos veiklos poveikį aplinkos komponentams bei veiksniams ir šio poveikio sumažinimo galimybes, bei būtų susipažinusi su visuomenės nuomone.

Poveikio aplinkai vertinimo vienas iš tikslų - optimizuoti planavimo ir projektavimo procesą, siekiant išvengti aplinkos apsaugos požiūriu nepalankių vietos parinkimo, techninių, technologinių, statybos ir eksploatacijos sprendimų. Poveikio aplinkai vertinimo (PAV) metu nustatomas, apibūdinamas ir įvertinamas galimas tiesioginis ir netiesioginis projektų poveikis

žmonėms, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, vandeniui, orui, klimatui ir kraštovaizdžiui, materialinėms vertybėms bei kultūros paveldui, įskaitant ir visų šių veiksnių sąveikai.

Esminiai pagrindinėje poveikio aplinkai vertinimo procesą Europos Sąjungoje reglamentuojančioje Direktyvoje 85/337/EEB [7] nustatyti PAV tikslai yra „užkirsti kelią teršimui ir trukdiniams ten, kur jis kyla, o ne vėliau bandyti kovoti su jo padariniais; atsižvelgti į poveikį aplinkai kiek įmanoma ankstesnėje visų techninio planavimo ir sprendimų priėmimo procesų stadijoje; ... sutikimas dėl valstybės ir privačių projektų planuojamos veiklos, galinčios turėti žymų poveikį aplinkai, turėtų būti duodamas tik iš anksto atlikus tokių projektų galimus reikšmingus poveikius aplinkai vertinimą“, t.y. įgyvendinti atsargumo principą, kuris trečiojoje bendrojoje aplinkos apsaugos veiksnių programoje ypatingai pabrėžia poveikio aplinkai vertinimo proceso reikšmę įgyvendinant šį principą. Kitas svarbus aspektas įgyvendinant atsargumo principą – integruota aplinkos apsauga. Turi būti nustatyti, apibūdinti ir įvertinti visi tiesioginiai ir netiesioginiai projekto poveikiai visiems aplinkos komponentams ir jų sąveikai. Taigi, negali likti nepastebėta nė viena aplinkos sritis, kuriai projektas turi įtakos. Tokiu būdu yra siekiama užkirsti kelią tokiems atvejams, kai priimant sprendimą dėl projekto leistinumą yra įvertinamas tik vienas, labiausiai pažeidžiamas aplinkos komponentas ir prevencinių priemonių bus imamasi tik dėl to komponento. Integruotos aplinkos apsaugos taikymą sąlygojo atlikti tyrimai, kuriais nustatyta, kad tam tikri „pagerinimai“ viename aplinkos sektoriuje gali sukelti neigiamas pasekmes kitame [5]. Be to, „... projekto poveikį aplinkai reikia vertinti atsižvelgiant į poreikį apsaugoti žmonių sveikatą, užtikrinti sveikesnę aplinką ir tuo prisidėti prie gyvenimo kokybės kūrimo, užtikrinti rūšių įvairovės palaikymą ir palaikyti ekosistemas, kaip pagrindinio gyvybės šaltinio, reprodukcijos pajėgumą;“ siekiama darnios plėtros principo, o „kadangi turi būti suderinti poveikio aplinkai vertinimo principai dėl pagrindinių užsakovo išpareigojimų...“, tai šioje Direktyvoje yra įgyvendinamas ir principas „teršėjas moka“, nes projekto organizatorius atsako už poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengimą bei su tuo susijusias išlaidas. Taip pat „bet kuris sutikimo dėl planuojamos veiklos prašymas ir bet kokia informacija,, būtų prieinama visuomenei“, bei „visuomenė turėtų galimybę pareikšti savo nuomonę prieš pradėdant projekto įgyvendinimą“ siekiama įtraukti visuomenę į poveikio aplinkai vertinimo procesą.

Apibendrinant, pagrindiniai PAV tikslai yra:

- nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei, materialinėms vertybėms bei nekilnojamoms kultūros vertybėms ir šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai ir užtikrinti, kad į aplinkos apsaugos aspektus bus atsižvelgta iki šios veiklos vykdymo pradžios;

- pateikti su ūkine veikla susijusią informaciją visiems PAV proceso dalyviams;
- optimizuoti planavimo ir projektavimo procesą, siekiant išvengti aplinkos apsaugos požiūriu nepalankių vietos parinkimo, techninių, statybos ir eksploatacijos sprendimų;
- sumažinti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį visuomenės sveikatai ir kitiems aplinkos komponentams arba šio poveikio išvengti;
- numatyti planuojamos ūkinės veiklos alternatyvas bei sudaryti prielaidas tinkamiausiai alternatyvai parinkti;
- nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje;
- numatyti galimo neigiamo poveikio išvengimo, sumažinimo, atkūrimo ar kompensavimo priemones bei jų įgyvendinimą.

1.3. Poveikio aplinkai vertinimo objektas

Remiantis Direktyvos 85/337/EEB nuostatomis, ji yra taikoma vertinti valstybės ir privatiems projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai. Šiame kontekste „projektas“ reiškia:

- statybos darbus bei kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimą,
- kitokius įsikišimus į natūralią aplinką ir gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą. Direktyvoje 85/337/EEB numatyti projektai yra ne tik tam tikri įrengimai ar infrastruktūros planai, bet ir tam tikra veikla (gamyba, deginimas, gavyba, perdirbimas, statyba ir pan.), sąvoką „projektas“ suprantant plačiaja prasme, tad poveikio aplinkai vertinimas atliekamas ne tik pačiam pradiniam etapui, pvz., tam tikro įrengimo pastatymui, bet ir visam šio įrenginio naudojimo procesui. Šiame kontekste už sąvoką „projektas“ aiškesnė yra sąvoka „ūkinė veikla“ – kuri yra vartojama Lietuvos Respublikos teisės aktuose [5].

Šioje Direktyvoje visi projektai, priklausomai nuo savo pobūdžio, masto ar vietos, yra įrašyti į du skirtingus sąrašus, kurių pirmame išvardintiems projektams vertinimas yra privalomas, o antrame sąraše išvardintiems projektams vertinimas yra privalomas tuomet, kai valstybės narės mano, kad to reikalauja projektų charakteristikos.

Priėmus Direktyvą 85/337/EEB I priedo projektų sąrašas apėmė 9 ūkines veiklos rūšis, vėliau Direktyva 97/11/EB [8] šis sąrašas buvo išplėstas iki 21 rūšies ir buvo detalizuotas. Projektai privalomam vertinimui atrinkti vien pagal konkrečios rūšies pavojingumą (pvz., nepriklausomai nuo veiklos masto, visi įrenginiai radioaktyviam kurui perdirbti, integruoti chemijos pramonės įrengimai ir kt.) arba papildomai atsižvelgiant ir į veiklos apimtį (naftos perdirbimo įmonės, šiluminės elektrinės, inžinerinės infrastruktūros objektai ir kt.).

Remiantis Lietuvos Respublikos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu, poveikio

aplinkai vertinimo objektas – tai planuojama ūkinė veikla, kuri dėl savo masto, pobūdžio ar numatomos vietos ypatumų gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai. Šiame įstatyme planuojama ūkinė veikla apibrėžiama kaip naujų statinių statyba, esamų statinių rekonstravimas, naujų technologijų įdiegimas, gamybos proceso ir technologinės įrangos modernizavimas ar keitimas, gamybos būdo, produkcijos kiekio (masto) ar rūšies pakeitimas, žemės gelmių ir kitų gamtos išteklių naudojimas, taip pat žemėtvarkos, miškotvarkos bei vandentvarkos projektuose numatoma ūkinė veikla. Ši veikla yra įrašyta į:

1) planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą (1 priedas);

2) planuojamos ūkinės veiklos, kuriai turi būti atliekama atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo, rūšių sąrašą (2 priedas);

Poveikio aplinkai vertinimas atliekamas, kai planuojama ūkinė veikla įrašyta į planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą, kai planuojamos ūkinės veiklos atrankos metu nustatoma, kad planuojamai ūkinei veiklai yra privalomas jos poveikio aplinkai vertinimas arba, kai planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimas gali daryti poveikį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms, o institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą (Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos), remdamasi atitinkama tvarka [20] nustato, kad šis poveikis gali būti reikšmingas.

Šiuose sąrašuose priklausomai nuo planuojamų projektų, planų ar programų, t.y. planuojamos ūkinės veiklos mastų, apimčių, dydžių, išmetamų teršalų, susidarančių atliekų ir kt., pateiktos skirtingoms sritims, t.y. žemės ir vandens ūkiui, gavybos ir perdirbamajai pramonei, energetikos, metalų gamybos ir perdirbimo pramonei, mineralinių statybinių medžiagų pramonei, chemijos pramonei, medienos ir popieriaus pramonei, inžineriniams statiniams, kitoms planuojamoms ūkinės veiklos rūšims, priklausančios veiklos.

LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme veiklos į planuojamos ūkinės veiklos rūšių sąrašus įrašytos arba nenurodant jų apimties slenkstinių dydžių (tuomet PAV arba atranka atliekami nepriklausomai nuo veiklos apimties arba pajėgumų), arba nurodant slenkstinį dydį (1 priedas) ar slenkstinį dydį ir slenkstinį intervalą (2 priedas).

1.4. Aplinkos komponentai, į kuriuos atsižvelgiama poveikio aplinkai vertinime

Direktyvos 85/337/EEB 3 straipsnyje pateikti aplinkos komponentai, kuriuos tiesiogiai ir netiesiogiai gali veikti projektas. Tai yra: žmonės, gyvūnija ir augmenija, dirvožemis, vanduo, orui, klimatas ir kraštovaizdis, materialinės vertybės ir kultūros paveldas bei išvardintų veiksmų sąveika.

LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostatas detalizuojančių Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatų priede „Rekomenduojama planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos struktūra ir apimtis“ yra nurodomi šie aplinkos komponentai, į kuriuos būtina atsižvelgti vertinat planuojamos ūkinės veiklos galimą poveikį: vanduo, aplinkos oras, dirvožemis, žemės gelmės, biologinė įvairovė, kraštovaizdis, socialinė ekonominė aplinka, etninė-kultūrinė aplinka, kultūros paveldo objektai ir vietovės, visuomenės sveikata bei tarpvalstybinis poveikis aplinkos komponentams. 1 lentelėje pateikiama ištrauka iš Australijos aplinkos apsaugos administracijos parengto „Poveikio aplinkai vertinimo aplinkosaugos principų, aplinkos veiksmų ir tikslų vadovaujamojo dokumento“ [28], kuriame nurodytas bendrųjų aplinkos veiksmų ir susijusių aplinkosaugos tikslų sąrašas, kuriame pateikiami minimalūs reikalavimai aplinkosaugos klausimais. Tai yra bendrojo pobūdžio dokumentas, kuris turi būti pritaikytas kiekvienam konkrečiam atvejui. Kiekvienam iš šių veiksmų planuojamos ūkinės veiklos užsakovas turi nustatyti taikomus įteisės aktus, normatyvus, kriterijus, numatyti vietovės tiriamuosius darbus, peržiūrėti esamą informaciją bei duomenis apie vietos, regiono sąlygas, numatyti atitinkamas švelninančias priemones.

1 lentelė. Bendrieji aplinkos veiksniai ir tikslai

Veiksny	Tikslas
Biofizikiniai	
Augmenija	Išlaikyti augmenijos gausą, įvairovę, geografinį pasiskirstymą bei produktyvumą rūšių ir ekosistemų lygmenyje, išvengiant ar valdant neigiamą poveikį bei gerinant žinias.
Gyvūnija	Išlaikyti gyvūnijos gausą, įvairovę, geografinį pasiskirstymą bei produktyvumą rūšių ir ekosistemų lygyje, išvengiant ar valdant neigiamą poveikį bei gerinant žinias.
Pelkės (upės)	Išlaikyti pelkių vientisumą, ekologines funkcijas ir aplinkos vertybes
Vanduo (paviršinis ar gruntinis)	Išlaikyti vandens kokybę tokiu būdu, kad esamos ir galimos aplinkos vertybės, taip pat ir ekosistemų išsaugojimas, būtų apsaugoti.
Dirvožemis (sausuma)	Išlaikyti dirvožemio ir jo būklės vientisumą, ekologines funkcijas ir aplinkos vertybes.
Dirvožemis (jūrinė)	Išlaikyti jūros dugno ir pakrančių vientisumą, ekologines funkcijas

	ir aplinkos vertybes.
Draustiniai	Apsaugoti aplinkos vertybes tų teritorijų, kurios pripažintos kaip turinčios reikšmingų aplinkai savybių.
Taršos valdymas	
Oro kokybė	Užtikrinti, kad teršalai neturės neigiamo poveikio aplinkos vertybėms arba žmonių sveikatai, gerovei ir patogumui bei žemėnaudai laikantis norminių reikalavimų bei priimtinių standartų.
Vandens kokybė (paviršinio, jūros arba požeminio)	Užtikrinti, kad teršalai neturės neigiamo poveikio aplinkos vertybėms arba žmonių sveikatai, gerovei ir patogumui bei žemėnaudai laikantis norminių reikalavimų bei priimtinių standartų.
Dirvožemio kokybė	Užtikrinti, kad dirvožemio atstatymas pasieks priimtinius lygius, suderinamus su numatoma žemėnaudą, ir atitinkančius taikomus kriterijus.
Triukšmas	Apsaugoti šalia gyvenančius asmenis nuo triukšmo, kylančio dėl planuojamos veiklos, užtikrinant, kad triukšmo lygiai atitinka norminius reikalavimus bei priimtinius standartus.
Radiacija	Užtikrinti, kad radiacijos poveikis visuomenei ir aplinkai būtų toks mažas, kokį įmanoma ir yra tikslinga pasiekti, ir atitiktų priimtiną normas.
Apšvietimas	Išvengti arba valdyti galimą poveikį dėl šviesos nutekėjimo ir neviršyti nustatytų normų.
„Šiltnamio efektą“ sukeliančios dujos	Nuolat mažinti išmetimus iki tokio žemo lygio, koks yra praktiškai pasiekiamas, bei apsvaistyti kompensuojančiąsias priemones toliau mažinti didėjančius išmetimų kiekius.
Socialiniai veiksniai	
Paveldas	Užtikrinti, kad biofizikinės aplinkos pakeitimai neturės neigiamo poveikio istoriniam ir kultūriniam paveldui bei atitiks atitinkamą su paveldu susijusią teisinę bazę.
Rizika	Užtikrinti, kad dėl planuojamos veiklos kylanti rizika būtų tokia maža, kokią įmanoma ir yra tikslinga pasiekti, bei atitinka priimtiną normas bei kriterijus.
Vizualus poveikis	Užtikrinti, kad yra atsižvelgiama į estetiškes vertybes bei imamasi priemonių tiek sumažinti vizualinį poveikį kraštovaizdžiui, kiek tai įmanoma ir yra tikslinga pasiekti.
Rekreacija	Užtikrinti, kad esamoms ir planuojamoms rekreacijai skirtoms priemonėms nekiltų pavojus.
Kiti veiksniai	
Eksploatavimo nutraukimas	Užtikrinti, kad tiek, kiek praktiškai įmanoma, atkuriant būtų pasiekta stabili ir funkcionuojanti dirvožemio būklė, besiderinanti su supančiu kraštovaizdžiu ir kitomis aplinkos vertybėmis.

Toks sąrašas yra skirtas padėti poveikio aplinkai dokumentų rengėjams parengti poveikio aplinkai vertinimo dokumentus bei bendruoju atveju nurodyti siektinus aplinkos tikslus.

1.5. Poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyviai

Nors Direktyvos 85/337/EEB nuostatose nėra tiesiogiai nurodyta kokios valstybių narių institucijos ir subjektai turi dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese, tačiau ji įpareigoja šalis nars paskirti kompetentingą instituciją ar institucijas bei kitas institucijas, kurios dėl savo specialių aplinkosaugos įgaliojimų gali būti suinteresuotos projektu.

Lietuvos Respublikos teisės aktų reglamentuojamo PAV proceso dalyviai:

- atsakinga institucija - Aplinkos ministerija, Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai, Aplinkos apsaugos agentūra;
- planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjektai: valstybės institucijos, atsakingos už sveikatos apsaugą, priešgaisrinę apsaugą, kultūros vertybių apsaugą, ūkio plėtrą ir žemės ūkio plėtrą, bei vietos savivaldos institucijos (LR poveikio aplinkai vertinimo įstatymas suteikia galimybę visoms valstybės institucijoms dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese subjektų teisėmis, jei jas pakviečia dalyvauti atsakinga institucija ar jos pačios yra suinteresuotos dalyvauti PAV procese ir atsakinga institucija tam pritaria, todėl PAV subjektais gali būti ir kitos nenurodytos valstybės institucijos);
- planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas);
- poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas (juo gali būti ir PAV užsakovas, jei jis atitinka nustatytus kvalifikacinius reikalavimus);
- visuomenė (pvz.: vietiniai gyventojai, nevyriausybinių organizacijų ir kt.).

Atsakinga institucija yra pagrindinė poveikio aplinkai vertinimo kokybę užtikrinančio mechanizmo dalis. Remiantis LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostatomis, atsakinga institucija atsako už:

- poveikio aplinkai vertinimo proceso koordinavimą;
- atrankos atlikimą, poveikio aplinkai vertinimo programų nagrinėjimą ir tvirtinimą, suinteresuotos visuomenės pasiūlymų įvertinimo, motyvuotų suinteresuotos visuomenės prašymų, ataskaitų, poveikio aplinkai vertinimo subjektų išvadų dėl programų, ataskaitų bei planuojamos ūkinės veiklos galimybių nagrinėjimą ir motyvuotų sprendimų dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą pasirinktoje vietoje priėmimą.

Atsakingos institucijos kompetenciją PAV procese nustato Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų nagrinėjimo Aplinkos ministerijoje ir jai pavaldžiose institucijose tvarkos aprašas [24]. Aplinkos ministerija tiesiogiai dalyvauja PAV procedūrose susijusiose su atominės energetikos veikla, branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymu, tarpvalstybiniu vertinimu, atliekamu pagal Konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (ESPOO) [9] reikalavimus ir tais atvejais, kai planuojama veikla numatyta keliose apskrityse ar regionų aplinkos apsaugos departamentų kontroliuojamose teritorijose, arba gali turėti poveikį jų aplinkai. Aplinkos apsaugos agentūros kompetencijai priskirtos kai kurios vandentvarkos ūkio veiklos, o regionų aplinkos apsaugos departamentams - likusios planuojamos ūkinės veiklos, nurodytos PAV įstatymo 1 ir 2 prieduose.

Esant būtinybei atsakinga institucija gali pasitelkti konsultantus. Atsakinga institucija savo lėšomis organizuoja konsultantų dalyvavimą planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai

vertinimo procese.

Planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) savo lėšomis atlieka šio įstatymo jam nustatytas poveikio aplinkai vertinimo procedūras.

Poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas atsako už planuojamos ūkinės veiklos galimo poveikio aplinkai nustatymą, apibūdinimą ir įvertinimą, programos ir ataskaitos rengimą bei šio įstatymo jam nustatytų poveikio aplinkai vertinimo procedūrų atlikimą.

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjektai pagal savo kompetenciją nagrinėja programas bei ataskaitas ir teikia išvadas dėl programų, ataskaitų bei planuojamos ūkinės veiklos galimybių.

Kadangi remiantis JT EEK Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija), kuri buvo pasirašyta 1998 m. ir kurią Lietuva ratifikavo 2001 m., Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2003/4/EB) dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką [10] bei šios Konvencijos ir Direktyvos reikalavimams įgyvendinti Lietuvoje sukurta teisinių ir organizacinių priemonių sistema, kurią, tarp kitų, sudaro Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-10-22 nutarimu Nr. 1175 patvirtinta „Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarka“ (Žin., 1999, Nr. 90-2660), 2005 m. patvirtintas atnaujintas „Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas“, valstybės ir savivaldybių institucijų turimos „Informacijos apie aplinką sąvadas“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-09-25 nutarimu Nr. 1491 patvirtinta „Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinė tvarka“ (Žin., 2002, Nr.94-4105), visuomenės informavimas ir aplinkosauginis švietimas tapo viena iš pagrindinių priemonių siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus, kurie yra įvardijami Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, Lietuvos aplinkos apsaugos strategijoje ir kituose šalies strateginiuose dokumentuose, tai visuomenei ir suinteresuotai visuomenei sudaroma galimybė išreikšti savo susirūpinimą, nuomonę dėl tam tikrų planų, programų ir projektų įgyvendinimo galimybės bei dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais. Todėl visuomenė Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka teikia motyvuotus pasiūlymus dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ir šios veiklos galimo poveikio aplinkai. Labai svarbu pasirūpinti, kad informacija apie vykstantį poveikio aplinkai vertinimą būtų prieinama visuomenei nuo pat proceso pradžios iki jo pabaigos.

2. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

2.1. Europos Sąjungos teisinė bazė ir jos raida

Pirmą kartą poveikio aplinkai vertinimas buvo panaudotas Jungtinėse Amerikos Valstijose kaip labai svarbi teisinė prevencinė priemonė, taikoma aplinkos apsaugos srityje. 1969 m. ji buvo įtraukta į Aplinkos apsaugos strategijos įstatymą bei vėliau buvo pradėta taikyti skirtingose pasaulio šalyse, įskaitant ir Europos valstybes. Europoje poveikio aplinkai vertinimo įstatymas pirmiausiai buvo priimtas Olandijoje 1981 m [2]. Apie tokio įstatymo būtinumą buvo kalbama ir kitose šalyse. Kadangi atskiros valstybės skirtingai vertino atskirų projektų įtaką aplinkai ir taikė skirtingus aplinkosaugos reikalavimus išduodant leidimus vykdyti tam tikrus projektus, todėl 1985 m. birželio 27 d. Europos Bendrijų Taryba priėmė Direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, kuria siekiama, nustatyti bendruosius poveikio aplinkai vertinimo principus bei papildyti ir koordinuoti sutikimo dėl valstybės ir privačių projektų planuojamos veiklos, galinčios turėti žymų poveikį aplinkai, davimo procedūras. Direktyva nustatė, jog sutikimas dėl valstybės ir privačių projektų planuojamos veiklos, galinčios turėti poveikį aplinkai, turėtų būti duodamas tik atlikus tokių projektų galimo reikšmingo poveikio aplinkai vertinimą, remiantis projekto užsakovo pateikta informacija, kurią gali papildyti valdžios institucijos bei asmenys, suinteresuoti minimu projektu.

Direktyva projektus, kuriems vertinimas yra privalomas, priskyrė I priedui, o II priede išvardytų rūšių projektams vertinimas privalomas tik tada, kai valstybės narės taip nusprendžia - projektai konkrečiu atveju gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, bet tikėtina, kad ne visada. Priede pateiktas projektų rūšių sąrašas nenurodant veiklos apimčių - valstybės narės gali nagrinėti kiekvieną atvejį arba nustatyti ribines vertes ar kriterijus. Ši Direktyva nenustatė valstybių narių apsisprendimo dėl II priedo projektų poveikio aplinkai vertinimo privalomumo sąlygų. Buvo nustatyta, jog šiame priede išvardytų rūšių projektams vertinimas privalomas, kai valstybės narės mano, kad to reikalauja projektų charakteristikos. Pagal Direktyvos nuostatas, vertinant poveikį aplinkai, kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas, apibūdinamas ir įvertinamas tiesioginis ir netiesioginis projekto poveikis atskiriems veiksniams (aplinkos komponentams) – žmogui, biotai, geosferoms, klimatui, kraštovaizdžiui, materialinėms vertybėms ir kultūros paveldui bei šių veiksnių sąveikai.

Pradiniame PAV proceso etape užsakovas turi pateikti duomenis apie planuojamo projekto poveikį aplinkai. Direktyvoje yra numatytas minimalus užsakovo pateikiamos informacijos kiekis. Direktyva numato, jog valstybės narės privalo imtis reikiamų priemonių, užtikrinančių, kad atitinkama forma būtų pateikta jos III priede nurodyta informacija: projekto,

pagrindinių užsakovo apsvarstytų alternatyvų, aplinkos komponentų, kuriems planuojamas projektas gali daryti reikšmingą poveikį, galimo reikšmingo planuojamo projekto poveikio aplinkai aprašymus ir kt.

Susirūpinus, kad tam tikri objektai gali daryti poveikį ne tik valstybės, kurioje jie planuojami statyti, bet ir kaimyninėms valstybėms, 1991 m. vasario 25 d. priimta Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espoo konvencija), kuri numato šalių įsipareigojimą pavieniui ar kartu imtis visų reikiamų ir veiksmingų priemonių, kad būtų išvengta planuojamos veiklos esminio nepalankaus tarpvalstybinio poveikio aplinkai, taip pat šiam poveikiui sumažinti ir kontroliuoti, ypač tarpvalstybiniame kontekste bei atliekant poveikio aplinkai vertinimą, skirti visapusišką dėmesį aplinkos veiksniams pradiname sprendimo priėmimo procese. Pagal šią Konvenciją šalys užtikrina, kad, poveikio aplinkai vertinimas bus atliekamas iki priimant sprendimą sankcionuoti arba pradėti planuojamą veiklą. Ji taip pat įpareigoja poveikį sukeliančias šalis pranešti poveikį patiriančioms Šalims apie planuojamą veiklą, konsultuotis viena su kitomis dėl planuojamos veiklos rūšies arba rūšių, galinčių daryti esminį nepalankų tarpvalstybinį poveikį. Taip pat poveikį sukelti Šalis suteikia rajonų, kurie gali būti pažeisti, visuomenei galimybę dalyvauti planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo atitinkamose procedūrose ir užtikrina, kad ši galimybė, suteikta poveikį patiriančios Šalies visuomenei, bus lygiavertė galimybei, suteiktai poveikį sukeliančios Šalies visuomenei. Šios Konvencijos nuostatos yra įtvirtintos Direktyvoje 97/11/EB iš dalies keičiančioje Direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo.

Siekiant dar labiau harmonizuoti valstybėse narėse vykdomą poveikio aplinkai vertinimo procesą bei stiprinti poveikio aplinkai vertinimo nuostatas tarpvalstybiniu mastu ir siekiant atsižvelgti į plėtrą tarptautiniu lygiu bei pašalinti su Direktyvos 85/337/EEB įgyvendinimu susijusius trūkumus, „kadangi patirtis, įgyta atliekant poveikio aplinkai vertinimą, kaip aprašyta Direktyvos 85/337/EEB įgyvendinimo ataskaitoje, kurią Komisija priėmė 1993 m. balandžio 2 d., parodė, jog norint užtikrinti, kad direktyva būtų taikoma vis veiksmingiau ir harmoningiau, būtina įtvirtinti nuostatas, skirtas išaiškinti, papildyti bei pagerinti vertinimo procedūros taisykles“, 1997 m. kovo 3 d. Europos Bendrijų Taryba priėmė Direktyvą 97/11/EB iš dalies keičiančią Direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo. Direktyva 97/11/EB reglamentuoja poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste procedūras, atitinkančias Jungtinių Tautų Organizacijos 1991 m. Konvenciją dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste.

Be to, Direktyva 97/11/EB papildė reikšmingą poveikį aplinkai turinčių projektų sąrašą, kurie dėl to turėtų būti vertinami pagal nustatytą sistemą.

Priėmus Direktyvą 97/11/EB valstybių narių apsisprendimo laisvė dėl II priedo projektų

poveikio aplinkai vertinimo buvo sumažinta - nustatyti atrankos kriterijai, į kuriuos visais atvejais valstybės narės privalo atsižvelgti, nustatydamos atrankos sąlygas. Tai projekto charakteristikos (projekto dydis, sąveika su kitais projektais, gamtinių išteklių naudojimas ir kt.), projekto vieta (vietovės, kuriai projektas gali daryti poveikį, jautrumas aplinkosaugos požiūriu) ir galimo poveikio apibūdinimas (poveikio mastas, galimas tarpvalstybinis poveikio pobūdis ir kt.).

Pakeitimais, atliktais Direktyva 97/11/EB, įvesta poveikio aplinkai vertinimui pateikiamos informacijos apimties nustatymo procedūra, kai nustatoma poveikio aplinkai vertinimo metu atliekamo tyrimo apimtis: atsakinga institucija turi pareikšti savo nuomonę dėl informacijos, kurią užsakovas privalo pateikti, jei jis to pageidauja, be to, valstybės narės gali reikalauti, kad atsakinga institucija pareikštų savo nuomonę nepaisydama ar užsakovas to pageidauja. Apimties nustatymo procedūra siekiama palengvinti, pagreitinti visą poveikio aplinkai vertinimo procesą, kartu ir patį leidimo vykdyti planuojamą veiklą išdavimo procesą [5].

Direktyva 97/11/EB taip pat buvo išplėstas visuomenės bei PAV subjektų dalyvavimas vertinant tarpvalstybinį poveikį aplinkai.

Be to, ši Direktyva susieta su 1996 m. rugsėjo 24 d. Tarybos direktyvos 96/61/EB dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės reikalavimais [31].

Visuomenės informavimas ir aplinkosauginis švietimas yra viena iš pagrindinių priemonių siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus. Todėl 1998 m. birželio 25 d. Orhuse (Danija) buvo priimta Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, kuria remiantis, jau pradiniam etape piliečiai turi teisę gauti informaciją, dalyvauti priimant sprendimus bei turi galimybę kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Plėtojant visuomenės galimybes gauti informaciją ir dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos srityje, gerėja priimamų sprendimų kokybė ir jų įgyvendinimas, visuomenei pateikiama daugiau informacijos apie aplinkosaugos problemas, taip pat sudaroma galimybė išreikšti savo susirūpinimą ir valstybės institucijoms atkreipti reikiamą dėmesį į šiuos visuomenės interesus, tuo būdu skatinat aplinkosauginį švietimą ir informavimą, didinant sprendimų priėmimo proceso atskaitomybę bei viešumą. Remiantis šios Konvencijos nuostatomis suinteresuota visuomenė turi būti informuojama adekvačiai, laiku ir veiksmingai. Kiekviena Šalis užtikrina deramą pripažinimą ir paramą asociacijoms, organizacijoms ar grupėms, padedančioms siekti aplinkosaugos tikslų. Šia Konvencija siekiama, kad būtų apsaugota kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisė gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje. Ši Konvencija įpareigoja šalis išplėsti informacijos apie aplinką pateikimą elektroninėse duomenų bazėse, kurios yra lengvai prieinamos visuomenei viešaisiais telekomunikacijų tinklais, parengti informacijos pateikimo mechanizmus. Kiekviena šalis turi užtikrinti, kad valstybės institucijos nukreiptų visuomenę

reikiama linkme bei padėtų jai gauti informaciją apie aplinką, supaprastintų visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus ir padėtų kreipiantis į teismus aplinkosaugos klausimais. Šios Konvencijos nuostatos yra įtvirtintos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2003/35/EB nustatančioje visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičiančioje Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus.

2001 m. birželio 27 d. buvo priimta Direktyva 2001/42/EC dėl tam tikrų planų ir programų strateginio poveikio aplinkai vertinimo [11], kuri turi būti įgyvendinama šalyse narėse nuo 2004 m. liepos 21 dienos priėmus nacionalinės teisės normas. Šios Direktyvos tikslas – užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį bei skatinti aplinkos apsaugos klausimų integravimą rengiant ir priimant planus bei programas, siekiant skatinti darnųjį vystymąsi bei užtikrinti, kad bus vykdomas tam tikrų planų ir programų, kurie gali turėti žymų poveikį aplinkai, vertinimas. Šios Direktyvos nuostatos yra privalomos visiems žemės ūkio, miškų, žuvininkystės, energetikos, pramonės, transporto, atliekų tvarkymo, vandentvarkos, telekomunikacijų, turizmo ir teritorijų planavimo bei žemėnaudos srityse rengiamiems planams ir programoms bei tiems, planams ir programoms, dėl kurių galimų pasekmių vietai būtina atlikti vertinimą pagal Buveinių Direktyvą.

2003 m. gegužės 26 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2003/35/EB nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus [12]. Šia Direktyva siekiama tinkamai suderinti Bendrijos teisę su Orhuso Konvencijos nuostatomis, susijusiomis dėl teisės visuomenei dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais, kad būtų geriau saugoma teisė gyventi aplinkoje, tinkamoje žmonių sveikatai ir gerovei, dėl visuomenės dalyvavimo rengiant su aplinka susijusius planus ir programas; bei galimybės imtis veiksmų teismo ar kita tvarka, siekiant užginčyti sprendimų, veikimo ar neveikimo materialinį ar procesinį teisėtumą atsižvelgiant į su visuomenės dalyvavimu susijusias Konvencijos nuostatas. Pagal šią Direktyvą valstybės užtikrina, kad visuomenei iš anksto būtų suteikiamos veiksmingos galimybės dalyvauti rengiant ir keičiant ar peržiūrint planus ir programas, suinteresuotai visuomenei suteikiama teisė kompetentingai institucijai pareikšti pastabas ir nuomones kol dar nėra priimtas sprendimas. Taip pat nustatyti pagrįsti terminai, suteikiantys pakankamai laiko visuomenei informuoti bei suinteresuotai visuomenei dalyvauti priimant sprendimą. Be to, priimdama sprendimą leisti ar neleisti vykdyti planuojamą veiklą, atsakinga institucija atitinkama tvarka informuoja apie ją visuomenę ir apsvarsto suinteresuotos visuomenės išreikštą susirūpinimą ir nuomones apie

pagrindinius motyvus ir aplinkybes, kuriais grindžiamas sprendimas, įskaitant informaciją apie visuomenės dalyvavimą.

Be to, Direktyva 2003/35/EB papildomai nustatyta, jog privalomas vertinimas atliekamas ir kiekvienam I priede išvardytų projektų pakeitimui ar išplėtimui tais atvejais, kai toks pakeitimas ar išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus ribinius dydžius.

2.2. Lietuvos Respublikos teisinė bazė ir jos raida

Dar iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo buvo vykdomas tam tikras poveikio aplinkai vertinimas, kuomet buvo derinama įvairių statybos, melioracijos projektų bei kitų su gamtos ar kraštovaizdžio pertvarkymu susijusių projektų projektinė dokumentacija. Projektams buvo numatyta atlikti išankstinę valstybinę ekologinę ekspertizę, nustatyta jos vykdymo ir projektinės dokumentacijos derinimo tvarka. Tokiu būdu buvo siekiama sustabdyti gamtos išteklių naikinimą ir aplinkos taršą, įvertinti galimą neigiamą projekto poveikį gamtinei aplinkai bei numatyti priemones tam poveikiui išvengti. [5].

1992 m. sausio 21 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1992, Nr. 5-75) [13], kuriame pateikiamos sąvokos „**poveikio aplinkai vertinimas** – tai planuojamos ūkinės veiklos galimo poveikio aplinkai nustatymo, apibūdinimo ir vertinimo procesas“ bei „**kenksmingas (neigiamas) poveikis aplinkai** – tai ekosistemos ar jos elementų natūralių funkcijų susilpnėjimas arba netekimas“. Taip pat šio įstatymo 15 straipsnis reglamentuoja, kad juridiniai ir fiziniai asmenys, planuojantys užsiimti ūkine veikla, nustato, apibūdina ir įvertina planuojamos ūkinės veiklos galimą poveikį aplinkai, parengia poveikio aplinkai vertinimo dokumentus ir teikia juos poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyviams, kurie įvertina tuos dokumentus bei pateikia išvadas arba motyvuotą sprendimą dėl veiklos galimumo.

Aplinkos apsaugos įstatyme buvo numatyti du ūkinės veiklos poveikio aplinkai įvertinimo mechanizmai: poveikio aplinkai prognozavimas, kurį įpareigoti atlikti juridiniai ir fiziniai asmenys, planuojantys užsiimti ūkine veikla, ir ekologinė ekspertizė – valstybinė, žinybinė ir visuomeninė.

Stiprėjant Lietuvos siekiamis tapti Europos Sąjungos nare, rengiant teisės aktus turėjo būti pradėta atsižvelgti į ES teisės reikalavimus, nors tokiam procesui reikėjo tinkamai pasiruošti: išnagrinėti ES teisės aktus, įvertinti situaciją šalyje, parinkti tinkamas priemones ir kt. Tai atspindi 1996 m. padaryti Aplinkos apsaugos įstatymo pakeitimai ir netrukus priimtas pirmasis LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas. Šiuose įstatymuose poveikio aplinkai prognozavimas pavadintas poveikio aplinkai vertinimu ir apibrėžtas kaip planuojamos ūkinės veiklos galimo poveikio aplinkai nustatymo procesas, o

vietoje ekologinės ekspertizės numatyta poveikio aplinkai vertinimo valstybinė ekspertizė.

Remiantis 1996 m. rugpjūčio 15 d. LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu [14], PAV turėjo būti atliekamas dviem etapais: pirminis poveikio aplinkai vertinimas, nagrinėjant visus rengiamus teritorijų planavimo dokumentus ir įvertinant sprendinių pasekmes bei planuojamos ūkinės veiklos projektinius pasiūlymus, ir išsamus poveikio aplinkai vertinimas, rengiant techninius projektus. Pirminio PAV tikslas – preliminariai nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus situaciją ir planuojamos ūkinės veiklos (PŪV) poveikį, galima pasirinktoje vietoje. Pirminį poveikio aplinkai vertinimą planuojamos ūkinės veiklos užsakovas atliko pagal PAV subjektų išduotas teritorijų planavimo ir objektų projektavimo specialiąsias sąlygas. Aplinkos apsaugos ministerija, išnagrinėjusi pirminį poveikio vertinimą bei kitų poveikio aplinkai vertinimo subjektų išvadas bei pasiūlymus, bendru nutarimu priimdavo sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių pasirinktoje vietovėje. Išsamaus PAV tikslas - nustatyti visą galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai, įvertinti planuojamą ūkinę veiklą socialiniu aspektu, parinkti neigiamą poveikį mažinančias priemones. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 456 buvo patvirtintas Planuojamos ūkinės veiklos rūšių ir objektų, kuriems turi būti atliekamas poveikio aplinkai išsamus vertinimas, sąrašas [15], į kurį priklausomai nuo gamybos mastų, rodiklių buvo įtraukti energetikos, pramonės, žemės ūkio, transporto ir inžinerinių tinklų bei kitų rūšių objektai. Atliekant išsamų poveikio aplinkai vertinimą, užsakovas rengė PAV programą, kurią teikė Aplinkos apsaugos ministerijai tvirtinti. Pagal patvirtintą programą užsakovas turėjo nustatyti planuojamos ūkinės veiklos galimą poveikį aplinkai, numatyti priemones neigiamam poveikiui išvengti ar jį sumažinti bei rengė poveikio aplinkai išsamaus vertinimo ataskaitą, kurią teikė poveikio aplinkai vertinimo subjektams bei supažindindavo su ja visuomenę. Gavęs PAV subjektų išvadas, užsakovas ataskaitą teikė Aplinkos apsaugos ministerijai, kuri priimdavo sprendimą, ar numatomos neigiamą poveikį mažinančios priemonės yra pakankamos, kad būtų užtikrinta normatyvinių dokumentų nustatyta aplinkos kokybė.

Be to, šiame Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme buvo numatytas dar vienas poveikio vertinimo etapas – tai ypatingoms planuojamos ūkinės veiklos rūšims ir atskiriems objektams, kurie buvo įtraukti į 1997 m. kovo 17 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 233 patvirtintą Planuojamos ūkinės veiklos rūšių ir objektų, kuriems privaloma valstybinė poveikio aplinkai vertinimo ekspertizė, sąrašą [16], vykdoma valstybinė ekspertizė, kurią organizavo Aplinkos apsaugos ministerija, pasitelkusi licencijas turinčius ekspertus. Galutinį sprendimą dėl tokios planuojamos ūkinės veiklos galimybių poveikio aplinkai požiūriu, ministerija priimdavo tik atlikusi valstybinę ekspertizę.

Todėl galima teigti, kad pirmosios redakcijos Poveikio aplinkai vertinimo įstatyme buvo

numatyta išsami ir plati PAV procedūra, kurios metu visas galimas ekonominės plėtros poveikis aplinkai, įskaitant ir socialinį aspektą, bus įvertintas ir į jį bus atsižvelgta prieš pradėdant ūkinę veiklą. Tačiau įstatyme nebuvo konkrečiai apibrėžta kokioms planuojamoms ūkinėms veikloms ir objektams atliekamas pirminis poveikio aplinkai vertinimas. Be to, valstybinė ekspertizė buvo pakartotinis prieš tai atliktų poveikio aplinkai vertinimo procedūrų vertinimas ir, todėl buvo perteklinė. Tačiau, nežiūrint tam tikrų įstatymo trūkumų, jame buvo įtvirtinti pagrindiniai PAV principai, kurie atitiko svarbiausius ES direktyvos 85/337/EEB reikalavimus, nors pats poveikio aplinkai vertinimas nebuvo suderintas su joje įtvirtinta procedūra [5].

Visi vėlesni poveikio aplinkai vertinimo procedūrą Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktų pakeitimai buvo derinami su atitinkamomis ES direktyvomis ir tarptautinėmis konvencijomis. 2000 m. balandžio 18 d. LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo redakcija [17] perkėlė į Lietuvos nacionalinę teisę Direktyvų 85/337/EEB ir 97/11/EB nuostatas. 2005 m. birželio 21 d. redakcijos įstatymu [18] buvo patobulintos ir su direktyva 2003/35/EB suderintos kai kurios ankstesnės redakcijos įstatymo nuostatos (taip pat perkeltos Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 6 str. nuostatos) [5].

Nauja 2005 m. birželio 21 d. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo redakcija reglamentuoja planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesą bei šio proceso dalyvių tarpusavio santykius. Poveikio aplinkai vertinimas atliekamas prieš planuojamos ūkinės veiklos projekto parengimą, t.y. rengiant statinio statybos pagrindimą ar kitus veiklos tikslingumą pagrindžiančius dokumentus ir atliekant tiriamuosius darbus. Įstatymas nustato pagrindinius poveikio aplinkai principus, įvardija veiklos rūšis, kurių poveikis aplinkai turi būti vertinamas, bei veiklos rūšis, kurioms būtina atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo. Tokios veiklos rūšys yra suskirstytos į du sąrašus. Kad veikla būtų įrašyta į pirmąjį sąrašą, galimi du variantai: 1) nėra nurodytas planuojamos veiklos slenkstinis dydis (pvz., atominių elektrinių ar kitų branduolinių reaktorių įrengimas bei tokių elektrinių ar reaktorių išmontavimas ar uždarymas). Tuomet poveikio aplinkai vertinimas turi būti atliekamas nepriklausomai nuo veiklos apimtys ar pajėgumų; 2) nurodytas planuojamos veiklos slenkstinis dydis (pvz.: šiluminių elektrinių bei kitų deginimo įrenginių, įskaitant pramoninius įrenginius elektrai, garui gaminti ar vandeniui šildyti, įrengimas (kai įrenginių galingumas - 300 MW ir didesnis)). Jei šis dydis viršijamas, poveikio aplinkai vertinimas yra privalomas. Į antrąjį sąrašą įrašytos planuojamos ūkinės veiklos rūšys, kurioms turi būti atliekama atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo. Kaip ir pirmojo sąrašo atveju, galimi du variantai: 1) nėra nurodytas planuojamos veiklos slenkstinis dydis (pvz., stiklo ar stiklo pluoštų gamyba). Tokios veiklos atveju, atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo atliekama nepriklausomai nuo

apimties ar pajėgumų; 2) yra nurodytas planuojamos veiklos slenkstinis intervalas (pvz., šiluminių elektrinių bei kitų deginimo įrenginių ar kitokių pramoninių įrenginių elektrai, garui gaminti arba vandeniui šildyti įrengimas (kai įrenginių galingumas - mažiau kaip 300 MW, bet daugiau kaip 20 MW)). Kaip matyti iš pateikto pavyzdžio, slenkstinis intervalas yra nustatytas tik toms planuojamos veiklos rūšims, kurios įrašytos ir į pirmąjį sąrašą, tačiau jų dydis ar pajėgumai yra mažesni nei pirmajame sąrašė nurodytas slenkstis. Taigi, jei veiklos dydžio ar pajėgumo skaitinė išraiška patenka į slenkstinį intervalą, tokios veiklos atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo yra būtina.

Be to, įstatyme plačiau aprašomas poveikio aplinkai vertinimo objektas, poveikio aplinkai vertinimo tikslai, poveikio aplinkai vertinimo proceso etapai (atranka, programos ir ataskaitos rengimas, sprendimo priėmimas), pabrėžiamas poveikio aplinkai vertinimas tarpvalstybiniame kontekste, informacijos, reikalingos poveikio aplinkai vertinimui atlikti, prieinamumas, proceso viešumas, dalyvių atsakomybė bei ginčų nagrinėjimo tvarka.

Žemiau yra trumpai apžvelgti kai kurie jau anksčiau minėti poįstatyminiai aktai, reglamentuojantys poveikio aplinkai vertinimo procesą Lietuvoje.

LR Vyriausybės 2003-02-03 nutarimas Nr. 184 „Dėl įgaliojimų Aplinkos ministerijai ir jai pavaldžioms institucijoms suteikimo“ [25] atsakingos institucijos funkcijas priskiria Aplinkos ministerijai, Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentams bei Aplinkos apsaugos agentūrai.

LR aplinkos ministro 2005-12-30 įsakymas Nr. D1-665 „Dėl Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodinių nurodymų patvirtinimo“ [21]. Šiuo įsakymu patvirtinti metodiniai nurodymai, kurie reglamentuoja planuojamos ūkinės veiklos organizatoriaus (užsakovo) ar jo įpareigoto poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjo pateikiamos informacijos kiekį bei nustato planuojamos ūkinės veiklos numatomos vietos atrankos aspektus ir planuojamos ūkinės veiklos bei galimo jos poveikio aplinkai atrankos aspektus.

LR aplinkos ministro 2005-12-23 įsakymas Nr. D1-636 „Dėl Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatų patvirtinimo“ [23]. Šiuo įsakymu patvirtinti nuostatai reglamentuoja PAV programos sudėtį bei turinį. Pati PAV programa nustato rengiamos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos sudėtį bei turinį, joje nagrinėjamus klausimus ir pateikiamos informacijos kiekį. Ataskaitą rengia planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) ar jo įpareigotas poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas pagal atsakingos institucijos patvirtintą programą. Šie du poįstatyminiai aktai bus detalizuoti nagrinėjant poveikio aplinkai vertinimo dokumentų metodinius aspektus.

LR aplinkos ministro 2005-07-15 įsakymas Nr. D1-370 „Dėl Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinime procese tvarkos aprašo

patvirtinimo“ (toliau - Tvarkos aprašas) [22]. Poveikio aplinkai vertinimo metu turi būti užtikrinama, kad visuomenė galės laiku dalyvauti vertinimo procese. Pavieniams suinteresuotiems asmenims, jų grupėms, organizacijoms ar bendruomenėms turi būti suteikta teisė pareikšti savo nuomonę, į kurią būtų atsižvelgiama atliekant poveikio aplinkai vertinimą ir rengiant PAV ataskaitą. Šis Tvarkos aprašas reglamentuoja visuomenės informavimo ir dalyvavimo procedūras. Jame numatyti trys visuomenės dalyvavimo etapai: (1) pranešimas apie planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą, (2) viešas supažindinimas su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, (3) informavimas apie priimtą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos.

Pirmojo etapo metu planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) privalo pranešti visuomenei apie numatomą poveikio aplinkai vertinimą ar apie atrankos išvadą, paskelbdamas Tvarkos apraše reglamentuojamą informaciją visuomenės susitelkimo vietose (pvz.. savivaldybės skelbimų lentoje), miesto (-ų) ar rajono (-ų), kuriame planuojama vykdyti ūkinę veiklą, spaudoje, o jei veikia įrašyta į Planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą - respublikinėje spaudoje, o esant galimybei - per radiją ir televiziją. Atsakinga institucija, visuomenei paprašius, savo ruožtu turi suteikti išsamesnę informaciją apie atrankos išvadą ir pagal motyvuotus visuomenės pasiūlymus peržiūrėti atrankos išvadą dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo. Jei peržiūrėta galutinė išvada prieštarauja pirminei atrankos išvadai, užsakovas apie tai turi pranešti visuomenei, jei peržiūrėta galutinė atrankos išvada neprieštarauja pirminei išvadai, Aplinkos ministerija ar įgaliota institucija raštu visiems besikreipusiems visuomenės nariams turi pateikti motyvuotą (pagrįstą) atsakymą apie galutinės atrankos išvadą.

Šio etapo metu (iki susirinkimo pradžios, kurio metu supažindinama su PAV ataskaita) visuomenė turi teisę pateikti užsakovui motyvuotus (pagrįstus) pasiūlymus dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, kuriuos užsakovas privalo registruoti pagal Tvarkos aprašo priede nustatytą formą.

Antrojo etapo metu planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) turi organizuoti viešą susirinkimą, kurio metu visuomenei būtų pateikiama informacija apie planuojamą ūkinę veiklą, supažindinama su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, atsakoma į pateiktus klausimus ir įvertinami iki susirinkimo pradžios raštu gauti motyvuoti (pagrįsti) visuomenės pasiūlymai.

Iki susirinkimo pradžios (ne vėliau kaip prieš 10 darbo dienų) Tvarkos apraše nustatyta informacija apie jį skelbiama jau minėtose visuomenės informavimo priemonėse. Tvarkos apraše taip pat reikalaujama, kad susirinkimas (ar susirinkimai) vyktų administracinio (-ių) vieneto (-ų) teritorijoje, kurioje numatoma planuojama ūkinė veikla, visuomenei patogiu, ne darbo metu

(rekomenduojama ne darbo dienomis).

Motyvuoti (pagrįsti) visuomenės pasiūlymai, gauti susirinkimo metu ar iki jo, privalo būti registruojami, atliekamas argumentuotas jų įvertinimas ir pagal juos tikslinama PAV ataskaita, prieš pateikiant ją planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjektams.

Trečiasis etapas susideda iš dviejų vienu metu vykstančių procedūrų. Atsakinga institucija (Aplinkos ministerija ar įgaliota institucija), priėmus motyvuotą sprendimą, savo interneto puslapyje (jei veikla įrašyta į Planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą - ir oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“) paskelbia sprendimą ir visas su juo susijusias sąlygas, pagrindinius motyvus, kuriais buvo remtasi priimant šį sprendimą bei informaciją apie numatytas priemones, skirtas išvengti, sušvelninti ar kompensuoti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį aplinkai. Visuomenei pareikalaus, atsakinga institucija taip pat privalo pateikti išsamesnę informaciją apie priimtą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumo pasirinktoje vietoje.

Planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas), gavęs iš atsakingos institucijos sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumo pasirinktoje vietoje, taip pat turi informuoti visuomenę, paskelbdamas minėtose visuomenės informavimo priemonėse trumpą informaciją apie Aplinkos ministerijos ar įgaliotos institucijos sprendimą.

LR aplinkos ministro 2000-07-17 įsakymas Nr. 305 „Dėl Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo atlikimo kokybės įvertinimo atmintinės patvirtinimo“ [26]. Ši atmintinė yra rekomendacinio pobūdžio. Ji skirta atsakingai institucijai, poveikio aplinkai vertinimo subjektams bei planuojamos ūkinės veiklos organizatoriui (užsakovui) ar jo įpareigotam poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjui, siekiant palengvinti jų veiklą. Atmintinę rekomenduojama pildyti siekiant nustatyti, ar tinkamai atliktos Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo ir poįstatyminių teisės aktų reglamentuojamos poveikio aplinkai vertinimo procedūros, bei įvertinti, ar planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) ar jo įpareigotas poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas pateikė visą informaciją, reikalingą motyvuotam sprendimui priimti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį bei poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje. Remiantis užpildytais atmintinės priedais galima atlikti poveikio aplinkai vertinimo sistemos kokybės ilgalaikį monitoringą, nustatyti, kurių poveikio aplinkai vertinimo etapų metu kyla daigiausiai problemų, kuriuos aplinkos komponentus yra sudėtingiausiai vertinti ir kt.

LR aplinkos ministro 2006-06-23 įsakymas Nr. D1-311 „Dėl Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų nagrinėjimo Aplinkos ministerijoje ir jai pavaldžiose institucijose tvarkos aprašo patvirtinimo“ [24]. Šiame tvarkos apraše išsamiai aprašytos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų nagrinėjimo procedūros, detalizuojamos

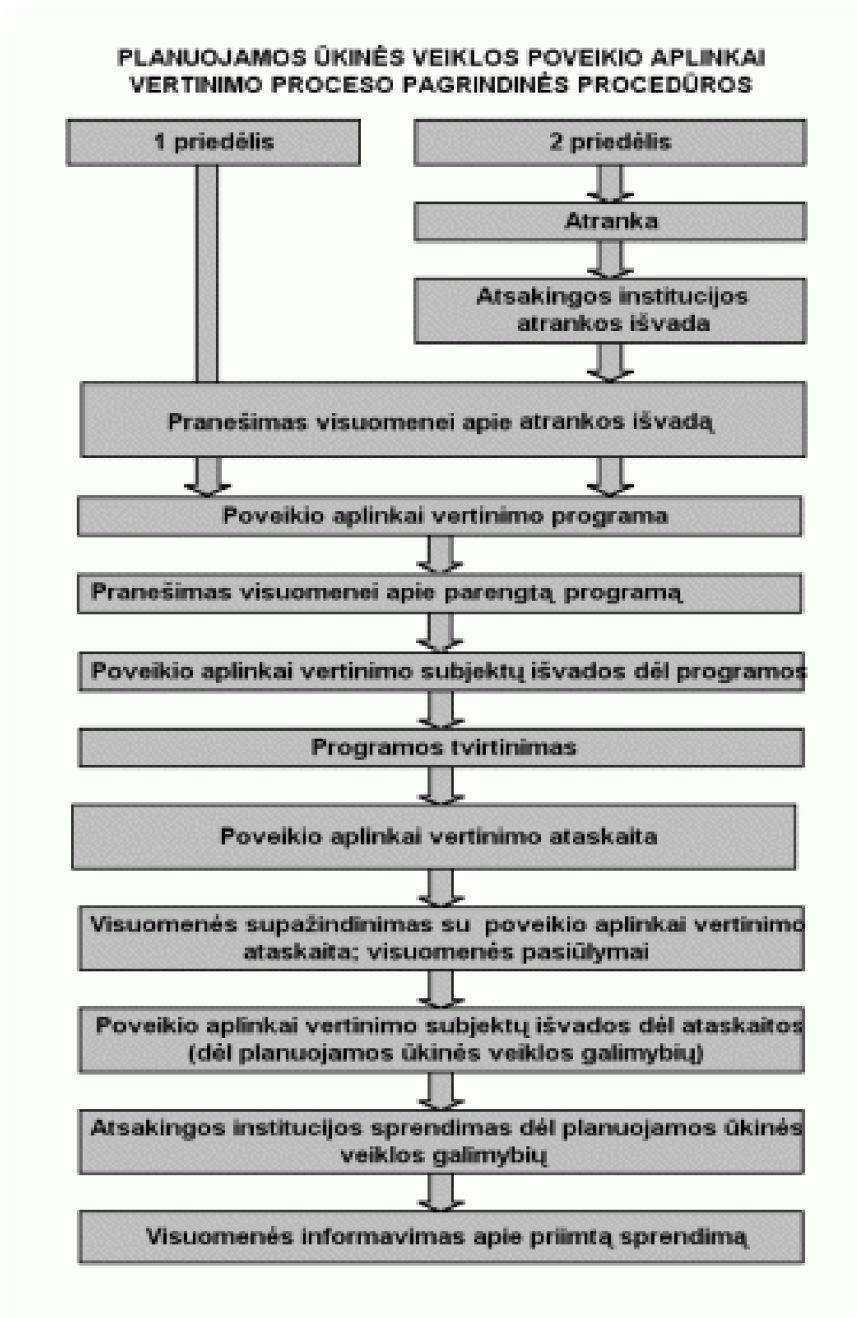
poveikio aplinkai vertinimo procese dalyvaujančių institucijų funkcijos bei reglamentuojamos tarpusavio bendradarbiavimo procedūros. Tvarkos aprašo prieduose reglamentuojama atrankos dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo išvados (bei galutinės išvados) turinys ir forma, taip pat sprendimo dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių pasirinktoje vietoje turinys ir forma.

LR aplinkos ministro 2006 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. D1-255 „Dėl planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ [20]. „Natura 2000“ - tai Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklas, padengiantis didžiąją Europos saugomų teritorijų dalį. Jis yra skirtas apsaugoti konkretų gamtos objektą - buveinę, rūšį, o ne pačią teritoriją. „Natura 2000“ tinklas jungia trapiusias ir vertingiausias natūralias ES buveines bei rūšis, kurios yra ypatingai svarbios visos Europos biologinei įvairovei. Turtinga Lietuvos biologinė įvairovė yra labai svarbi ekologiniam ES tinklui „Natura 2000“. Kai kurios gyvūnų ir augalų rūšys, aptinkamos mūsų šalyje, Vakarų Europos šalyse yra visiškai išnykusios arba labai retos.

Šis Tvarkos aprašas reglamentuoja planų ar programų bei planuojamos ūkinės veiklos, susijusios su įsteigtomis ar potencialiomis „Natura 2000“ teritorijomis, poveikio reikšmingo nustatymo procedūrą, informaciją bei duomenis, kuriuos turi pateikti planų ar programų rengimo organizatorius bei jo pasitelkti konsultantai, planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) ar jo įpareigotas poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas, kuriais remiantis institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, galėtų nustatyti galimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumą.

2.3. Poveikio aplinkai vertinimo proceso etapai

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo proceso pagrindinės procedūros schematiškai yra pateiktos 1 paveiksle [32].

1 pav. Poveikio aplinkai vertinimo proceso pagrindinės procedūros

Toliau tekste pateikta detalai išnagrinėta kiekviena sudedamoji poveikio aplinkai vertinimo proceso dalis.

2.3.1. Atranka

Poveikio aplinkai vertinimas paprastai yra vykdomas tik tos planuojamos ūkinės veiklos, kuri dėl savo pobūdžio, masto ar numatomos vietos ypatumų gali daryti reikšmingą

poveikį aplinkai, todėl siekiant nustatyti, ar privaloma atlikti konkrečios planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą yra taikoma atrankos procedūra. Atrankos procedūra užtikrina, kad poveikio aplinkai vertinimo nereikės atlikti tuomet, kai veikla yra nedidelės apimties ar negali sukelti reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai bei, kad į aplinkos apsaugos aspektus bus atsižvelgiama ankstyviausio veiklos planavimo etapo metu, ne tik taikant techninio pobūdžio poveikį mažinančias priemones, bet ir numatant kompleksines neigiamo poveikio prevencijos priemones.

Dažniausiai išskiriami du pagrindiniai atrankos metodai: pirmas – sudarant įvairius sąrašus bei nustatant atrankos kriterijus, antras – taikant pirminio vertinimo procedūras. Taikant pirmąjį metodą sudaromi veiklos rūšių sąrašai, į kuriuos yra įtraukiamos veiklos rūšys, kurioms PAV yra privalomas, veiklos rūšys, kurioms PAV nėra privalomas, bei veikos rūšys, kurioms taikomi atrankos kriterijai ar slenkstiniai dydžiai. Antrojo metodo taikymo atveju atliekamas kiekvienos ūkinės veiklos išankstinis vertinimas, nuo kurio rezultatų priklauso, ar reikės atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Pastarasis metodas yra objektyvesnis, tačiau pripažįstama, kad šio metodo taikymas reikalauja daugiau lėšų bei laiko. [6] Lietuvoje taikoma dviejų sąrašų ir planuojamos ūkinės veiklos slenkstinių dydžių ir kriterijų sistema. Šie sąrašai yra pateikti LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo prieduose. Pirmame priede įrašytos planuojamos ūkinės veiklos rūšys, kurių poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, o antrame priede - planuojamos ūkinės veiklos rūšys, kurioms būtina atlikti atranką. Į planuojamos ūkinės veiklos rūšių sąrašus veiklos įrašytos arba nenurodant jų apimties slenkstinių dydžių (tada PAV arba atranka atliekami nepriklausomai nuo veiklos apimties arba pajėgumų), arba nurodant slenkstinį dydį (1 priedas) ar slenkstinį dydį ir slenkstinį intervalą (2 priedas). Tokia taikoma veiklos rūšių sąrašų procedūra atitinka Direktyvos 85/337/EEB nuostatas bei jos prieduose numatytas veiklos rūšis.

Poveikio aplinkai vertinimas atliekamas, kai planuojama ūkinė veikla įrašyta į Planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinimas, rūšių sąrašą (įstatymo 1 priedas), kai Planuojamos ūkinės veiklos, kuriai turi būti atliekama atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo, rūšių sąrašė (įstatymo 2 priedas) įrašytos veiklos atrankos metu nustatoma, kad jai PAV yra privalomas, arba, kai planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimas gali daryti poveikį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms, o institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą (Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos), remdamasi atitinkama tvarka [20] nustato, kad šis poveikis gali būti reikšmingas.

Įstatymas taip pat numato galimybę atlikti atranką dėl poveikio aplinkai vertinimo ir tai planuojamai ūkinei veiklai, kuri nėra įrašyta į sąrašus, jei PAV proceso dalyviai to reikalauja, o

atsakinga institucija, atsižvelgdama į PŪV mastą, pobūdį ar vietos ypatumus, priima atitinkamą sprendimą. Į 2-ąjį įstatymo priedą įrašyti planuojamai ūkinei veiklai PAV procesas prasideda atrankos procedūra.

Atranka yra gana sudėtinga procedūra, kurioje dalyvauja ne tik priimanči išvada atsakinga institucija ir planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) ar jo įpareigotas poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas, bet ir visuomenė.

Veiklos poveikio aplinkai reikšmingumas įvertinamas remiantis planuojamos ūkinės veiklos užsakovo ar PAV dokumentų rengėjo atsakingai institucijai pateikta informacija. Šios informacijos apimtį bei pobūdį išsamiai reglamentuoja Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodiniai nurodymai [21]. Tai - informacija apie vietą, kurioje numatoma planuojama ūkinė veikla, bei informacija, apibūdinanti planuojamą ūkinę veiklą, pobūdį, galimo poveikio aplinkai šaltinius bei numatomas poveikio sumažinimo bei prevencijos priemonės (veiklos mastas, naudojamos technologijos bei medžiagos, gamtinių išteklių naudojimas, pavojingų medžiagų naudojimas, atliekų susidarymas, jų tvarkymas, tarša ir trukdžiai, galima sąveika su kita planuojama ūkine veikla, avarių tikimybė ir jų prevencija) bei kiti reikalingi duomenys. Jei buvo reikalinga – Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos išduota poveikio „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo išvada. Atsižvelgdama į veiklos ar jos vietos ypatumus, atsakinga institucija gali reikalauti ir papildomos informacijos.

Gavusi nustatyta tvarka parengtą informaciją, atsakinga institucija per 20 darbo dienų, įvertina planuojamos ūkinės veiklos vietos, pobūdžio ir galimo jos poveikio aplinkai aspektus ir parengia motyvuotą atrankos išvadą, ar privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą, kurią pateikia užsakovui ir PAV subjektams.

Remiantis minėtais Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodiniais nurodymais, reglamentuojančiais ne tik pateikiamos informacijos pobūdį, bet ir atrankos kriterijus bei jos atlikimą, atsakinga institucija, atlikdama atrankos procedūrą, turi atsižvelgti į vietovės, kurią planuojama ūkinė veikla gali paveikti, jautrumą aplinkosaugos požiūriu, ekosistemos savybes, kraštovaizdį, žemėnaudos pobūdį, vietovės infrastruktūrą, gamybos objektų sutelkimą, santykinį gamtinių išteklių kiekį, kokybę ir regeneracijos galimybes, natūralios aplinkos atsparumą, ypatingą dėmesį atkreipdama į saugomas teritorijas, taip pat į Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos gamtosauginius tikslus, tankiai apgyvendintas teritorijas, pelkes, miškus, apsaugines zonas, vykdytos aplinkos stebėsenos duomenų analizę, teritorijas, kuriose jau viršytas leistinas užterštumo lygis ar kurios vertingos istoriniu, kultūriniu arba archeologiniu aspektu. Taip pat galima planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai, augalijai, dirvožemiui, vandeniui, orui, klimatui, kraštovaizdžiui, materialinėms vertybėms, kultūros paveldui ir visų šių veiksmų sąveikai, ypatingą dėmesį atkreipdama į galimą poveikio mastą,

tarpvystybinį poveikį, poveikio kompleksiskumą, jo tikimybę, trukmę, dažnumą ir grįžtamumą bei teritorijos ir populiacijos dydį. Lyginant su Direktyvos 97/11/EB nustatytais atrankos kriterijais, jie iš esmės sutampa bei yra išplėsti socialiniais ir ekonominiais aspektais (pav., ar veikla turės poveikį vietos darbo rinkai, gyventojų skaičiui). [5]

Pateikus atrankos išvadą, Užsakovas pagal Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarkos aprašą [22], praneša visuomenei apie atrankos rezultatą. Užsakovas, PAV subjektai ir suinteresuota visuomenė per 10 darbo dienų nuo atrankos išvados gavimo ar paskelbimo turi teisę pateikti atsakingai institucijai motyvuotus prašymus ar pasiūlymus persvarstyti atrankos išvadą. Jei tokie PAV proceso dalyvių prašymai ar pasiūlymai gaunami, atsakinga institucija kviečia juos dalyvauti priimant galutinę atrankos išvadą. Jei galutinė atrankos išvada prieštarauja anksčiau priimtai išvadai, planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) apie tai praneša visuomenei Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka. Atrankos išvada galioja 3 metus nuo jos viešo paskelbimo dienos. Įstatymas numato, jog PŪV užsakovas gali pradėti poveikio aplinkai vertinimą ir be atrankos procedūros.

2.3.2. Poveikio aplinkai vertinimo programa

Jei planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas privalomas, rengiama poveikio aplinkai vertinimo programa. Tai yra parengiamasis poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos etapas, kuriame detalizuojamas vėliau rengiamos PAV ataskaitos turinys, t.y. nustatomas koks planuojamos ūkinės veiklos poveikis yra reikšmingas, ataskaitos apimtis, nagrinėjami klausimai, numatomi kokie metodai bus taikomi prognozuojant neigiamą poveikį bei kokie aplinkos komponentai turės būti aprašyti. Programą rengia planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) arba jo įpareigotas poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas, vadovaudamasis LR poveikio aplinkai vertinimo įstatymu ir Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatais [23]. Šių nuostatų priede yra pateikti klausimai, kuriais remiantis rekomenduojama pateikti informaciją, kuri PAV ataskaitoje atitiktų planuojamą ūkinę veiklą ir galimą jos poveikį aplinkai. Kadangi nuostatų priedas yra tik rekomendacinio pobūdžio, o kiekvienas nagrinėjamas ūkinės veiklos poveikio aplinkai atvejis yra unikalus, todėl rengiant programą, šių nuostatų reikalavimai pritaikomi konkrečiai planuojamai ūkinei veiklai, įvertinus jos specifiką (mastą, pobūdį bei vietos ypatumus) ir turimos informacijos pobūdį bei neapsiribojant vien nuostatuose rekomenduojama informacija. [6] Iš daugybės su aplinkos apsauga susijusių aspektų atrenkami tie, kurie atrodo svarbūs PAV proceso dalyviams (įskaitant visuomenę), numatomas galimas tiesioginis ar netiesioginis poveikis bei alternatyvos, kurios bus nagrinėjamos PAV ataskaitoje, taip pat neigiamo reikšmingo poveikio sumažinimo ar išvengimo priemonės, kt.

Parengta ir suderinta programa turi užtikrinti, kad ataskaitoje bus išsamiai nagrinėjamas reikšmingas poveikis aplinkai ir pateikiama informacija, būtina priimti motyvuotą sprendimą dėl veiklos leistinumą. Šis PAV apimties nustatymo etapas yra labai svarbus, siekiant kokybiškai atlikti poveikio aplinkai vertinimą bei priimti objektyvų sprendimą.

Remiantis Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatais bei Poveikio aplinkai vertinimo įstatymu, yra nustatyta minimali informacija, kurią būtina pateikti PAV programoje, t.y. joje turi būti pateikta: svarstytos alternatyvos, techninių charakteristikų, technologinio proceso ir numatomų naudoti medžiagų, gamtinių išteklių ir žemės naudojimo aprašymas, reikšmingai paveiktų teritorijų aprašymas, informacija apie tai, kokios aplinkos komponentai ir koks poveikis jiems bus nagrinėjamas, kokiais aspektais bus vertinamas poveikio visuomenės sveikatai, taikytini poveikio aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodai, numatytos neigiamo poveikio prevencijos, sumažinimo ar kompensavimo priemonės, galimas reikšmingas neigiamas poveikis kitos valstybės aplinkai. Į programą taip pat įtraukiami ir kiti klausimai, galintys įtakoti PAV subjektų išvadas ir atsakingos institucijos sprendimą. Nustatyta informacijos apimtis atitinka Direktyvos 85/337/EEB reikalavimus. [5]

PAV apimties nustatymo procesas svarbus tuo, jog sumažina PAV ataskaitos rengimo išlaidas – tolesnio vertinimo metu nagrinėjamas tik poveikis, kuris programos rengimo ir nagrinėjimo metu pripažintas svarbiu ir reikšmingu. Programos rengimas skatina neigiamo poveikio prevencijos ir sumažinimo priemonių bei alternatyvų planavimą ir svarstymą ankstyvojo veiklos planavimo metu.

Parengtą programą PAV dokumentų rengėjas pateikia poveikio aplinkai vertinimo subjektams, kurie per 10 darbo dienų turi pateikti savo išvadas. Jie gali pareikalauti papildyti ir pataisyti programą, jei į jų kompetencijai priskirtus klausimus joje buvo nepakankamai atsižvelgta. Tuomet papildytą ar pataisytą programą poveikio aplinkai vertinimo subjektai išnagrinėja ir per 5 darbo dienas pateikia savo motyvuotą išvadą poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjui.

PAV dokumentų rengėjas, remiantis Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarkos apraše [22] nustatyta tvarka, informuoja visuomenę, kuri jam gali teikti motyvuotus pasiūlymus dėl programos turinio, kadangi labai svarbu, kad laiku ir objektyviai būtų atsižvelgta į planuojamos ūkinės veiklos vietos gyventojų nuomonę, kai išskylantys galimi nesutarimai ar konfliktai galėtų būti sprendžiami ankstyvajame veiklos etape. Be to, vietos gyventojai gali suteikti vertingos informacijos apie vietos sąlygas bei pasiūlyti alternatyvų. [2]

Jeigu iki programos patvirtinimo savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, taryba priima neigiamą motyvuotą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių,

poveikio aplinkai vertinimo procedūros negali būti tęsiamos tol, kol galioja šis sprendimas, išskyrus valstybinės reikšmės planuojamą ūkinę veiklą.

Gavęs PAV subjektų išvadas, PAV dokumentų rengėjas teikia programą bei subjektų išvadas atsakingai institucijai. Atsakinga institucija, išnagrinėjusi programą, kurią ji taip pat gali pareikalauti papildyti ar pataisyti, per 10 darbo dienų nuo gavimo dienos ją tvirtina, atsižvelgdama į PAV subjektų išvadas. Šiame poveikio aplinkai vertinimo etape atsakinga institucija neprivalo gauti visuomenės pasiūlymų ir pateikti jų įvertinimo.

Apibendrinant, PAV programa siekiama:

- nustatyti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos turinį ir apimtį bei joje nagrinėjamus klausimus;
- užtikrinti, kad ataskaitoje bus išsamiai nagrinėjamas tik reikšmingas poveikis aplinkai ir bus pateikta informacija, būtina priimti motyvuotą sprendimą, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje;
- skatinti neigiamo poveikio prevencijos ir sumažinimo priemonių bei alternatyvių priemonių planavimą ir svarstymą ankstyvojo veiklos planavimo metu;
- numatyti, kokie metodai bus taikomi planuojamos ūkinės veiklos poveikiui aplinkai prognozuoti, jo svarbai nustatyti bei įvertinti;
- palengvinti planuojamos ūkinės veiklos organizatoriui (užsakovui) tolesnes planavimo (projektavimo) procedūras, užtikrinti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjektų dalyvavimą ir jų išvadų pateikimą laiku.

2.3.3. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita

Tolesnis PAV proceso etapas – planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo studija bei ataskaitos rengimas, derinimas ir viešas visuomenės supažindinimas. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita yra pagrindinis dokumentas, kuriuo remiantis atsakinga institucija priima motyvuotą sprendimą ar planuojama ūkinė veikla, atsižvelgiant į jos pobūdį ir poveikį aplinkai, yra leistina pasirinktoje vietovėje. Tai - sudėtingiausia ir daugiausia laiko trunkanti PAV proceso dalis. Ataskaitoje susistemunami galimo reikšmingo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai nustatymo, prognozavimo ir apibūdinimo rezultatai. Ataskaita rengiama pagal patvirtintą programą, vadovaujantis PAV įstatymu ir aukščiau minėtais Poveikio aplinkai programos ir ataskaitos rengimo nuostatais, kuriuose pateikta rekomenduojama ataskaitos struktūra ir apimtis.

Įstatymas numato, jog ataskaitoje būtina išsamiai išnagrinėti visus programoje numatytus klausimus bei pateikti susidarysiančių teršalų aprašymą, atliekų susidarymo ir jų tvarkymo aprašymą, aplinkos komponentų, kuriuos planuojama ūkinė veikla gali paveikti,

aprašymą ir galimo poveikio jiems apibūdinimą ir įvertinimą, priemonių, numatytų neigiamam poveikiui aplinkai išvengti, sumažinti, kompensuoti ar jo padariniams likviduoti aprašymą, išnagrinėtų alternatyvų analizę, informaciją apie techninio ar praktinio pobūdžio problemas, kurios kilo atliekant PAV, informaciją apie galimas ekstremalias situacijas ir priemones joms išvengti bei padariniams likviduoti, vykdytos aplinkos stebėsenos duomenų analizę.

Viena iš pagrindinių užduočių, atliekamų šiame PAV etape, yra galimo veiklos poveikio identifikavimas ir prognozavimas, jo reikšmingumo nustatymas. LR poveikio aplinkai vertinimo įstatyme poveikis aplinkai yra apibūdinamas kaip numatomas aplinkos pokytis, kurio priežastis yra planuojama ūkinė veikla. Poveikis gali būti tiesioginis, netiesioginis ir besikaupiantis. Tiesioginis poveikis - tai aplinkos pokyčiai, sąlygojami priežasties ir pasekmės ryšių tarp vykdomos ūkinės veiklos ir aplinkos. Tuo tarpu netiesioginis poveikis - pokyčiai, kuriuos sąlygoja priežasties ir pasekmės ryšiai tarp tiesioginio poveikio ir aplinkos. Netiesioginį poveikį įvertinti, be abejo, nelengva, tai įgyvendinama tik bendradarbiaujant įvairių mokslo sričių specialistams. Besikaupiančio pobūdžio poveikis - tai tik po tam tikro laikotarpio pasireiškiantys antropogeninės veiklos (tiek šiuo metu vykdomos, tiek anksčiau vykusios ūkinės veiklos) sąlygojami pokyčiai aplinkoje. Tokie pokyčiai įvairiai pasiskirstę erdvės ir laiko atžvilgiu ir staiga gali pasireikšti esant net nedideliam papildomam poveikiui. Poveikis taip pat gali būti įvairaus ekologinio (nuo poveikio rūšiai iki poveikio ekosistemai) ir socialinio (nuo poveikio pavieniams asmenims iki poveikio visai bendruomenei) lygio. Todėl labai svarbu tinkamai išanalizuoti ir aprašyti besikaupiančius planuojamos ūkinės veiklos sąlygojamus aplinkos pokyčius net jei veiklos tiesioginis poveikis nėra itin didelis. [6]

Analizės metu aprašomas poveikio pobūdis (biologinis, fizikinis, cheminis, kultūrinis, socialinis ekonominis), prognozuojamas jo mastas, tikimybė ir trukmė, nustatomas poveikio reikšmingumas. Poveikiui identifikuoti ir prognozuoti taikomi įvairūs informacijos apdorojimo, analizės metodai. Šiuos metodus galima sugrupuoti į keletą pagrindinių grupių: kontroliniai sąrašai, matricos, poveikio tinklapiai, daugiasluoksniai žemėlapiai. Taip pat taikomi matematinio modeliavimo, statistinės bei ekonominės analizės, grafinio informacijos pateikimo metodai [6].

Siekiant įvertinti galimą poveikį, numatyti jį sumažinančias priemones bei palyginti alternatyvas, PAV ataskaitoje aprašomos aplinkos sąlygos iki planuojamos ūkinės veiklos pradžios. Be to, remiantis esamos aplinkos aprašymu galima prognozuoti poveikį, palyginant jį su natūraliais gamtinėje aplinkoje vykstančiais pokyčiais.

Numačius poveikio mastą bei trukmę, priskiriamos santykinės prioritetinės reikšmės ir nusprendžiama, kuris poveikis yra priimtinas, kurio būtų galima išvengti, kurį reikėtų sumažinti ar kompensuoti. Reikšmingumas nustatomas atsižvelgiant į reglamentuojančius normatyvus, PAV dalyvių nuomonę, poveikio sumažinimo priemonių taikymo galimybes ir kt. Poveikio

sumažinimo priemonės – tai priemonės, kurias taikant galima sumažinti neigiamą ekologinį, ekonominį ar socialinį kultūrinį planuojamos ūkinės veiklos poveikį, ar netgi visiškai jo išvengti. Už poveikio sumažinimo priemonių numatymą paprastai yra atsakingas PAV užsakovas, o PAV procese dalyvaujančios valstybės institucijos privalo užtikrinti, kad numatytos priemonės yra pakankamai efektyvios ir yra tikrai įgyvendinamos vykdant veiklą [6].

Poveikio sumažinimo priemonių numatymas yra neatsiejama PAV proceso dalis. Tokios priemonės gali būti taikomos įvairių planavimo, projektavimo ir net veiklos vykdymo etapų metu, pavyzdžiui.

- numatyti poveikio sumažinimo ar prevencijos priemones ankstyviausiojo planavimo etapo metu (pvz., remiantis visuomenės pasiūlymais ar informacija, gauta projektuojant tos pačios veiklos rūšies objektus (analogo metodas);
- renkantis planuojamos ūkinės veiklos vietą vengti aplinkos apsaugos ar kitu aspektu jautrių vietovių;
- planuoti ūkinės veiklos vykdymo etapus taip, kad poveikis aplinkai būtų kuo mažesnis (pvz., sumažinti triukšmo lygį paukščių perėjimo sezono metu);
- numatyti technines poveikį mažinančias priemones (pvz., uždara vandens cirkuliavimo sistema);
- numatyti poveikio sumažinimo ar prevencijos priemones įvertinus PAV metu identifikotą poveikį ir įgyvendinti jas pradėjus veiklą;
- įgyvendinti priemones, skirtas sumažinti poveikį, kuris buvo pastebėtas tik pradėjus vykdyti veiklą;
- parengti pažeistų aplinkos komponentų atkūrimo planą, kuris bus įgyvendinamas baigus vykdyti planuojamą veiklą (pvz., gali būti atkuriamą veiklos pažeista buveinė ar net ekosistema).

PAV metu turi būti parengtas poveikio sumažinimo priemonių įgyvendinimo ir jų efektyvumo monitoringo planas, kuris įgyvendinamas ūkio subjektų (vykdomos veiklos) aplinkos monitoringo metu. [6]

Ataskaitoje turi būti išsamiai nagrinėjamos bent kelios alternatyvos (vietos, laiko, masto, techninių ir technologinių sprendinių, atliekų tvarkymo, poveikį aplinkai mažinančių priemonių, infrastruktūros planavimo ir kt.), įskaitant ir nulinę alternatyvą, kuri apibūdina aplinkos sąlygas bei natūralius aplinkoje vykšančius pokyčius veiklos nevykdymo atveju ir yra taikoma kaip esamos būklės įvertinimas bei atskaitos ir palyginimo taškas. Analizuojant nagrinėtas alternatyvas, nurodomos jų pasirinkimo priežastys atsižvelgus į geriausias prieinamas gamybos būdus bei galimą poveikį aplinkai. Remiantis Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėmis [29], „**geriausias**

prieinamas gamybos būdas – veiksmingiausia ir pažangiausia veiklos ir jos vykdymo metodų plėtojimo pakopa, parodanti, kad tam tikras gamybos būdas iš esmės gali būti pagrindu nustatant išmetamų teršalų ribines vertes, siekiant išvengti taršos, o jei tai neįmanoma, – bendrai mažinti teršalų išmetimą ir jų poveikį aplinkai“.

Kuomet vykdomas ūkinės veiklos išplėtimas, rekonstrukcija ar panašaus pobūdžio pakeitimai, atliekant PAV, vertinama ne tik planuojama veikla, bet ir esama veikla.

Parengus ataskaitą, PAV užsakovas nustatyta tvarka [22] organizuoja viešą visuomenės supažindinimą su ja. Ne vėliau kaip prieš 10 darbo dienų iki numatyto viešo susirinkimo, turi būti paskelbta kur, kada galima su ja susipažinti. Jei visuomenė pateikia motyvuotus pasiūlymus, PAV dokumentų rengėjas patikslina ataskaitą prieš teikdamas ją poveikio aplinkai vertinimo subjektams. Visuomenės pasiūlymai privalo būti argumentuotai įvertinti atskirame dokumente.

Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita pateikiama PAV subjektams, kurie tikrina, ar ataskaitoje išsamiai išnagrinėti jų kompetencijai priklausančios ir programoje numatyti klausimai, ir per 20 darbo dienų parengia motyvuotą išvadą dėl ataskaitos kokybės ir planuojamos veiklos galimybių pasirinktoje vietoje. PAV subjektai turi teisę motyvuotai reikalauti ataskaitą papildyti ar pataisyti. Papildytą ar pataisytą ataskaitą poveikio aplinkai vertinimo subjektai privalo išnagrinėti ir per 10 darbo dienų pateikti išvadą. Ataskaitos rengimo ir derinimo procesas baigiamas, kai PAV dokumentų rengėjas ataskaitą, PAV subjektų išvadą bei argumentuotą suinteresuotos visuomenės pasiūlymų įvertinimą pateikia atsakingai institucijai. Atsakinga institucija turi teisę pareikalauti pakartotinai organizuoti visuomenės viešą supažindinimą su ataskaita, jei po viešo supažindinimo su ataskaita, ji yra iš esmės keičiama, taisoma ar papildoma.

2.3.4. Sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių

PAV procesas baigiamas, kai atsakinga institucija, išnagrinėjusi ataskaitą, poveikio aplinkai vertinimo subjektų išvadą bei argumentuotą visuomenės pasiūlymų įvertinimą, per 25 darbo dienas nuo dokumento gavimo dienos priima motyvuotą sprendimą, ar planuojama ūkinė veikla, atsižvelgiant į atitinkamų įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas, veiklos pobūdį ir poveikį aplinkai, yra leistina pasirinktoje vietoje. Kai poveikio aplinkai vertinimo subjektų išvados dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių prieštarauja viena kitai, atsakinga institucija, prieš priimdama galutinį sprendimą, kviečia atvykti poveikio aplinkai vertinimo subjektus dalyvauti, kai svarstomos jų išvados, taip pat kviečia ir motyvuotus pasiūlymus pateikusius visuomenės atstovus. Atsakinga institucija apie ataskaitos gavimą turi informuoti visuomenę nurodydama terminus, iki kada suinteresuota visuomenė turi teisę raštu pateikti motyvuotus prašymus planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo klausimais atsakingai institucijai ir PAV

subjektams jų kompetencijos klausimais, tad, priimdama sprendimą, atsakinga institucija taip pat turi atsižvelgti ir į raštu gautus suinteresuotos visuomenės motyvuotus prašymus. Sprendimas galioja 5 metus nuo jo viešo paskelbimo. Priėmus sprendimą atsakinga institucija ir PŪV užsakovas nustatyta tvarka [22] apie tai praneša visuomenei ir suteikia galimybę su juo susipažinti.

Kai poveikio aplinkai vertinimo subjektų išvados dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių prieštarauja viena kitai, atsakinga institucija, prieš priimdama sprendimą, kviečia atvykti poveikio aplinkai vertinimo subjektus dalyvauti, kai svarstomos jų išvados, taip pat kviečia ir motyvuotus pasiūlymus pateikusius visuomenės atstovus. Jei nustatoma, kad planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimas sukels reikšmingų neigiamų padarinių ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms ir nėra alternatyvų, PŪV gali būti leistina tik tais atvejais, kai jos sprendiniai susiję su visuomenės sveikata, tam tikrų aplinkos komponentų išsaugojimu arba, atsižvelgiant į Europos Komisijos nuomonę, su kitomis svarbiomis priežastimis. Tokiais atvejais numatomos ir įgyvendinamos visos įmanomos kompensacinės šių teritorijų tinklo vientisumo išsaugojimo priemonės.

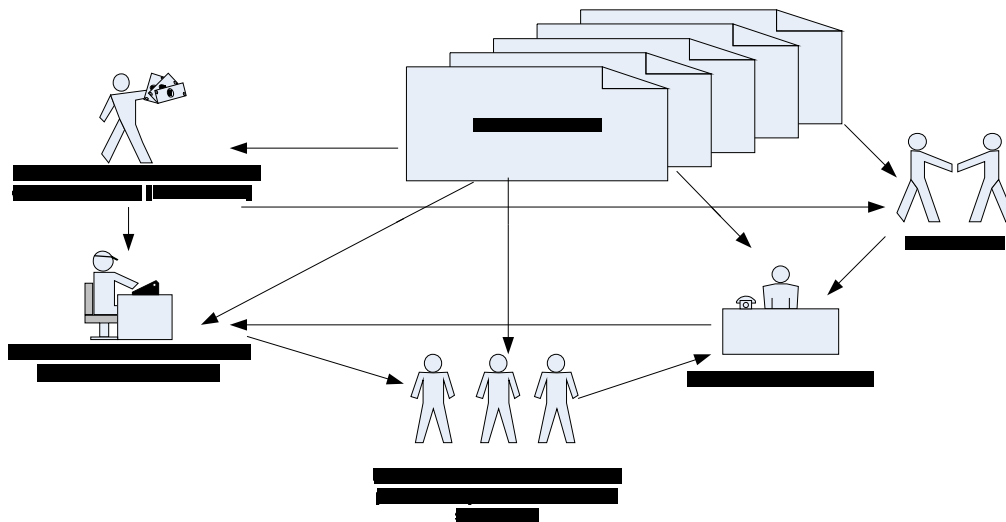
Jei atsakinga institucija priima sprendimą, kad planuojama ūkinė veikla dėl atitinkamų įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų pažeidimų ir (ar) galimo neigiamo poveikio aplinkai pasirinktoje vietoje neleistina, planuojama ūkinė veikla negali būti vykdoma.

3. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO DOKUMENTŲ METODINIO PARENGIMO ANALIZĖ

3.1. Bendrieji principai

Žodis metodas [gr. *methodos* – tyrimo kelias] reiškia tikslo siekimą, veikimo būdą, tyrimo kelią. Metodas įeina į tikslingos žmogaus veiklos turinį kaip būtina jos kryptingumo sąlyga, reikalaujanti sąmoningo apsisprendimo. Apsisprendžiant panaudojamas turimas patyrimas, konkretizuojamas veiklos tikslas. Tad metodas yra ir veiklos tikslo konkretizavimo ir turimo patyrimo tikslingo pritaikymo forma. Metodai funkcionuoja kaip veiklos priemonės. Metodo pasirinkimas bei metodikos turinio neapibrėžtumas sudaro veiklos konkrečios srities metodinio tyrimo pamatą. Metodika – tai tyrimo taktika. Metodiniais nurodymais bei dokumentais siekiama pateikti gaires, rekomendacijas, kaip vienas ar kitas objektas, tema turėtų būti analizuojami, traktuojami.

Kadangi Lietuvos pramonės vystymasis sparčiai žengia į priekį, kas įtakoja naujų objektų bei veiklų, kuriems turi būti atliekamas poveikio aplinkai vertinimas, didėjimą, tai poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančios bazės taikymas tampa vis aktualesnis. Be to, kaip jau buvo apžvelgta ankstesnėje dalyje, planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuoja didelė tiek Europos Sąjungos, tiek ir nacionalinių teisės aktų, gausa, kurie yra dažnai papildomi, keičiami. Todėl poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyviams išskyla sunkumų ne tik dėl dokumentų interpretavimo sudėtingumo, bet ir aktualių redakcijų paieškos ir taikymo laiku. Svarbu, kad esami dokumentai tenkintų visų poveikio aplinkai vertinimo procese dalyvaujančių šalių (žr. 2 pav.), tiek pačių dokumentų rengėjų, tiek ir peržiūrą atliekančių bei sprendimą priimančių institucijų, poreikius.

2 pav. Poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengimo, ir nagrinėjimo proceso dalyviai

Tačiau turėti tinkamai parengtus dokumentus visų pirma aktualiausia poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjams, kadangi jiems, rengiant PAV dokumentus, labai svarbu parengti tokios kokybės ir apimties dokumentą, kuris atitiktų vertinimą atliekančių PAV proceso dalyvių reikalavimus. Tam tikslui numatyti poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojantys bei rekomendacinio pobūdžio teisės aktai turi būti labai gerai metodiškai parengti, t.y. nurodant ką, kada ir kaip reikia pateikti, turi būti aprašyta taip, kad juos naudojančiam asmeniui nekiltų klausimų vienu ar kitu aspektu, vienos ar kitos sąvokos interpretavimo ar aprašomo dalyko apimties klausimais. Paties dokumento struktūra turi būti nuosekli, sistematiška, aiški. Dokumentus reikėtų parengti taip, kad net ir pirmą kartą rengiantis PAV dokumentus asmuo aiškiai ir nedviprasmiškai suprastų ko iš jo reikalaujama, kad ateityje nebūtų atmetami jo parengti PAV dokumentai, kaip netinkami peržiūrai. Be to, svarbu atsižvelgti ir į visuomenės poreikius, kadangi jai taip pat priskiriamos nemažos funkcijos poveikio aplinkai vertinimo procese. Taigi, dokumentai turi būti prieinami bei suprantami ir visuomenės atstovams, norintiems pareikšti motyvuotus pasiūlymus dėl planuojamos ūkinės veiklos.

Analizei buvo pasirinkti trijų poveikio aplinkai vertinimo proceso etapų, t.y. atrankos, PAV programos ir ataskaitos, rengimą reglamentuojantys teisės aktai, konkrečiai, Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodiniai nurodymai ir Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatai, kurie yra parengti remiantis LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu. Šie poįstatyminiai aktai sukonkretina bei padeda praktiškai taikyti bendras įstatymo nuostatas. Šių metodinių nurodymų paskirtis yra pateikti gaires bei rekomendacijas, kokios apimties ir kokią informaciją, kokia struktūra turi planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) ar poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas pateikti, kad būtų užtikrinta, kad atsakinga institucija turi pakankamai informacijos, kuria remiantis galėtų priimti atitinkamą sprendimą. Atliekant šią analizę siekiama išskirti kiekvieno iš PAV dokumentų rengimo etapo metu autorės nuomone galimus šiuos etapus reglamentuojančiuose nuostatuose, metodiniuose nurodymuose pasitaikančius neapibrėžtumus, detalizavimo ar atvirkščiai per plačių paaiškinimų pateikimo bei kitus manomus metodinius dokumentų rengimo trūkumus.

Be to, siekiant išsiaiškinti pačių PAV dokumentų rengėjų nuomonę dėl poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių dokumentų naudojimo aiškumo ir paprastumo, buvo atlikta PAV dokumentų rengėjų apklausa. Apklausa buvo vykdoma anketavimo būdu, kurio metu gautus bei apibendrintus rezultatus bus galima palyginti su autorės atliktos dokumentų analizės metu išskirtais metodinio dokumentų parengimo aspektais.

3.2. Poveikio aplinkai vertinimo proceso būklės analizė

Aplinkos apsauga glaudžiai susijusi su ekonomikos plėtra, o žmogaus gerovė ir jos augimas tampriai siejasi su jo vykdoma ūkine veikla. Viena vertus, didėjant ūkinės veiklos mastams, sparčiai didėja ir antropogeninis poveikis aplinkai, senka gamtos išteklių, vandens, oro, dirvožemio tarša, nyksta flora ir fauna, blogėja žmonių sveikata. Kita vertus, stipri ekonomika turi daugiau išteklių ir galimybių naudoti švaresnes technologijas bei geriau spręsti aplinkos apsaugos klausimus. Todėl labai svarbu suderinti ūkio plėtrą, racionalų gamtinių išteklių naudojimą ir gamtinės aplinkos išsaugojimą. Siekiant integruoti ekonomiką ir aplinkos apsaugos aspektus, skirtingi instrumentai, tokie kaip teisinis reglamentavimas, aplinkosaugos vadyba ir auditas (EMAS), mokesčių, tarifų įvedimas bei poveikio aplinkai vertinimas, yra plačiai taikomi.

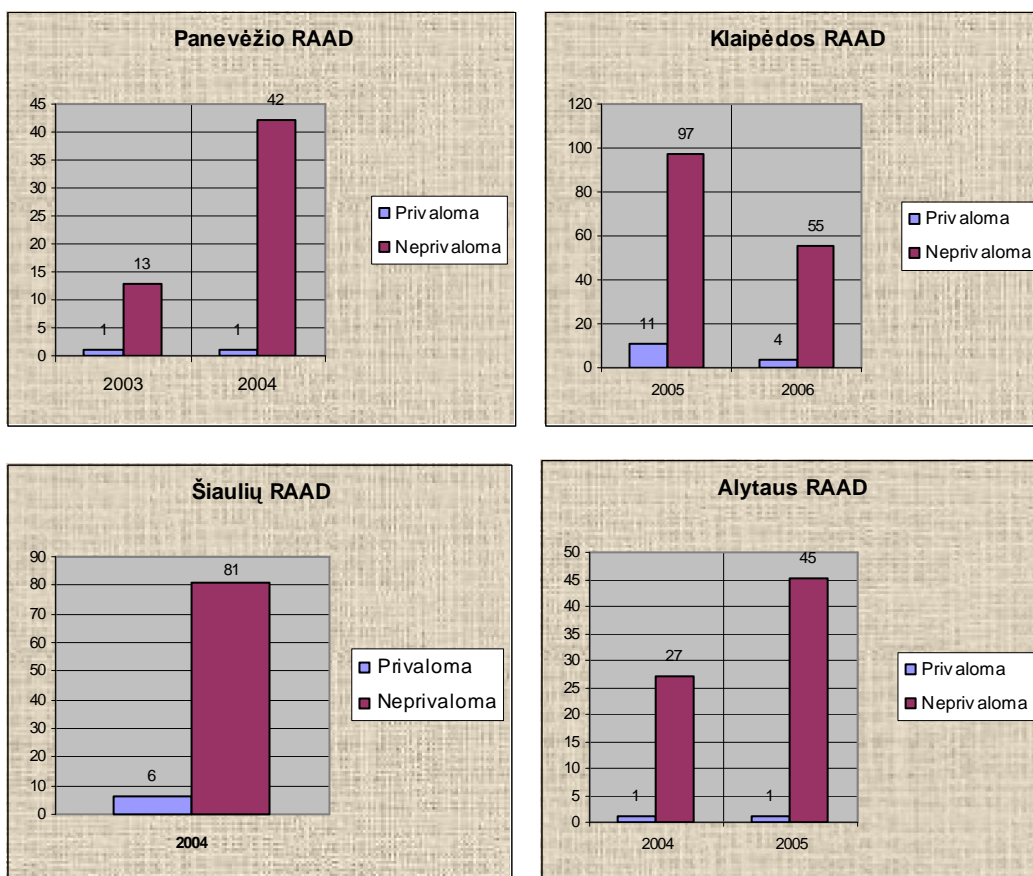
Lietuvoje, remiantis atliktų tyrimų rezultatais, kasmet visuose regionuose didėja skaičius didžiųjų planuojamų ūkinių veiklų, kurios gali daryti žymų poveikį aplinkai ir kurioms taikomos poveikio aplinkai vertinimo procedūros, t.y. veiklos, įrašytos į pirmąjį LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo priedą.

3.2.1. Atrankos dėl poveikio aplinkai vertinimo

Atrankos procedūra užtikrina, kad poveikio aplinkai vertinimo nereikės atlikti tada, kai veikla negali sukelti reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai. Kasmet didėja atrankų dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo skaičius. 2001 m. buvo atlikta 150 atrankų, 2002 m. – 209, 2003 m. – 224, 2004 m. – 422. Ypač ženkliai išaugo atrankų skaičius 2005 m. – 713 atvejų. Per paskutinius metus daugiausiai didesnės apimties veiklų buvo planuojama Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Klaipėdos ir Panevėžio regionuose. Taigi Vilniaus RAAD, Kauno RAAD, Šiaulių RAAD, Klaipėdos RAAD ir Panevėžio RAAD daugiausiai atliko atrankų dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai privalomo vertinimo. Regionų aplinkos apsaugos departamentų kontroliuojamos teritorijos nėra vienodos ne tik pagal gamtines sąlygas, dydį, bet ir investicinių projektų pasiskirstymą. Veiklos daugiausiai koncentruojasi didmiesčiuose ir pajūryje [32].

Ypač padaugėjo atrankų dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo Kauno regione, tačiau dėl daugumos jų po atrankos, buvo pateikta išvada, kad neprivalomas poveikio aplinkai vertinimas, o būtina rengti techninį projektą su aplinkos apsaugos dalimi. Tai iliustruoja ir kelių metų kitų regionų pavyzdžiai, pateikti 3 paveiksle. Duomenys buvo imami iš regionų aplinkos apsaugos departamentų tinklapiuose skelbiamų veiklos ataskaitų, tačiau, ne visi

departamentai skelbia tokias ataskaitas, o ir tie, kurie skelbia, pateikia ne visų metų duomenis, todėl apie tendencijas galima spręsti tik pagal pateiktų regionų pavyzdžius.

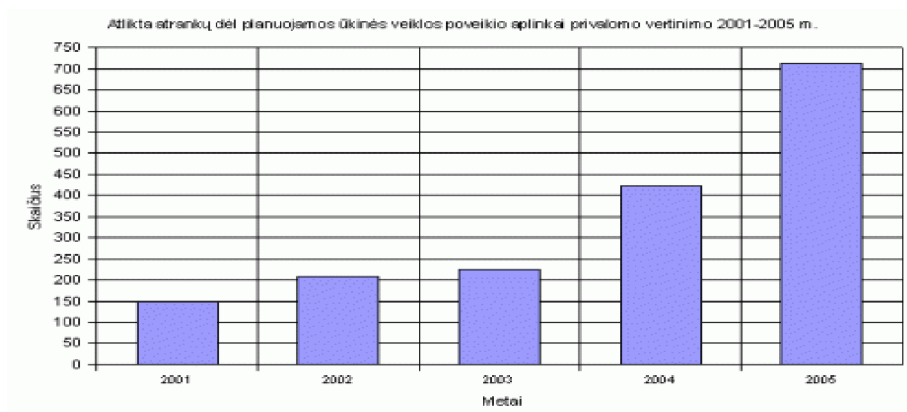
3 pav. Atrankos metu priimtų sprendimų dėl privalomo ir neprivalomo PAV atlikimo santykis

Vidutiniškai tik 5,6% visų atrankai pateiktų veiklų yra privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Todėl darytina išvada, kad atrankos procedūra efektyviai veikia, nes mažų apimčių veikloms nereikia rengti vėlesnių PAV etapų dokumentų. Bet kita vertus, rezultatai rodo, kad gal užtektų tik į techninius projektus įtraukti aplinkos apsaugos dalis, o ne rengti dokumentus atrankos procedūrai.

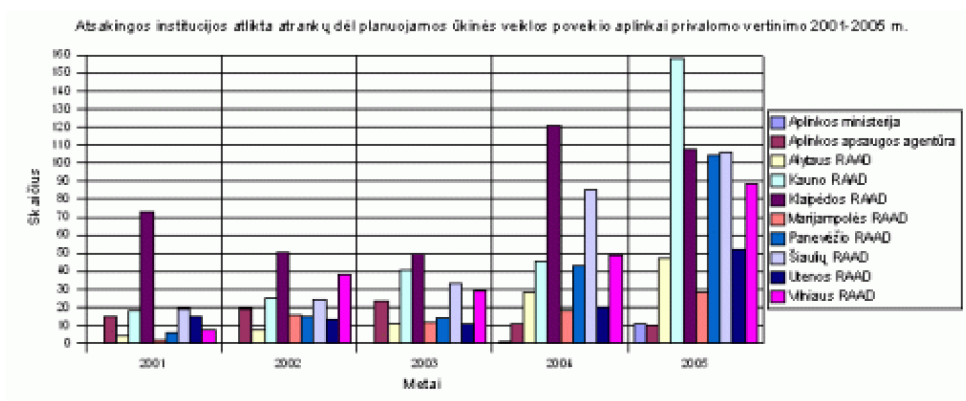
Veiklų, susijusių su vandens ūkiu praėjusiais metais sumažėjo. Buvo atlikta 10 atrankų.

Aplinkos ministerija vykde atrankos procedūras, kai planuojama ūkinė veikla numatyta kelių Lietuvos apskričių teritorijose, kelių regionų aplinkos apsaugos departamentų kontroliuojamose teritorijose arba veikla gali turėti poveikį kelių Lietuvos apskričių (regionų) aplinkai ir priėmė 11 atrankos išvadų.

Grafikuose pavaizduota, kaip šalyje išsidėstę didžiosios planuojamos ūkinės veiklos, kurioms buvo taikomos atrankos procedūros per paskutiniuosius penkerius metus. (Duomenų šaltinis: Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūros ir regionų aplinkos apsaugos departamentų duomenų bazės (2001, 2002, 2003, 2004, 2005)). [32]

4 pav. 2001 – 2005 m. atliktos atrankos dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo

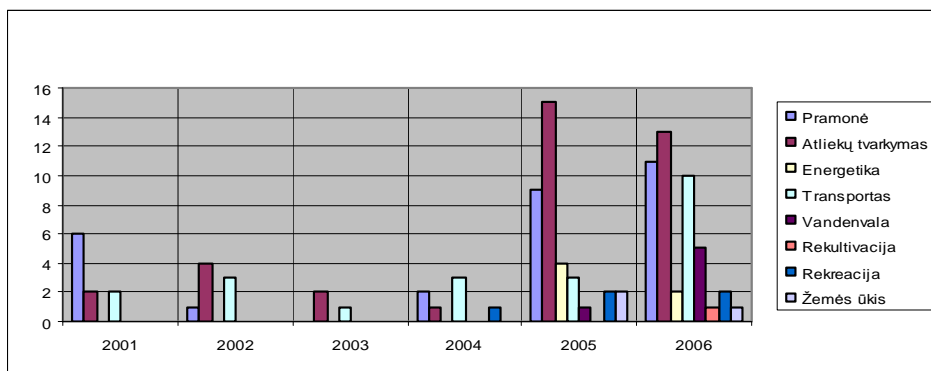

5 pav. 2001 – 2005 m. atsakingos institucijos atliktos atrankos dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai privalomo vertinimo

Kaip matyti iš grafikų, tiek visos Lietuvos mastu, tiek ir atskiruose regionuose, atrankų procedūrų vykdymo didėjimo tendencija yra labai aiškiai išreikšta.

3.2.2. Poveikio aplinkai vertinimas

Kalbant apie poveikio aplinkai vertinimo procedūras, kuomet yra priimtas sprendimas dėl poveikio aplinkai vertinimo būtinumo, tai gerokai padidėjo didžiųjų veiklų skaičius, kurioms buvo privalomas poveikio aplinkai vertinimas. Žemiau pateiktame grafike nurodytos tos ūkio šakos, kurios dominuoja pagal atliktą poveikio aplinkai vertinimą.

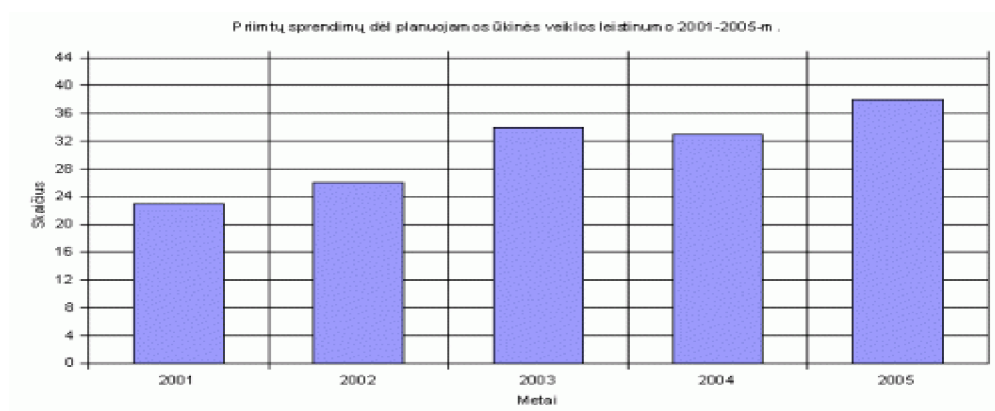

6 pav. Dominuojančios ūkio šakos pagal atliktą poveikio aplinkai vertinimą

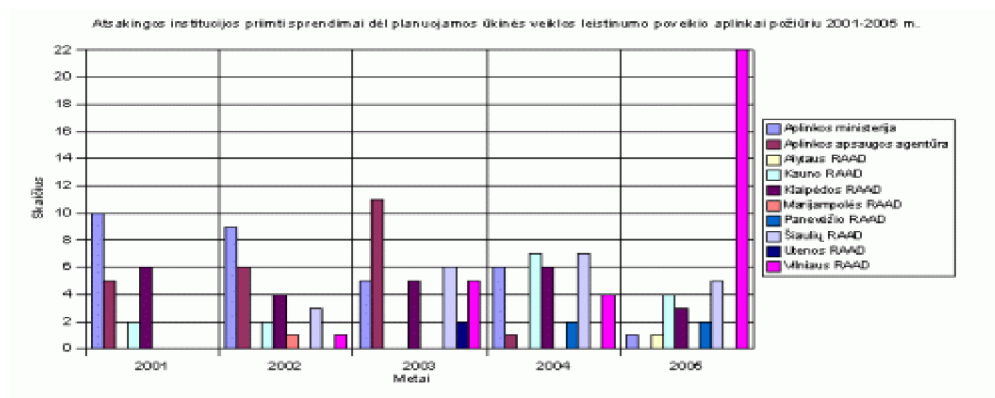
Per 2001 m. buvo priimti 23 sprendimai dėl veiklos leistinumų, 2002 m. – 26 sprendimai, 2003 m. – 34 sprendimai, 2004 m. – 33 sprendimai, o 2005 m. – 38 sprendimai. Pažymėtina, kad didžioji dalis sprendimų (22 sprendimai) priimta Vilniaus regione.

Taip pat buvo atvejų, kai planuojama veikla ypač buvo susidomėjusi visuomenė. Pavyzdžiui, protestavo dėl Vilniaus apskrities komunalinių atliekų sąvartyno įrengimo Kazokiškėse, kiaulininkystės kompleksų statybos Pakruojo rajone.

Žemiau grafikuose pavaizduota, kaip šalyje išsidėstė didžiosios planuojamos ūkinės veiklos, kurioms buvo taikomos PAV procedūros per paskutiniuosius penkerius metus. [32]

7 pav. Priimti sprendimai dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumų 2001 – 2005 m. (Duomenų šaltinis: Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūros ir regionų aplinkos apsaugos departamentų duomenų bazės (2001, 2002, 2003, 2004, 2005))

8 pav. 2001 – 2005 m. atsakingos institucijos priimti sprendimai dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumų poveikio aplinkai požiūriu (Duomenų šaltinis: Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūros ir regionų aplinkos apsaugos departamentų duomenų bazės (2001, 2002, 2003, 2004, 2005))

Taigi, didėjantis Lietuvos ūkio augimas tik dar labiau pabrėžia planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių dokumentų metodinio parengimo reikšmę, nes tik tinkamai ir aiškiai metodiškai parengti dokumentai gali taip pat prisidėti prie naujų objektų statybos spartinimo, bent jau planavimo ar projektavimo etape.

3.3. Poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų metodiniai aspektai

3.3.1. Atrankos etapo dokumentai

Kaip jau minėta atrankos etapą reglamentuoja Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodiniai nurodymai (toliau Nurodymai) [21]. Juose yra nustatyta, kad atrankos procesas prasideda planuojamos ūkinės veiklos organizatoriui (užsakovui) ar poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjui pateikus informaciją apie vietą, kurioje numatoma planuojama ūkinė veikla, bei informaciją, apibūdinančią planuojamą ūkinę veiklą. Šios informacijos apimtį reglamentuoja Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodinių nurodymų 1-asis priedas. Pradžioje yra pateikiama informacija apie patį užsakovą. Toliau turi būti pateikiamas vietos, kurioje numatoma planuojama ūkinė veikla, aprašymas. Be to, turi būti pateikiamos alternatyvios veiklos vietos. Tačiau Nurodymai nereglamentuoja, kiek alternatyvių planuojamos ūkinės veiklos vietų reikėtų nurodyti, o tai yra susiję su laiko ir lėšų sąnaudomis, kadangi kiekvienai iš numatytų vietų turi būti pateikiami su teritorijų planavimu, infrastruktūra, žemėnauda, nuosavybe susiję dokumentai. Be to, Nurodymuose numatyta, kad kiekvienos numatomos planuojamos ūkinės veiklos vietos atveju būtina pateikti žemės sklypo planą bei čia pat pateiktas priedas „jeigu toks yra“. Ar tai reiškia, kad nepateikus tokio plano iškilis tolesnių sunkumų, ar pakanka tik konstatuoti, kad plano nėra.

Taip pat turi būti atsižvelgta ir į vietovės įtaką arba jos kaip saugomos teritorijos ar įsteigtos, ar potencialios Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos statusą. Kalbant apie saugomas teritorijas ar įsteigtas, ar potencialias Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijas, kurioms daromo poveikio reikšmingumo nustatymą reglamentuoja Planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašas [20], pažymėtina, kad norint įvertinti ūkinės veiklos daromą poveikį buveinės būdingoms funkcijoms ir struktūrai, būtina turėti informaciją apie „palankią“ jų būklę. Kadangi Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“ apima europinės svarbos gamtines buveines, turi būti įvertintos konkrečiai Lietuvoje įsteigtų tokių teritorijų „palankiomis“ laikytinos sąlygos, struktūra ir funkcijos, kadangi buveinių aprašymas yra pateiktas Europos Sąjungos Buveinių interpretavimo vadove (EUR 25 vadovas) [30], patvirtintame Buveinių komiteto 2002 m. kovo 14 d. ir papildytame 2003 m. spalio 14 d. Šis interpretavimo vadovas yra pagrindas šalims narėms rengiant nacionalinius buveinių interpretavimo vadovus. Todėl tik turint duomenis apie esamas „palankias“ sąlygas, specifinę struktūrą ir funkcijas, galima nustatyti Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijų gamtosauginius tikslus. Be to, minėtame reikšmingumo „Natura 2000“ teritorijoms nustatymo tvarkos apraše planuojamos ūkinės veiklos, susijusios su įsteigtomis ar potencialiomis „Natura

2000“ teritorijomis ar artima joms aplinka, atveju nėra aiškiai reglamentuota artima aplinka, t.y. nenurodytos skaitinės reikšmės, kas gali kelti tam tikrų neapibrėžtumų dokumentų rengėjams.

Be informacijos apie vietą, kurioje numatoma planuojama ūkinė veikla, pateikiama informacija apie pačią planuojamą ūkinę veiklą, nurodant numatomas technologijas, pajėgumus, žaliavas, medžiagas. Taip pat turi būti pateikta informacija apie galimus poveikio šaltinius, t.y. atliekų susidarymą, pavojingų medžiagų panaudojimą, nuotekas, teršalus. Nurodymuose yra prašoma nurodyti orientacinius teršalų kiekius, bet ar tai nereiškia, kad faktiniai kiekiai gali gerokai skirtis nuo orientacinių ir tokiu būdu būti viena iš priežasčių, galinčių įtakoti atsakingos institucijos priimamą neadekvatų sprendimą. Be susidarančių teršalų aprašymo, taip pat būtina numatyti neigiamo poveikio prevencijos, sumažinimo bei kompensavimo priemones. Šis teiginys siejasi su aukščiau iškeltu klausimu. Jeigu numatome tik orientacinius teršalų kiekius, kaip galime numatyti konkrečias prevencijos, sumažinimo ir kompensavimo priemones. Ar jos bus adekvačios kovoti su galimų teršalų keliamu poveikiu. Be kita ko, Nurodymai reglamentuoja kitos informacijos, susijusios su galimu visuomenės nepasitenkinimu planuojama ūkine veikla, veiklos įtaka demografijai, darbo rinkai, gyvenamajai, rekreacinei, visuomeninei aplinkai, gyventojų saugai ir visuomenės sveikatai, pateikimą. Kalbant apie visuomenės nepasitenkinimą, tai realiausiai sužinoti visuomenės nuomonę galima tuomet, kai pagal Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarkos aprašo [22] procedūras, visuomenei yra pranešama apie atrankos išvadą ir kuomet visuomenė turi teisę teikti atsakingai institucijai motyvuotus pasiūlymus persvarstyti atrankos išvadą. Planuojamos ūkinės veiklos užsakovo ar PAV dokumentų rengėjo atlikti tyrimai gali būti labai paviršutiniški. Taigi, kyla klausimas, ar bereikia dubliuoti tokios informacijos pateikimą, kurios tikslesnius rezultatus galima gauti iš pačių informacijos turėtojų, ir ar iš tikrųjų šiame etape atrankos dokumentuose nurodytas visuomenės nepasitenkinimas gali būti vienas iš reikšmingų veiksnių priimant teigiamą išvadą dėl privalomo poveikio aplinkai vertinimo. Kalbant apie demografiją, ar nėra sudėtinga nustatyti kokį išskirtinai tik planuojama ūkinė veikla gali daryti poveikį. Juk sunku prognozuoti, ar negali būti sąveikos su galimomis kitomis tendencijomis, įtakančiomis vietovės demografiją.

Be to, prie privalomos pateikti informacijos yra nurodoma pastaba, kad bendruoju atveju pateikiama aprašomojo pobūdžio informacija. Skaitinės reikšmės pateikiamos, kai užsakovas tokia informacija disponuoja šio planavimo ar projektavimo etapo metu. Kyla klausimas, jeigu pateikiama tik aprašomojo pobūdžio informacija, ar atsakingai institucijai pakanka duomenų priimti sprendimą dėl poveikio aplinkai vertinimo privalomumo, o atsakingai institucijai pareikalavus pateikti papildomą informaciją, planuojamos ūkinės veiklos

organizatorius (užsakovas) ar poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas gali motyvuoti tokios informacijos neturėjimu šiame planavimo ar projektavimo etape.

Taigi apibendrinant, autoriui iškilo tam tikrų klausimų, susijusių su kai kurių Nurodymuose pateiktų detalių konkretizavimu, dviprasmišku teiginių supratimu, tikslumo trūkumu.

3.3.2. Poveikio aplinkai vertinimo programos rengimo dokumentai

Kaip minėta Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatai (toliau Nuostatai) [23] reglamentuoja poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo etapą. Siekiant kokybiškai atlikti poveikio aplinkai vertinimą bei priimti objektyvų sprendimą, šis PAV apimties nustatymo etapas yra labai svarbus, kadangi jo metu nustatomas koks planuojamos ūkinės veiklos poveikis yra reikšmingas, kokie aplinkos komponentai turės būti aprašyti vėliau rengiamoje ataskaitoje, kadangi programos rengimo metu detalizuojamas PAV ataskaitos turinys, taip pat kokie metodai bus taikomi prognozuojant neigiamą poveikį.

Taigi, Nuostatai reglamentuoja, kad programoje turi būti pateikiamas trumpas pagrindinių poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjo svarstytų alternatyvų, techninių charakteristikų, technologinio proceso ir numatomų naudoti medžiagų, gamtinių išteklių reikiu ir žemės naudojimo (statybos ir eksploatavimo etapais) aprašymas bei trumpas teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aprašymas. Vartoti žodį „trumpas“ yra pakankamai neapibrėžta, o sąvokų vartojimas metodiniuose nurodymuose neturėtų kelti jokių apimties sunkumų, netgi pirmą kartą programą rengiančiam asmeniui. Kodėl nenustačius konkrečios apimties, nurodant skaitinius intervalus nuo ... iki, kadangi žodžio „trumpas“ suvokimas yra labai subjektyvus. Be pačios veiklos ir teritorijos aprašymo, Nuostatuose numatyta, kad būtina taip pat pateikti informaciją apie aplinkos komponentus bei, koks poveikis šiems komponentams bus nagrinėjamas atliekant vertinimą. Kalbant apie galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį įvairiems aplinkos komponentams ir poveikį aplinkai mažinančias priemones, galbūt pasiremiant anksčiau minėto Australijos aplinkos apsaugos administracijos parengto „Poveikio aplinkai vertinimo aplinkosaugos principų, aplinkos veiksmų ir tikslų vadovaujančiojo dokumento“ pavyzdžiu, taip pat reikėtų ne tik nurodyti reikšmingą planuojamos ūkinės veiklos daromą poveikį (tiesioginį, netiesioginį, kompleksinį, nuolatinį, laikiną, negrįžtamą, grįžtamą, teigiamą ar neigiamą ir kt.) atskiriems aplinkos komponentams, apibūdinti poveikio prognozavimo ir įvertinimo metodus, bet ir numatyti kokių tikslų siekiame šiomis priemonėmis, ką ir kaip siekiame išsaugoti, sušvelninti, atstatyti.

Taip pat reikia nurodyti kokiais aspektais bus vertinamas planuojamos ūkinės veiklos poveikis visuomenės sveikatai. Ar nebūtų naudinga bendruoju atveju nurodyti kokie tai aspektai,

nes neaišku, ar reikės nagrinėti poveikį gyventojų skaičiui, mirtingumui, gimstamumui, ligų sukėlimui, ar turima omenyje, kokie veiksniai sukeltų tą poveikį. Detalizavus, kiekvienas pasirinktą tinkamą atvejį, kadangi Nuostatuose yra pasakyta, kad „nustatyti reikalavimai pritaikomi konkrečiai planuojamai ūkinei veiklai, įvertinus planuojamos ūkinės veiklos specifiką (mastą, pobūdį bei vietos ypatumus) ir turimos informacijos pobūdį konkrečiais planavimo ar projektavimo procesų etapais“. Be to, būtina pateikti informaciją apie poveikio aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodus, kuriuos numatoma naudoti atliekant vertinimą, bei priemones neigiamam poveikiui aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti. Šiuo atveju vėlgi neaišku, ar būtina tik išvardinti tas priemones, ar reikėtų plačiau apibūdinti. Taip pat rengiant programą reikėtų numatyti ir pateikti informaciją apie galimybę, ar planuojama ūkinė veikla gali turėti reikšmingą neigiamą poveikį kitos valstybės aplinkai bei nurodyti kitą poveikio aplinkai vertinimo požiūriu svarbią informaciją.

Taigi, ir programos rengimą reglamentuojančių dokumento analizė rodo, kad galimi tam tikri neaiškumai, kaip antai sąvokų apibrėžtumas, kai kurių teiginių aiškumas, bei autorė pateikia pasiūlymą dėl taikomomis poveikio sumažinimo priemonėmis siektinų tikslų aplinkos komponentų atžvilgiu numatymo.

3.3.3. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos rengimo dokumentai

Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita yra pagrindinis dokumentas, kuriuo remiantis atsakinga institucija priima motyvuotą sprendimą ar planuojama ūkinė veikla, atsižvelgiant į jos pobūdį ir poveikį aplinkai, yra leistina pasirinktoje vietovėje. Ataskaitoje susisteminti galimo reikšmingo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai nustatymo, prognozavimo ir apibūdinimo rezultatai. Ataskaitos rengimą detalizuoja Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatų priedas Rekomenduojama planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos struktūra ir apimtis (toliau – Apimties dokumentas). Autorės nuomone, metodiniu požiūriu dokumentas labai gerai struktūrizuotas, aiškiai išskirti atskiri ataskaitos turinio komponentai, nuosekliai pereinama nuo vieno komponento prie kito, išplaukiančio iš prieš tai ėjusiojo aprašymo. Be to, šalia aprašomosios dalies rekomenduojama apibendrinti pateiktą informaciją, užpildant lenteles, kurios palengvina geresnę informacijos suvokimą.

Ataskaitą rekomenduojama pradėti pateikiant bendrąją informaciją apie planuojamos ūkinės veiklos organizatorių (užsakovą), poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėją bei pateikti numatomos planuojamos ūkinės veiklos aprašymą. Iškyla klausimas dėl aprašymo apimties, kiek detalus ir išsamus turi būti toks aprašymas, ar yra tik išvardinami atskiri veiklos vykdymo etapai. Prie bendrųjų duomenų priskiriami ir duomenys apie produkciją, kuro ir

energijos vartojimą, naudojamas žaliavas, chemines medžiagas ar preparatus. Be to, rekomenduotina nurodyti nagrinėjamas pagrindines planuojamos ūkinės veiklos vietos alternatyvas bei pateikti jų aprašymą, apibūdinant svarbiausias pasirinkimo priežastis bei detaliai aprašant nagrinėjamos vietos alternatyvos žemėnaudos paskirtį ir būdą, infrastruktūros, ribojimosi su kitomis teritorijomis, gyventojų, nekilnojamųjų kultūros vertybių ir kt. aspektus. Pateikus tokią bendrą informaciją, pereinama prie technologinio proceso apibūdinimo. Turi būti aprašomi siūlomi gamybos būdai, įranga, pateikiamas palyginimas ir įvertinimas pagal šios veiklos rūšies geriausias aplinkosaugos praktikos atvejus ir geriausias prieinamus gamybos būdus. Toliau pateikiama informacija, susijusi su susidarysiančiomis dėl planuojamos ūkinės veiklos atliekomis, jų tvarkymu, šalinimu ir antriniu panaudojimu. Ketvirtoji ataskaitos dalis yra labai plati, kadangi rekomenduojama ją skirti planuojamos ūkinės veiklos galimam poveikiui įvairiems aplinkos komponentams ir poveikį aplinkai mažinančių priemonių aprašymui. Apimties dokumente numatyti šie aplinkos komponentai: vanduo, aplinkos oras, dirvožemis, žemės gelmės, biologinė įvairovė, kraštovaizdis, socialinė ekonominė aplinka, etninė-kultūrinė aplinka, kultūros paveldo objektai ir vietovės, visuomenės sveikata. Aprašant kiekvieną komponentą rekomenduojama pradėti nuo esamos būklės aprašymo bei pereiti prie konkretaus su aplinkos komponentu susijusio įvertinimo. Kiekvieną aplinkos komponentą yra rekomenduojama nagrinėti pagal tą pačią schemą, t.y. informacija apie vietovę, numatoma to komponento tarša arba poveikis jam, poveikio sumažinimo priemonės, bei to skyriaus žemėlapiai, schemas. Rekomenduojama išnagrinėti bet kokį (tiesioginį, netiesioginį, kompleksinį, nuolatinį, laikiną, negrįžtamą, grįžtamą, teigiamą ar neigiamą ir kt.) reikšmingą poveikį, apibūdinti poveikio prognozavimo ir įvertinimo metodus. Be to, nurodoma, kad yra „pageidautina poveikį išreikšti kiekybiškai“. Šiuo atveju, ar ataskaitos rengėjas turi kitą alternatyvą, kaip kitaip apibūdinti poveikį, o ne pateikiant skaitines reikšmes. Kuo remiantis tuomet atsakinga institucija priims sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą.

Pirmasis aplinkos komponentas yra vanduo bei pateikiama labai išsami su vietos hidrologinėmis sąlygomis, vandens panaudojimu, tarša, galimu poveikiu vandens telkiniams, poveikio sumažinimo priemonėmis rekomenduotina pateikti informacija. Kaip jau buvo minėta, apibendrinta informacija yra pateikiama lentelėse, kuriose pateikiant tam tikras vertes būtina atsižvelgti į atitinkamus normatyvus, tų aplinkos komponentų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus. Tik vienu atveju yra nurodomos konkrečios dokumentų redakcijos, kaip antai Lietuvos Respublikos upių ir tvenkinių klasifikatorius, patvirtintas aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 594 (Žin., 2001, Nr. 107-3888), o kitais atvejais tik įvardijamas teisės aktas, nenurodant konkretaus leidimo, kaip, pavyzdžiui, pastabose prie aplinkos orą apibendrinančių lentelių yra nurodoma vadovautis aplinkos oro taršos šaltinių ir iš jų išmetamų teršalų

inventorizaciją bei teršalų išmetimo į atmosferą apskaitą reglamentuojančiais teisės aktais. Todėl kyla klausimas, ar pirmu atveju nurodžius konkrečią dokumento redakciją ir po kurio laiko parengus naują to paties dokumento redakciją, reikia keisti ir šį Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatų priedą, ar ataskaitos rengėjas turi naudotis duomenimis, pateiktas būtent Nuostatų priede pateiktoje dokumento nuorodoje, neatsižvelgdamas į naują nurodomo pasiremti dokumento versiją. Autorės nuomone, siekiant bendro dokumento nuoseklumo ir sistematiškumo, bei norint išvengti nesusipratimų, priimtinau naudoti antrąjį atvejį, kai yra pateikiama tik bendroji nuoroda į dokumentą, nedetalizuojant jo konkrečios redakcijos. Be to, grįžtant prie kitų su poveikiu vandeniui susijusių lentelių, kai kurių lentelių, pvz., 4.1.4, 4.1.8 lentelių 10 pastaboje sakoma, kad „turi būti nurodomos numatomos (apskaičiuotos) parametrų reikšmės“. Ar turima omenyje numatomos, ar apskaičiuotos, kadangi numatyti galime tik orientacinius dydžius, o paskaičiuoti naudojant tam tikrus skaičiavimo metodus galime tiksliau. Be to, 4.1.8 lentelės pastabose dėl planuojamo per parą ir metus išleisti teršalo kiekio nurodoma, kad planuojamas teršalo kiekis turi būti mažesnis už DLT arba lygus DLT, tai susiejant su taršos sumažinimo priemonėmis, ar abiem atvejais vienodos sumažinimo priemonės gali būti taikomos.

Antrasis rekomenduotinas nagrinėti aplinkos komponentas – aplinkos oras, kur pagal aukščiau aprašytą struktūrą rekomenduojama pateikti išsamią informaciją, susijusią su aplinkos oru, jo tarša bei sumažinimo priemonėmis. Autorė norėtų atkreipti dėmesį į 4.2.5 lentelę Pasiūlymai dėl leistinos taršos į aplinkos orą normatyvų nustatymo. Kuriam tikslui bus panaudoti šioje lentelėje pateikti duomenys. Ar į juos bus atsižvelgiama padidinant ar sumažinant leistinas taršos vertes.

Trečiojo ir ketvirtojo aplinkos komponentų – dirvožemio ir žemės gelmių – aprašymo parengimas autorės nuomone metodine prasme yra aiškus. Penktasis rekomenduojamas komponentas – biologinė įvairovė. Pateikiant informaciją apie planuojamos ūkinės veiklos vietovėje ir greta jos esančias Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ ir kitas saugomas teritorijas, ar yra aiškiai reglamentuota greta esančių teritorijų sąvoka, ar yra nustatyti realūs atstumai iki tokių teritorijų, kuriais remiantis galima nustatyti teritorijos gretimumą saugomai ar „Natura 2000“ teritorijai. Be to, neaišku, ar numatant masinio gyvosios gamtos sunaikinimo grėsmę avarijos atveju, reikėtų pagrįsti skaičiavimais, ar tik aprašymu. Kalbant apie šeštojo aplinkos komponento – kraštovaizdžio - poveikio jam sumažinimo priemones, minimos planuojamos ūkinės veiklos teritorijos panaudojimo rekreacijai galimybės. Ar turima omenyje tas atvejis, jeigu toje teritorijoje nebūtų vykdoma veikla, ar baigus objekto eksploatavimo periodą panaudoti ją rekreacijai. Socialinės ekonominės aplinkos – septintojo aplinkos komponento rekomendaciniai nurodymai kelia tam tikrų neaiškumų dėl pavyzdžiui, gyventojų

skaičiaus (populiacijos) veiklos įtakos zonoje, jo kitimo. Nėra konkrečiai nurodyta koku laiko intervalu apžvelgti gyventojų skaičiaus kitimą, kadangi tai susiję su šiam darbui skiriamo laiko ir lėšų sąnaudomis. Taip pat rekomenduojama nurodyti gyventojų populiacijos charakteristikas (pasiskirstymą pagal amžių, lytį, išsilavinimo lygį, šeimos dydį, etnines grupės ir kt.) veiklos poveikio zonoje. Tačiau vėlgi, ar yra nustatytos ir reglamentuojamos tokios veiklos poveikio zonos ribos. Be to, rekomenduojant aprašyti galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį gyvenimo sąlygoms nagrinėjamoje teritorijoje, dėl veiklos galimus visuomenės konfliktus, nėra aišku, ar turima omenyje konfliktus su planuojamos ūkinės veiklos organizatoriumi, pačios visuomenės viduje ar kt. Kalbant apie etninę-kultūrinę aplinką, kultūros paveldo objektus ir vietas – aštuntą aplinkos komponentą galbūt sunkumų sukeltų etninė-kultūrinė aplinka. Ar mūsų sąlygomis iš tikrųjų reikėtų svarstyti šį klausimą, ar jis aktualus mūsų visuomenei. Devintojo komponento – visuomenės sveikatos – atveju, numatant poveikio visuomenės sveikatai sumažinimo priemones, kažkodėl yra išskiriamos tik kvapų sklaidimą mažinančios priemonės, kodėl nėra išskiriamos triukšmą, jonizuojančiąją ir nejonizuojančiąją spinduliuotę mažinančios priemonės. Taip pat rekomenduojant pateikti šio skyriaus schemas, žemėlapius, siūloma pažymėti planuojamo objekto gretimybes (gyvenamuosius namus, taršos ar kitus reikšmingus objektus) ir šiuo atveju kyla klausimas ar yra apibrėžta gretimbės sąvoka, koku atstumu nuo objekto turi būti kiti objektai.

Apžvelgus visus aplinkos komponentus, toliau rekomenduojama aptarti planuojamos ūkinės veiklos galimą tarpvalstybinį poveikį. Autorės nuomone, reikėtų pateikti daugiau informacijos apie tarpvalstybinio poveikio analizę arba bent jau pateikti nuorodas į tarpvalstybinį poveikį reglamentuojančius tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus.

Kiti rekomenduojami ataskaitos komponentai yra alternatyvų analizė, monitoringas, rizikos analizė ir jos vertinimas bei problemų, su kuriomis užsakovas susidūrė atlikdamas poveikio aplinkai vertinimą, aprašymas. Kalbant apie rekomendacijas monitoringo aprašymo klausimu, nurodoma, kad „priklausomai nuo planuojamos ūkinės veiklos ypatumų gali būti reikalaujama numatyti aplinkos būklės monitoringą ne tik veiklos vykdymo, bet ir statybos metu“. Ar nebūtų naudinga, jeigu tos veiklos, kurių ypatumai gali sąlygoti tokio dvejopo monitoringo vykdymą, būtų įvardijamos ar bent jau sugrupuotos, ar pateikta nuoroda, kur galima rasti tokias veiklas, siekiant išvengti paskesnio PAV subjektų reikalavimo pateikti nurodytus monitoringo planus.

Apibendrinant trijų poveikio aplinkai vertinimo etapų dokumentų metodinius aspektus, autorės nuomone, be to, kad tokio pobūdžio dokumentai labai palengvina darbą ir yra naudingi PAV dokumentų rengėjams, šie dokumentai visgi turi tam tikrų trūkumų metodinio parengimo prasme. Pirma, kai kurios dokumentuose naudojamos sąvokos yra ginčytinos, nėra aiškiai

apibrėžtos, gali būti subjektyviai interpretuojamos. Antra, pateiktuose nurodymuose trūksta konkretumo, iš pateikto aprašymo galima dvejopai suprasti ko reikalaujama, pateikti keli galimi variantai, kurie nėra aišku, ar abu privalomi, taikytini, ar galima rinktis, nepateikiamos tikslios reikšmės, kaip, pavyzdžiui, laiko intervalai, atstumai, arba bent jau nuorodos į tokius duomenis reglamentuojančius dokumentus. Trečia, rekomenduojamos pateikti informacijos paskirtis turi būti suprantama jos teikėjui. Taip pat autorė rekomenduoja metodiniuose dokumentuose pateikiant nuorodas į kitus teisės aktus nenurodyti konkrečios dokumento laidos, o pažymėti, kad būtina naudotis galiojančia nurodomojo dokumento versija. Be to, kai kuriais atvejais išskyla rekomenduojamos pateikti informacijos apimties, detalumo laipsnio klausimas. Kai kuriais atvejais autorės manymu galėtų būti išsamiau aptartas aspektas arba pateikta nuoroda į tai reglamentuojantį dokumentą.

3.4. Poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų rengėjų apklausa

3.4.1. Tyrimo metodika

Poveikio aplinkai vertinimo dokumentų metodinio parengimo analizę lėmė keletas faktorių:

- Auganti Lietuvos ekonomika bei didėjantis naujų projektų bei ūkinių veiklų, kurioms turi būti atliekamas poveikio aplinkai vertinimas, skaičius;
- Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuoja didelė teisės aktų gausa bei pakankamai dažnai leidžiamos naujos šių teisės aktų redakcijos.

Atliekamo tyrimo tikslas - išsiaiškinti ar pakankamai efektyviai yra parengta planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metodinė bazė.

Iškeltam tikslui pasiekti būtina įvykdyti tokius uždavinius:

- remiantis aukščiau aprašytais teoriniais aspektais sudaryti tyrimo anketą;
- atlikti poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų apklausą;
- detalai išanalizuoti tyrimo metu gautus duomenis;
- pasinaudojus atlikta analize, apibūdinti poveikio aplinkai vertinimo dokumentų metodinį parengimą.

Atlikus nurodytus uždavinius bus įgyvendintas pagrindinis šio tyrimo tikslas. Antroje lentelėje pabandysime trumpai apibūdinti tyrimo planą.

2 lentelė. Tyrimo planas

Etapo Nr.	Etapo pavadinimas
1	Tyrimo tipo nustatymas
2	Tyrimo objekto nustatymas

3	Tyrimo apimties nustatymas
4	Duomenų rinkimo metodų nustatymas
5	Duomenų rinkimo būdų nustatymas

Tyrimo tipo nustatymas. Tyrimo pagrindą sudaro aprašomasis tyrimas. Buvo atlikta poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų apklausa. Kadangi poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai poveikio aplinkai vertinimo dokumentus rengia vadovaudamiesi šį procesą reglamentuojančiais teisės aktais bei metodiniais nurodymais, tai juos apklausus galima gauti tiksliausią informaciją apie esamą poveikio aplinkai vertinimo dokumentų metodinį parengimą.

Tyrimo objekto ir apimties nustatymas. Tyrimo objektu pasirenkami poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai, kurių sąrašas yra pateiktas Aplinkos ministerijos tinklapyje. Iš pateikto galimų poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų sąrašo buvo pasirinkta dvidešimt poveikio aplinkai vertinimo dokumentus rengiančių įmonių, kadangi kai kurios iš sąrašė pateiktų įmonių jau neegzistuoja, kitų pasikeitę duomenys arba susisiekus su atskiromis įmonėmis buvo atsakyta, kad jie poveikio aplinkai vertinimo dokumentų nerengia arba išreiškė nenorą dalyvauti apklausoje. Žemiau išvardintos dvidešimt apklaustųjų poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų:

1. VĮ transporto kelių ir tyrimo institutas;
2. UAB „Ardynas“;
3. UAB „SWECO BKG“;
4. Lietuvos energetikos institutas;
5. UAB Lietuvos statybų projektavimo institutas;
6. UAB „Ekoprojektas“;
7. AB Pramprojektas;
8. UAB „Grota“;
9. UAB „Vilnius consult“;
10. J.Jonyno individuali Ecofirma;
11. Lietuvos žemės ūkio universiteto Vandens ūkio institutas;
12. Kauno technologijos universiteto Aplinkos inžinerijos institutas;
13. UAB „COWI Baltic“;
14. UAB „RACHEL“;
15. VŠĮ „Grunto valymo technologijos“;
16. UAB „DGE Baltic Soil and Environment“;
17. VŠĮ „Krašto Tvarkymo Projektai“;
18. VŠĮ „NPR“;

19. VŠĮ Aplinkos apsaugos politikos centras;

20. G.Juozapavičiaus Pl „Magma“.

Kiekvienai iš šių poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų įmonei buvo išsiųsto anketos.

Duomenų rinkimo metodų nustatymas. Apklausiai atlikti buvo sudaryta anketa, kurioje eilės tvarka buvo suformuluoti 17 tiesioginio tipo kombinuotų klausimų, t.y. ir uždaros, ir atviros formos klausimai, kai baigus uždaros formos klausimą (su pateiktais galimais atsakymais), paliekama vietos respondentams išsakyti savo nuomonę, kadangi kiekvienas respondentas gali turėti skirtingą nei autoriaus nuomonę, kurią jie turėjo įrašyti patys. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas šis metodas, nes:

- kai yra alternatyvų, respondentams yra lengviau pasirinkti, o tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų ir taip išvengti subjektyvumo;
- bus gauti palyginamojo tipo atsakymai;
- bus gauti ir atviro tipo atsakymai, leidžiantys išsiaiškinti respondentams iškilančias problemas;
- rezultatus lengviau išreikšti kiekybiškai;
- lengviau lyginti, gretinti;
- gaunamas didesnis atsakymų patikimumas.

Taigi, atsižvelgiant į visus šiuos pranašumus, tyrimui atlikti buvo pasirinkta tokio tipo apklausa, naudojant anketas.

Anketą sudaro 17 klausimų. Toliau pabandydysime detaliai išnagrinėti visus anketoje pateiktus klausimus.

1. Ar pirmą kartą rengiate planuojamos ūkinės veiklos atranką dėl poveikio aplinkai vertinimo?

Pirmasis klausimas yra įvadinio pobūdžio, tačiau atsakymai leis diferencijuoti apklausoje dalyvaujančius planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjus pagal atliktų atrankų skaičių bei išsiaiškinti, ar ilgesnė praktika lemia geresnį poveikio aplinkai vertinimo dokumentų supratimą.

2. Jūsų nuomone, ar „Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme“ pakankamai aiškiai apibrėžta „reikšmingo poveikio aplinkai“ sąvoka?

Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti, ar terminas „reikšmingas poveikis aplinkai“ negali būti suprantamas subjektyviai bei kelti tam tikrų ginčų, kas vėliau įtakoja poveikio aplinkai vertinimo proceso ir planuojamos ūkinės veiklos vykdymo delsimą.

3. Ar pasinaudojate įstatyme numatyta galimybe pereiti prie poveikio aplinkai vertinimo proceso be atrankos procedūros?

Gauti atsakymai į šį klausimą leis išsiaiškinti ar visi respondentai naudojami įstatymo numatytais išlygomis bei, tuo remiantis konstatuoti, kokių apimčių planuojamoms ūkinėms veikloms šie respondentai rengia poveikio aplinkai vertinimo dokumentus.

4. Jeigu nevykdydami atrankos, iš karto atliekate poveikio aplinkai vertinimo procedūrą, kuo tai motyvuojate.

Šiuo klausimu galima įvertinti poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų kompetenciją bei sąžiningumą planuojamos ūkinės veiklos užsakovo atžvilgiu, kadangi pateikti atsakymų variantai leidžia pasirinkti tokį variantą, kuris apibūdintų respondento nuostatas.

5. Ar, Jūsų nuomone, tokių sąvokų, kaip „kitomis svarbiomis priežastimis ir pan.“, vartojimas poveikio aplinkai vertinimo teisinėje bazėje nėra dviprasmiškas?

Kadangi labai svarbu, kad poveikio aplinkai vertinimo metodinėje bazėje pateiktos sąvokos nebūtų dviprasmiškai traktuojamos, todėl šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę dėl sąvokų apibrėžtumo.

6. Kelintą kartą rengiate planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo programą ir ataskaitą?

Šeštasis klausimas yra taip pat įvadinio pobūdžio, leidžiantis diferencijuoti apklausoje dalyvaujančius planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjus pagal parengtų programų ir ataskaitų skaičių bei išsiaiškinti ar ilgesnė praktika lemia geresnį poveikio aplinkai vertinimo dokumentų traktavimą.

7. Ar teko rengti poveikio aplinkai vertinimo dokumentus tokiai ūkinei veiklai, kuri turėtų poveikį kitai valstybei? Jeigu taip, tai, Jūsų nuomone, ar pakankamai aiškiai šis procesas yra reglamentuotas mūsų teisinėje poveikio aplinkai vertinimo bazėje?

Šiuo klausimu siekta išsiaiškinti poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste procedūrų reglamentavimą. Gauti atsakymai leis išsiaiškinti šių procedūrų aiškumą bei išsamumą Lietuvos teisinėje bazėje.

8. Kadangi poveikio aplinkai vertinimo įstatymas numato PAV dokumentų rengėjo teisę kreiptis į valstybės ar savivaldybės institucijas dėl informacijos apie aplinką pateikimo, ar nesusidūrėte su sunkumais siekdami gauti tokią informaciją?

Aštuntasis klausimas skirtas išsiaiškinti valstybės ir savivaldos institucijų nusiteikimą bendradarbiauti su PAV dokumentų rengėjais bei jų kompetenciją šiais klausimais. Taip pat siekta išsiaiškinti, ar visada valstybės bei savivaldos institucijos disponuoja reikiama informacija.

9. Ar nebuvote susidūrę su informacijos konfidencialumo ir intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimais rengiant PAV dokumentus? (Jeigu taip, tai ar vadovaujantis LR teisės aktais pavyko įrodyti, kad Jūsų teisės buvo pažeistos).

Remiantis šiuo klausimu, galima nustatyti, ar Lietuvos teisinė bazė užtikrina informacijos konfidencialumą ir intelektinės nuosavybės neliečiamumą. Gauti atsakymai leis įvertinti, ar nėra būtina griežčiau reglamentuoti informacijos konfidencialumo ir intelektinės nuosavybės užtikrinimą.

10. Ar savo praktikoje nesusidūrėte su neigiamais savivaldybių tarybų sprendimais dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių tos savivaldybės teritorijoje? Jeigu, taip, ar savivaldybių tarybų sprendimai buvo iš tikrųjų pagrįsti?

Dešimtuoju klausimu siekta išsiaiškinti savivaldybių tarybų poziciją naujų planuojamų ūkinių veiklų atžvilgiu. Ar priimamus neigiamus sprendimus negali įtakoti neskaidri savivaldybių veikla, susijusi su savivaldybės teritorijoje teikiamais prioritetais tam tikroms planuojamoms ūkinėms veikloms bei ūkio subjektams, bei ar numatytos procedūros savivaldybės tarybos priimtiems motyvuotiems sprendimams išnagrinėti.

11. „Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatuose“ nurodant kas turi būti pateikta PAV programoje, naudojamas žodžių junginys „trumpas aprašymas“. Ar, Jūsų nuomone, tai nėra pakankamai neapibrėžta ir gali įtakoti vėlesnę būtinybę pateikti papildomą informaciją, PAV subjektams pareikalavus.

Kadangi ankstesniais klausimais buvo siekta išsiaiškinti poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų turimą kompetenciją poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengimo srityje, tai susiejant su turima praktika, ar ji įtakoja metodinėje bazėje pateiktų sąvokų geresnį suvokimą. Atsakymai į šį klausimą taip pat leis išsiaiškinti, ar yra būtinybė aiškiau apibrėžti poveikio aplinkai vertinimo metodinėje bazėje naudojamas sąvokas.

12. Remiantis „Rekomenduojama planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos struktūra ir apimtimi“ ar pakankamai išsamiai išnagrinėti atskiri komponentai, į kuriuos būtina atsižvelgti rengiant poveikio aplinkai vertinimą?

Remiantis atsakymais į dvyliktąjį klausimą siekiama išsiaiškinti ar nėra būtinybės dar plačiau išnagrinėti atskirus komponentus, arba atvirkščiai, toks išsamus aprašymas kelia tam tikrų sunkumų respondentams.

13. Iškilus ginčytiniems klausimams, ar, Jūsų nuomone, visuomenės informavimo procedūra, pakankamai reglamentuoja tokius atvejus?

Kadangi visuomenės nuomonė poveikio aplinkai vertinimo procese yra labai svarbi ir vis didesnis dėmesys jai yra skiriamas bei į ją atsižvelgiama, tai šiuo klausimu norėta sužinoti respondentų nuomonę dėl visuomenės informavimo procedūros detalumo, ar visi klausimai yra išsamiai numatyti ir aptarti.

14. Ar viešo supažindinimo su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita procedūra yra tinkamai reglamentuota PAV dokumentuose?

Šiuo klausimu, kaip ir ankstesniu klausimu, siekiama išsiaiškinti ar nėra būtinybės keisti ar papildyti išsamesne procedūra viešo supažindinimo su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita procedūrą.

15. Remiantis PAV ataskaitos rengimo praktika, ar galite išskirti kuriam(iems) aplinkos komponentui(ams) dažniausiai yra sudėtingiausia nustatyti galimą planuojamos ūkinės veiklos daromą poveikį bei trumpai pagrįsti savo atsakymą.

Remiantis šiuo klausimu, galima įvertinti, ar yra vienas, o gal keli, patys problematiškiausi aplinkos komponentai, kuriems nustatyti galimą planuojamos ūkinės veiklos daromą poveikį kelia daugiausiai sunkumų. Gauti atsakymai į šį klausimą leis išsiaiškinti, ar egzistuoja bendri tokie komponentai, ar negalima išskirti vieno tokio ar keleto komponentų, kadangi skirtingiems respondentams vis kitas aplinkos komponentas kelia sunkumų, t.y. kiekvienas komponentas yra individualiai įvertinamas.

16. Kokius metodus dažniausiai naudojate įvertinti planuojamos ūkinės veiklos pobūdį, alternatyvų analizei ir palyginimui?

Šešioliktoju klausimu siekiama išsiaiškinti, kurie „Rekomenduojamoje planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos struktūroje ir apimtyje“ nurodyti metodai, skirti įvertinti planuojamos ūkinės veiklos pobūdį, išanalizuoti ir palyginti alternatyvas, yra plačiausiai naudojami, bei, remiantis respondentų atsakymais nustatyti, ar nereikėtų įtraukti ir kitų respondentų naudojamų metodų.

17. Remiantis prielaida, kad atsižvelgiant į geriausią prieinamą gamybos būdą yra viena iš veiksmingiausių priemonių, padedančių išvengti neigiamo poveikio aplinkai, ar rengiant ataskaitą pasinaudojate „Poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatuose“ pateiktomis nuorodomis į Aplinkos apsaugos agentūros tinklalapį bei Europos TIPK biuro Sevilijoje informacinę duomenų bazę?

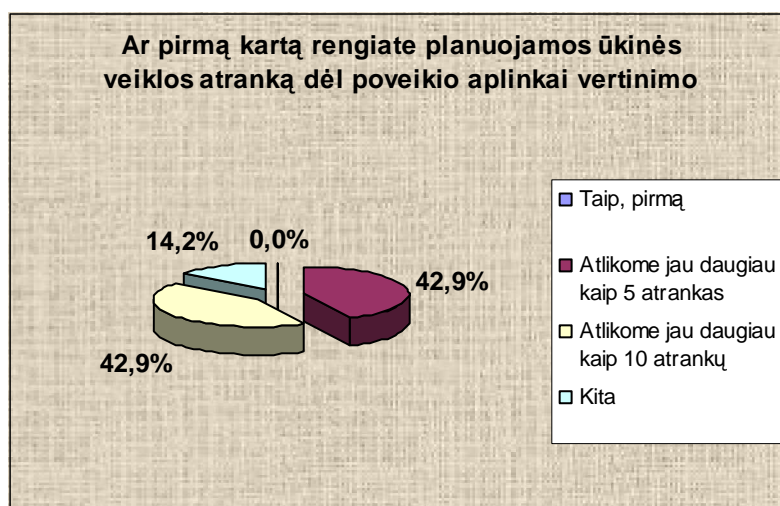
Atsakymai į šį klausimą leis nustatyti ar pakanka minimame dokumente pateiktų nuorodų į tam tikrus tinklapius, ar egzistuoja ir daugiau informacijos šaltinių, kuriuos būtų naudinga nurodyti.

Duomenų rinkimo būdų nustatymas. Atsižvelgus į tai, kad Aplinkos ministerija yra sudariusi galimų poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų sąrašą, kuriame pateikta detali informacija apie rengėjus bei kontaktiniai telefonai ir adresai, tai apklausai vykdyti buvo pasirinkta apklausa siunčiant anketas elektroniniu paštu. Be to, prieš išsiunčiant anketas kiekvienam iš galimų respondentų buvo paskambinta bei paprašyta užpildyti anketą. Papildomai, po savaitės respondentams buvo priminta apie ankstesnį prašymą užpildyti anketą.

3.4.2. Tyrimo rezultatų analizė

Prieš pradėdant tyrimo rezultatų analizę, būtina paminėti, kad iš visų išsiųstų anketų su atsakymais grįžo 14 anketų.

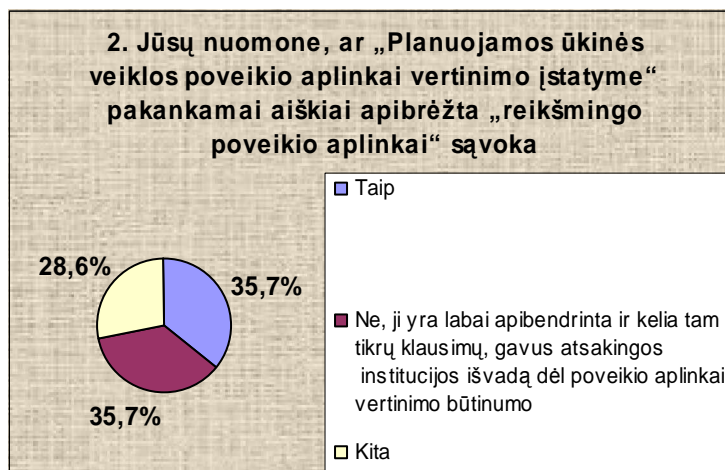
Detalų apklausos rezultatų nagrinėjimą pradėsime nuo pirmojo anketos klausimo analizės. 9 paveikslas rodo, kad į anketą atsakę respondentai pasiskirstė po lygiai tarp tų, kurie atliko daugiau kaip 5 atrankas, ir tų, kurie atliko daugiau kaip 10 atrankų. Be to, vienas iš respondentų nurodė, kad: „Niekada nerengė planuojamos ūkinės veiklos atrankos, kadangi pagal Lietuvos teisės aktus branduolinės energetikos objektams poveikio aplinkai vertinimas yra visada būtinas“, todėl atrankos procedūra neatliekama. Taigi, galima daryti išvadą, kad apklausoje dalyvavę respondentai turi pakankamai praktikos poveikio aplinkai vertinimo srityje ir todėl, galima teigti, kad yra gerai išstudijavę poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančius teisės aktus.

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal poveikio aplinkai vertinimo srityje turimą praktiką

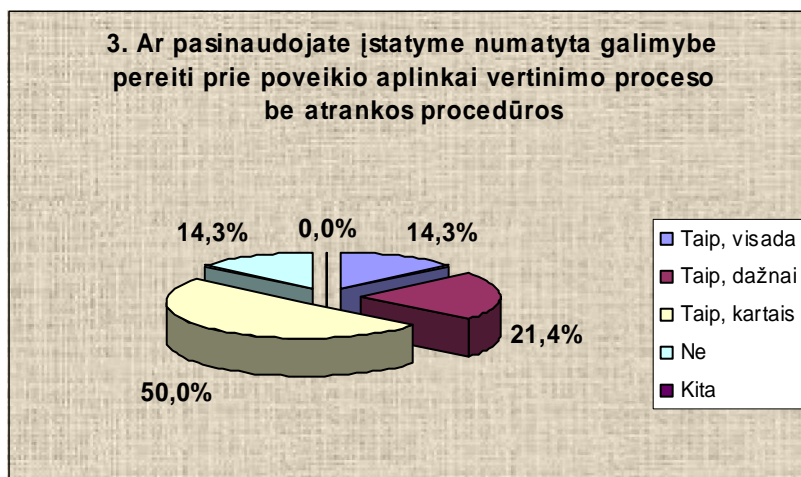
Atsakymai į antrą klausimą leidžia išsiaiškinti respondentų nuomonę dėl kai kurių teisiniuose aktuose naudojamų terminų apibrėžtumo. Šiuo atveju respondentai taip pat po lygiai pasiskirstė tarp tų, kuriems sąvokos apibrėžtumas nekelia jokių problemų, ir tų, kurie mano, kad sąvoka yra nepakankamai aiškiai atskleista ir yra ginčytina. Be to, vienas iš respondentų konstatavo, kad: „Ši sąvoka yra apskritai neapibrėžta. Poveikio reikšmingumas turi būti apibrėžtas atrankos dokumente taip, kad pagal tai atsakinga institucija galėtų priimti sprendimą“. Kito respondento nuomone: „Gavus atsakingos institucijos išvadą, diskutuoti dėl poveikio aplinkai vertinimo būtinumo negalima, privalai atlikti tai ko reikalaujama išvadoje“. Tačiau, remiantis Planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodiniais nurodymais, atsakinga institucija gali persvarstyti atrankos išvadą, jeigu planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) pateikia motyvuotus prašymus. Todėl atsakingos institucijos išvada nebūtinai yra visuomet

galutinė ir nesvarstoma, planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas) turi teisę motyvuotai prašyti ją persvarstyti. Taip pat kito respondento buvo nurodyta, kad dėl sąvokos neapibrėžtumo: „Kartais motyvai būna neaiškūs, rodantys valdininkų norą bet kokia kaina priversti atlikti PAV procedūras dėl jų pačių ramybės ar kokių kitų priežasčių“. Todėl, atsižvelgus į respondentų atsakymus, teigtina, kad atskiri poveikio aplinkai vertinimo teisinėje bazėje vartojami terminai ir sąvokos, šiuo atveju konkrečiai sąvoka „reikšmingas poveikis aplinkai“, turėtų būti aiškiau apibrėžti, siekiant išvengti jų interpretavimo dviprasmiškumo, kadangi nėra aiškios ribos, kada poveikis yra reikšmingas, o kada jis dar nėra reikšmingas.

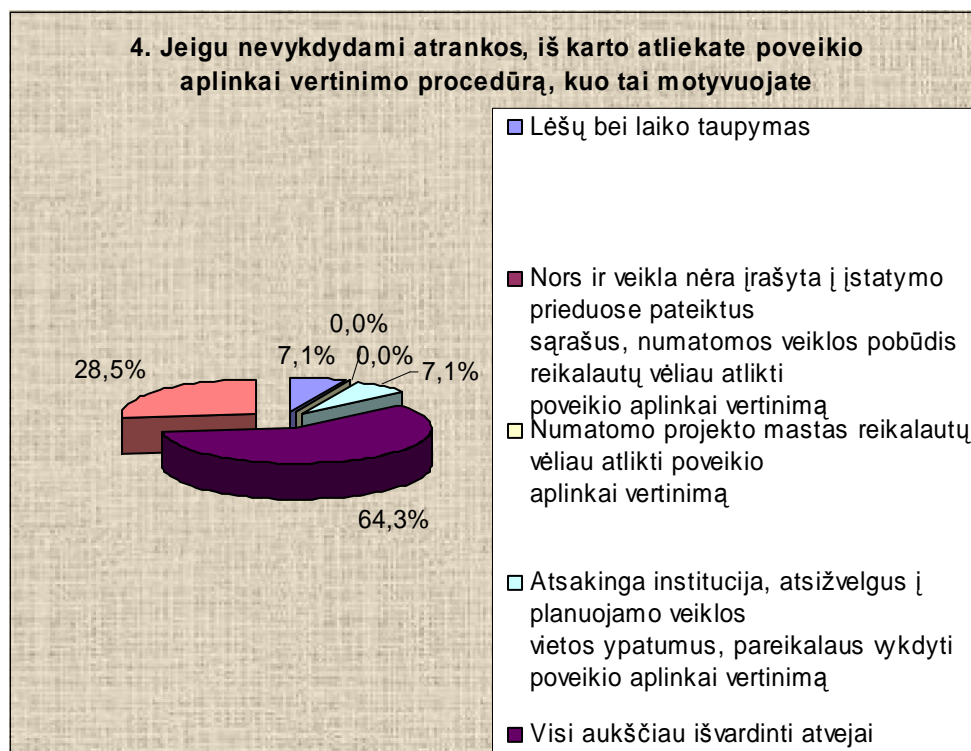
10 pav. Poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančiuose dokumentuose vartojamų sąvokų traktavimo sudėtingumas

Vienuoliktame ir dvyliktame paveiksluose matome respondentų pasiskirstymą dėl įstatymo numatytos galimybės pereiti prie poveikio aplinkai vertinimo proceso be atrankos procedūros. Kaip matome iš aštuntojo paveikslo, tik nedidelė procentinė respondentų dalis nesinaudoja šia įstatymo nuostata, o likusi dalis dažniau ar rečiau ja pasinaudoja, taigi galima teigti, kad tokia įstatyme numatyta galimybė sutrumpina bendrą poveikio aplinkai vertinimo proceso trukmę ir yra naudinga ūkio subjektams.

11 pav. Įstatymo numatytų išlygų naudojimosi dažnumas

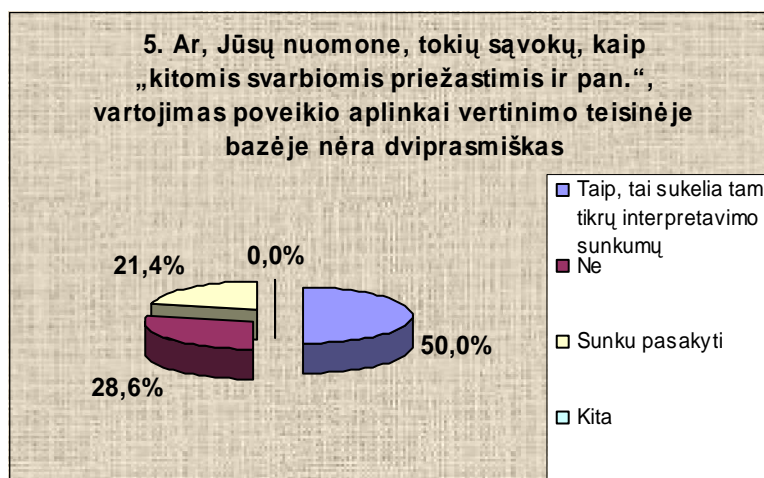
Ketvirtuoju klausimu siekta sužinoti respondentų motyvus, kuriais remiantis jie nevykdo atrankos procedūros, o pereina tiesiogiai prie poveikio aplinkai vertinimo. Gauti atsakymai rodo, kad didžioji dalis respondentų pasirinko tą anketos atsakymo variantą, kuriame išvardinti visi pateikti atsakymų variantai, t.y. respondentų pasirinkimą lemia siekis taupyti lėšas bei laiką, veiklos pobūdis, mastas bei vietos ypatumai lemia vėlesnį atsakingos institucijos pareikštą reikalavimą atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Be to, vienas iš respondentų nurodo kuo remiantis galima numatyti, kad būsimam projektui reikės atlikti poveikio aplinkai vertinimą“ „Prieš pradėdant projektavimą, atsakingos institucijos (aplinkos apsaugos departamentai (AAD) ir Visuomenės sveikatos centrai (VSC)) išduoda specialiąsias sąlygas, kuriose nurodo ar būtina atlikti poveikio aplinkai vertinimo procedūras”. Toks atsakymų pasiskirstymas leidžia teigti, kad įstatymo numatyta galimybė pereiti prie poveikio aplinkai vertinimo proceso be atrankos procedūros yra teigiamai sutinkamas poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų, bet tik patyrę šios srities specialistai gali nustatyti, kad, nors ir nedidelės apimties veikla, ateityje ji gali sukelti reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai. Todėl darytina išvada, kad apklausoje dalyvavę respondentai dažniau rengia poveikio aplinkai vertinimo dokumentus didesnių apimčių planuojamoms ūkinėms veikloms.

12 pav. Respondentų motyvai, skatinantys pasinaudoti įstatymo numatyta išlyga

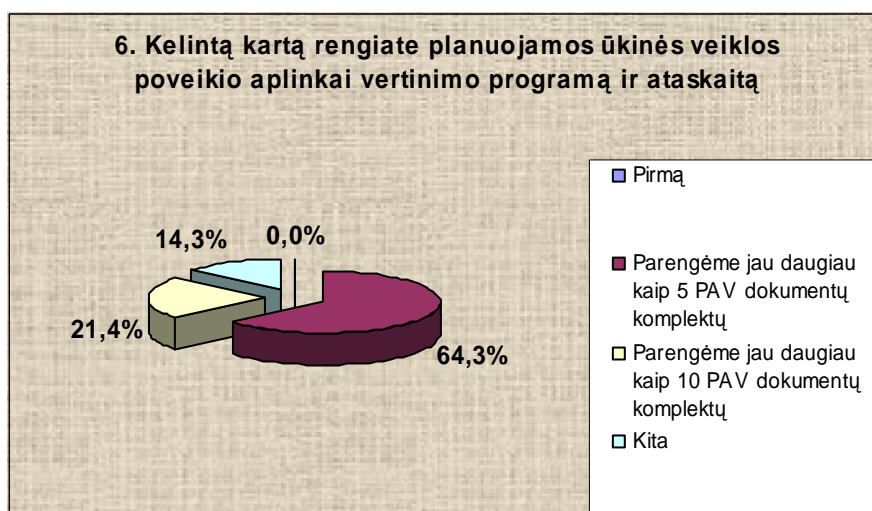
Penktasis klausimas, kaip ir antrasis klausimas, leidžia išsiaiškinti respondentų nuomonę dėl kai kurių teisiniuose aktuose naudojamų sąvokų aiškumo. Atsakymai demonstruoja, kad teisinėje bazėje pateikiamos sąvokos turėtų būti konkretnės. Kaip vienas iš respondentų nurodo: „Sukelia ne tam tikrų sunkumų, sukelia didelių sunkumų. Žodžių junginys

„kitos priežastys” įstatyme nevertotinos, visos priežastys turi būti aiškiai apibrėžtos”. Tačiau kita vertus, aplinkos bei ūkinių veiklų įvairovė sąlygoja, kad neįmanoma visko konkrečiai įvardinti. Priežastys ir jų svarba turi būti įvertinami kiekvienam konkrečiam atvejui, rengiant poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą.

13 pav. Poveikio aplinkai vertinimo teisinėje bazėje vartojamų sąvokų apibrėžtumas

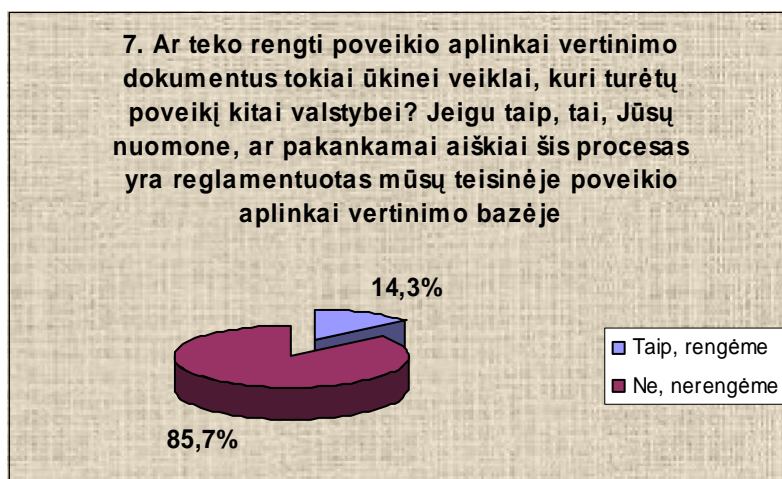
Keturioliktas paveikslas rodo respondentų pasiskirstymą pagal parengtų poveikio aplinkai vertinimo programų ir ataskaitų skaičių. Kaip ir atrankų atveju, programos ir ataskaitos rengimas respondentams yra gerai pažįstama veikla, kadangi didžioji jų dalis jau parengė daugiau kaip 5 PAV dokumentų komplektus, o vienas iš respondentų nurodo, kad: „Parengė 4 didelių branduolinės energetikos objektų PAV dokumentų komplektus”.

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal poveikio aplinkai vertinimo srityje turimą patirtį

Atsakymai į septintąjį klausimą demonstruoja, kad didžioji respondentų dalis nebuvo susidūrusi su poveikio aplinkai vertinimu tarpvalstybiniame kontekste. Todėl darytina išvada, kad nedažnai numatomas tokių planuojamų ūkinių veiklų, kurios turės poveikį ir kaimyninėms valstybėms, vykdymas. Tačiau, tie respondentai, kurie rengė PAV dokumentus tokiai ūkinei

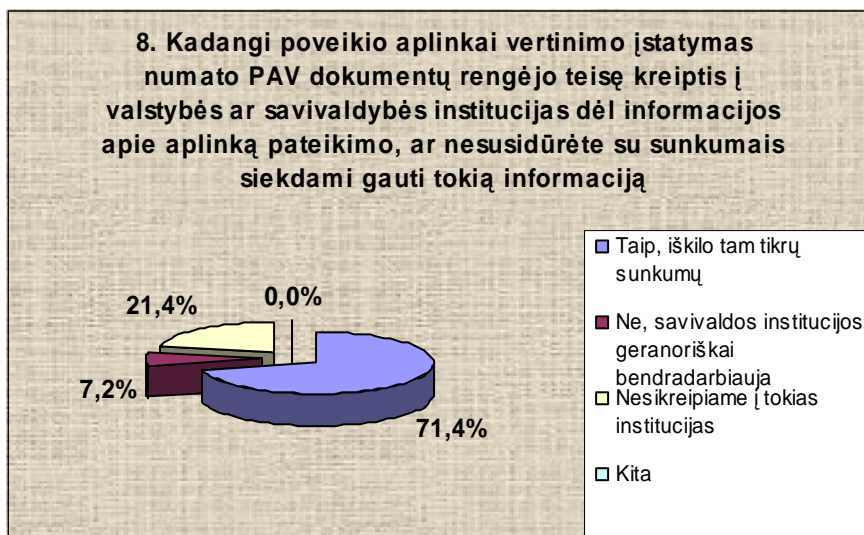
veiklai, kuri turėtų poveikį kitai valstybei, pateikė labai prieštarigus atsakymus dėl šio proceso reglamentavimo mūsų teisinėje bazėje. Vienas iš respondentų nurodo, kad buvo: „Susidūrę kaip subrangovai, tačiau šis procesas ir reglamentuotas blogai, ir visai neišaiškinta visas derinimo principas su kitomis valstybėmis (kokiame lygmenyje tai turėtų vykti ir kaip)”. Tuo tarpu kito respondento nuomone, šis procesas yra: „Pakankamai reglamentuotas, kadangi duotos nuorodos į atitinkamas konvencijas (1991 m. vasario 25 d. Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste, Espoo (Suomija); 1998 m. birželio 25 d. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, Orhusas (Danija), kuriose šis procesas yra labai detaliam reglamentuotas”. Todėl neaišku, kas lemia tokias skirtingas respondentų nuomones, nes tiek vienas, tiek kitas respondantai nurodo parengę nemažą skaičių programų bei ataskaitų. Galbūt rengiant tokius projektus, reikėtų studijuoti ne tik nacionalinę šiuo klausimu parengtą teisinę bazę, bet taip pat remtis tarptautiniais šį procesą reglamentuojančiais teisės aktais.

15 pav. Poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste procedūrų reglamentavimas

Atsakymai į aštuntąjį klausimą rodo, kad didžioji dalis respondentų kreipiasi į valstybės ar savivaldos institucijas dėl informacijos apie esamą aplinką gavimo. Didžioji respondentų dalis susidūrė su tam tikrais sunkumais, kaip antai, vienas iš respondentų nurodo, kad: „Praktiškai visada susiduria, ypačingai rajonuose, nes savivaldybės darbuotojai labai nekvalifikuoti, o ir informacijos visai neturi sukaupę”. Be to, vienas iš respondentų pateikia konkretų pavyzdį, nurodydamas, kad: „pavyzdžiui, Utenos RAAD pateikia tik meteorologinius duomenis ir nuorodas į kitas PAV ataskaitas, kuriose rekomenduoja ieškoti būtinų duomenų”. Be kita ko, respondentas išreiškė nepasitenkinimą, kad ”net už tokią mažavertę pagalbą regionų aplinkos apsaugos departamentai reikalauja apmokėjimo”, ir siūlo: „Keisti Vyriausybės nustatytą apmokėjimo tvarką, neleidžiant reikalauti apmokėjimo tik už formalų atsakymą”. Taip pat tas pats respondentas nurodo, kad: „Į kitas valstybės ar savivaldybės institucijas nedrįso kreiptis, nes

vargu ar iš jų galėtų gauti tinkamai parengtos informacijos”. Ir tik nedidelė atsakiusių dalis nurodo geranorišką vietos savivaldos institucijų bendradarbiavimą. Remiantis gautais atsakymais, pažymėtina, kad tiek valstybės, tiek ir savivaldos institucijos ne visada disponuoja reikiama informacija, neturi sukaupę poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjams būtinų duomenų bei egzistuoja būtinybė didinti institucijų gebėjimus, kvalifikaciją, mokyti ten dirbančius specialistus.

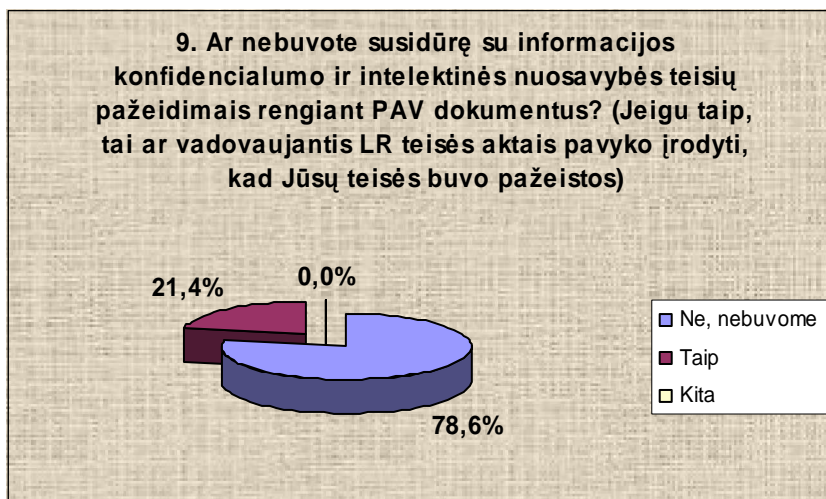

16 pav. Valstybės ir savivaldos institucijų bendradarbiavimas su PAV dokumentų rengėjais

Kaip rodo atsakymų į devintąjį klausimą rezultatai, didžioji dalis respondentų nebuvo susidūrusi su informacijos konfidencialumo ir intelektinės nuosavybės neliečiamumo užtikrinimo pažeidimais. Kaip nurodo vienas iš respondentų, pateikdamas pastabą, kad: „Mes visada cituojame darbus, iš kurių imame medžiagą“, o kitas respondentas nurodo, kad: „Visa PAV informacija yra vieša“. Iš tikrųjų poveikio aplinkai vertinimo procesas yra viešas, kadangi įstatymų nustatyta tvarka galima gauti informaciją apie galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai. Tačiau, LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme yra taip pat numatyta, kad „...atsakinga institucija ir poveikio aplinkai vertinimo subjektai saugo planuojamos ūkinės veiklos organizatoriaus (užsakovo) ar poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjo pateiktos informacijos konfidencialumą ir intelektinės nuosavybės teises, jeigu tokia informacija, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktais, yra neskelbtina“. Šiuo klausimu kaip tik ir norėta išsiaiškinti, ar yra užtikrinamas tokios informacijos konfidencialumas ir intelektinės nuosavybės neliečiamumas.

Tie respondentai, kurie atsakė teigiamai į šį klausimą, t.y. buvo susidūrę su tokiais pažeidimais, nurodo, kad informacijos plitimas: „Eina kaip virusas, nesuvaldomai, tačiau šioje srityje teisybės tikrai nepasiseks įrodyti, nes kažką pakeičia, ir tiek“. Be to, tas pats respondentas nurodo, kad: „Blogybė yra kita, kad daug atsirado tokių firmų, kurios „rašo“ šiuos darbus kaip

galimybių studijas apie viską ir nieko. Kokybė tragiška. Tačiau ir patys tikrintojai ne visai kompetentingi tą reikalą susekti”. Todėl, remiantis atsakymais, darytina išvada, kad informacijos konfidencialumo ir intelektinės nuosavybės neliečiamumo užtikrinimas nėra pakankamas mūsų teisinėje bazėje ir reikėtų imtis priemonių, numatančių tam tikras sankcijas, skirtas kovai su neteisėtais informacijos bei duomenų panaudojimo atvejais.

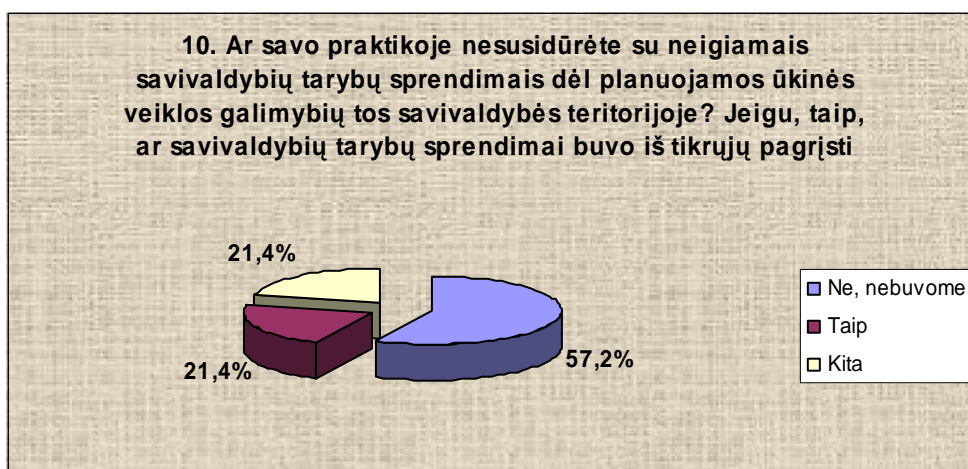
17 pav. Informacijos konfidencialumo ir intelektinės nuosavybės neliečiamumo užtikrinimas Lietuvos teisinės bazės

Aštuonioliktajame paveiksle pavaizduoti respondentų dėl su savivaldybių tarybų priimtais sprendimais susiję atsakymai. Pažymėtina, kad didžioji dalis respondentų nebuvo susidūrusi su neigiamais savivaldybių tarybų sprendimais. Vieno iš respondentų nuomone, savivaldybių tarybos: „Gal ir rašytų, tačiau trūksta žinių”. Teigiamai atsakę respondentai nurodo, kad: „Buvo ir nepagrįstų sprendimų, dėl vieno iš jų šiuo metu Užsakovas bylinėjasi”. Keli iš atsakymų yra susiję su naująja ir senąja Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo redakcija dėl savivaldybių taryboms suteiktų įgaliojimų priimti sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių jų teritorijoje. Vienas iš respondentų nurodė, kad: „Savivaldybės tarybos sprendimas buvo nepagrįstas, jo visai neturėjo būti, nes PAV procedūros buvo vykdomos dar pagal senąjį Poveikio aplinkai vertinimo įstatymą”. Be to, vienas iš respondentų užduoda klausimą: „Ar savivaldybių tarybos priima sprendimus? dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių? Poveikio aplinkai vertinimo požiūriu?” ir nurodo, kad „Pagal Poveikio aplinkai vertinimo įstatymą, savivaldybės (administracijos) nagrinėja PAV dokumentus ir pateikia išvadas”.

Taip pat vienas iš respondentų pateikia konkretų pavyzdį, kaip savivaldybių tarybos priimdamos teigiamus sprendimus dėl veiklos galimybių gali pasinaudoti savo padėtimi ir pateikti tam tikrus reikalavimus, t.y. „Ignalinos rajono savivaldybės taryba dėl Paviršinio mažo ir vidutinio aktyvumo trumpaamžių radioaktyviųjų atliekų kapinyno statybos jos teritorijoje nors ir

buvo priėmusi teigiamą sprendimą, bet su tokiomis milijonus kainuosiančiomis sąlygomis (lengvatos rajono gyventojams, rajono kelių asfaltavimas ir t. t.), kad RATA buvo priversta ieškoti kitos aikštelės Visagino savivaldybėje”.

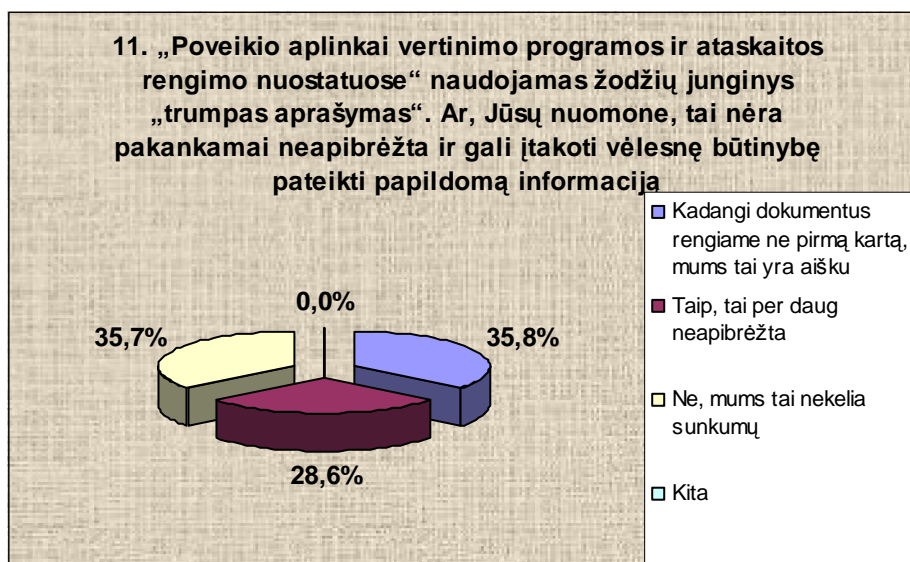
Remiantis Aplinkos ministerijos tinklapyje [32] pateikta informacija dėl savivaldybių tarybų priimtų sprendimų, tai per 2006 metus buvo priimti 3 neigiami savivaldybių tarybų sprendimai, konkrečiai Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2006-07-13 sprendimas Nr. T1-143 dėl nepritarimo UAB Bugenių bekonas" planuojamai ūkinei veiklai Bugenių kaime, Mažeikių sen., Mažeikių raj. savivaldybės teritorijoje; Trakų rajono savivaldybės tarybos 2006-02-23 sprendimas Nr. S1-69 dėl nepritarimo planuojamai ūkinei veiklai – žvyro gavybai (kasybai) laisvos valstybinės žemės plote Trakų r. sav., Trakų sen., Katišių, Staskūniškių, Malūnių, Markininkų ir Naujasodžio I kaimuose (Margio žvyro telkinio I sklype); Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos 2006-01-26 sprendimas Nr. T11-1 dėl nepritarimo planuojamai ūkinei veiklai – tereftalio rūgšties gamybai Klaipėdos rajone, Dovilų sen., Rimkų kaime. Tai rodo savivaldybių tarybų suinteresuotumą dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese bei savo, kaip savivaldybės, interesų gynimą. Be to, ar visada Aplinkos ministerija pritaria savivaldybės tarybos priimtiems motyvuotiems sprendimams, ar pasitelkia konsultantus nagrinėti tokiems sprendimams.

18 pav. Savivaldybių tarybų pozicija naujų planuojamų ūkinių veiklų atžvilgiu

Atsakymai į vienuoliktąjį klausimą rodo, kad respondentų turima kompetencija poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengimo srityje, leidžia jiems geriau suvokti metodinėje bazėje pateiktas sąvokas, kadangi 35,8% respondentų atsakė, kad dokumentus rengia ne pirmą kartą, tai jiems tokių sąvokų vartojimas yra aiškus, o 35,7% respondentų nurodė, kad jiems tai nekelia sunkumų. Be to, vienas iš respondentų pateikia pastabą, kad: „Dar nebuvo tokio atvejo, kad PAV subjektai nereikalautų kokių nors papildomų aprašymų ar įvertinimų”. Kito respondento nuomone: „Turi jausti kiek apie tą teritoriją reikia pateikti svarbios informacijos. Reikia trumpai ir tik esmę. Tik kaip tą kiekvienas supranta – jau kitas klausimas. Reikia suprasti

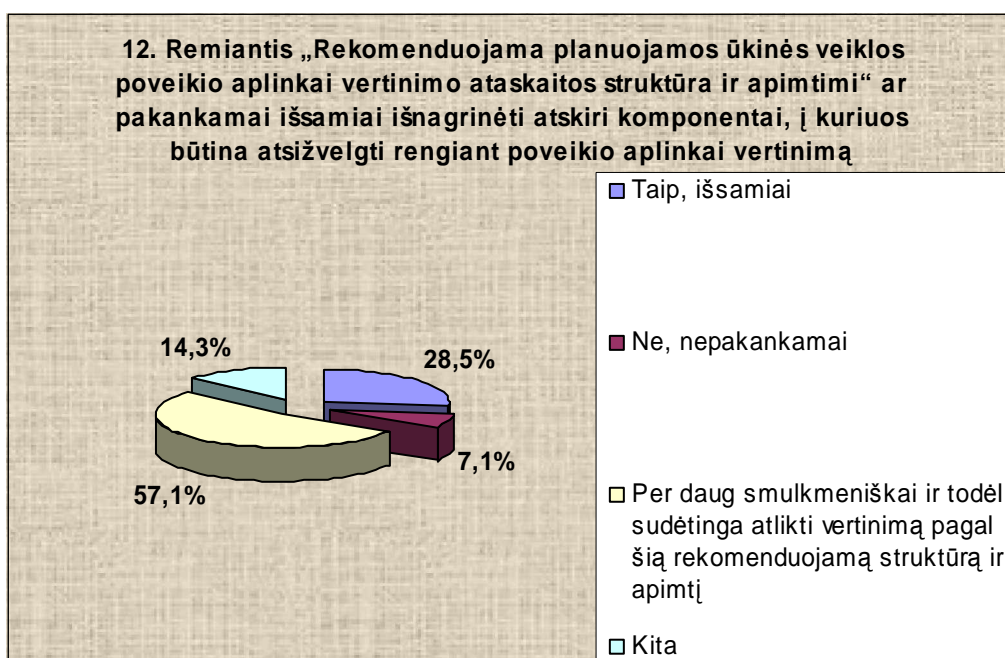
ir tikrinančias institucijas, nes jei pradėsi romanus rašyti (apie orą), tai žmonės ir iš darbų neišeis”. Tai vėlgi demonstruoja, kad tik ne pirmą kartą rengiami dokumentai bei įgyta praktika, leidžia tinkamai parengti PAV dokumentus. Todėl darytina išvada, kad metodinėje bazėje sąvokos turi būti nurodytos taip, kad jos būtų prieinamos ir suprantamos ne tik tam tikrą patirtį PAV srityje turintiems specialistams, bet ir pradedantiesiems bei plačiajai visuomenei, kuri taip pat veikia kaip PAV proceso dalyvis.

19 pav. Respondentų turimos patirties santykis su teisinėje bazėje naudojamų terminų apibrėžtumu

Remiantis atsakymais į dvyliktąjį klausimą, pažymėtina, kad net 57,1% visų respondentų nurodė, kad atskiri komponentai, į kuriuos būtina atsižvelgti rengiant poveikio aplinkai vertinimą, yra per daug smulkmeniškai išnagrinėti ir todėl sudėtinga atlikti vertinimą. Kita vertus, 28,5% respondentai sutinka, kad jų nuomone, šie komponentai yra išsamiai išnagrinėti. Be to, keletas respondentų savo atsakymus susieja su rekomenduojamu nurodymų pobūdžiu, teigdami, kad: „Čia tik „rekomenduojama“, tai visada tenka savo korekcijas atlikti“, taip pat nurodoma, kad: „Tai yra rekomendacijos. Priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, ataskaitos rengėjas pats turi spręsti, į ką būtinai reikia atsižvelgti“. Kito respondento nuomone: „Atliekant vertinimą paprastai išsamiai nagrinėjami tie komponentai, kurie gali turėti žymesnį poveikį aplinkai“. Vienas iš respondentų turi dvejopą nuomonę, kadangi pasirinko du atsakymų variantus, nurodydamas, kad: „Taip to visai pakanka, tačiau PAV įstatyme būtina kokybiniais ir kiekybiniais parametrais apibrėžti sąvoką „reikšmingas poveikis“ (geriausia – pateikiant skaitines vertes)“. Tačiau pasikartojant, galima teigti, kad aplinkos bei ūkinių veiklų įvairovė sąlygoja, kad neįmanoma įvardinti konkrečių kokybinių ir kiekybinių parametru, tuo labiau bendrajame įstatyme. Galbūt tai būtų galima padaryti įstatymą detalizuojančiuose metodiniuose nurodymuose. Tuo pat metu tas pats respondentas konstatuoja, kad „Dažniausiai PAV subjektai

ar atsakinga institucijai sąvoką „reikšmingas poveikis” traktuoja savaip, pagal PAV dokumentus nagrinėjančio asmens asmeninę nuomonę, nes šios sąvokos skaitinės vertės neapibrėžtos, o vieningos institucijų darbuotojų mokymo sistemos nėra, ir PAV atlikti sunku būtent dėl šios priežasties. Dažnai tai pasitaiko atrankos dokumentų svarstyme, departamentams priimant sprendimus dėl PAV būtinumo, kai nėra apibrėžtos sąvokos “reikšmingas”, “didelis”, “žymus” ir pan.”. Todėl, atsižvelgus į visų respondentų atsakymus, darytina išvada, kad detalus kai kurių komponentų aprašymas nebūtinai yra naudingas, tačiau kita vertus, nepateikus tam tikrų nagrinėjamo komponento aspektų, poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai gali į juos neatsižvelgti ir neapsvarstyti savo rengiamuose dokumentuose. Todėl, autorės nuomone, geriau plačiau ir išsamiau bei daugiau nagrinėjamų komponentų aspektų numatyti, nei pateikti tik bendras gaires.

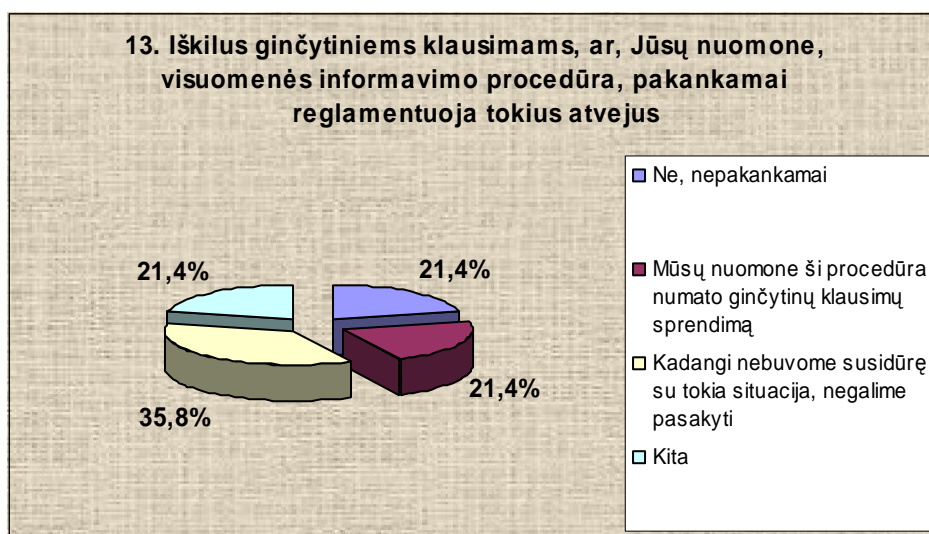

20 pav. Komponentų, į kuriuos būtina atsižvelgti rengiant poveikio aplinkai vertinimą, išnagrinėjimo pilnumas

Į klausimą dėl ginčytinų klausimų reglamentavimo visuomenės informavimo procedūroje, didesnė dalis respondentų nurodė, kad nebuvo susidūrę su tokia situacija, ir dėl to negali pareikšti savo nuomonės. Tačiau likusi dalis respondentų po lygiai pasidalino tarp tų, kurie mano, kad ji nepakankamai reglamentuota, tarp tų, kurių nuomone ši procedūra numato ginčytinų klausimų sprendimą, bei tų, kurie pateikia savo nuomonę šiuo klausimu. Vienas iš respondentų labai kategoriškai nurodo, kad: „Sprendimą priima atsakinga institucija, visuomenės balsas tik patariamasis”, net nesvarstydamas klausimo dėl būtinybės informuoti ar ne visuomenę visų poveikio aplinkai vertinimo etapų metu iškylančiais ginčytiniais klausimais. Kitas respondentas nurodo galimą kylančių ginčų priežastį, teigdamas, kad: „Ginčytini klausimai paprastai būna ne dėl procedūrų, o dėl galimo ar menamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai.

Kartais ginčai sprendžiami teisme arba pasitarimuose AM ar departamentuose”. Vieno iš respondentų nuomone: „Lietuvos visuomenės informavimo procedūra pakankamai reglamentuoja tokius atvejus, tačiau ne visai aišku, ką daryti tokiu atveju, kai, pvz., Baltarusijos valstybės institucijos persiunčia šimtus puslapių su darbo kolektyvų, aukštųjų mokyklų, černobyliciečių ir kitų visuomeninių organizacijų protestais, tūkstančiais parašų ir prirašytų visokių nesąmonių, į kurias sunku atsakyti”.

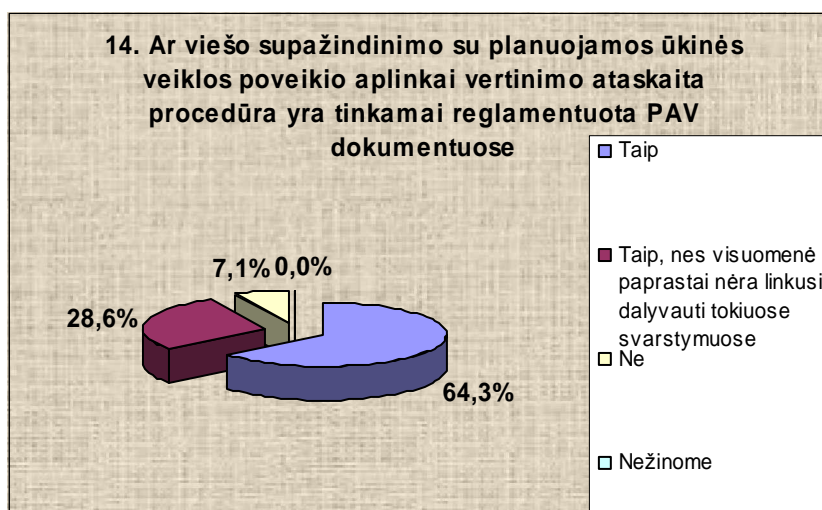
Dar vienas respondentas komentuoja savo atsakymą taip: „Visuomenė paprastai yra neaktyvi ir „dalyvauti” pradeda tik tuomet, kai PAV procesas jau baigtas ir pradedami statyti planuojamos ūkinės veiklos objektai”. Be to, respondentas nurodo keletą Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarkos aprašo trūkumų, teigdamas, kad: „Mano, kaip visuomenės nario, nuomone, pranešime visuomenei apie PAV programą nebūtina pateikti PAV subjektų sąrašo, tačiau šalia planuojamos ūkinės veiklos pavadinimo būtina pateikti ir labai trumpą (2-3 sakiniai) planuojamos ūkinės veiklos aprašymą”. Remiantis respondentų atsakymais, galima teigti, kad ginčytini klausimai nedažnai kyla, o ir jų reglamentavimas visuomenės informavimo procedūroje yra pakankamas, tik pati visuomenė nėra labai linkusi dalyvauti šiame procese, o ir jos dalyvavimas kartais būna pavėluotas, kaip buvo paminėta 3.2. 2. poskyryje.

21 pav. Visuomenės informavimo procedūros detalumas

Pažymėtina, kad į keturioliktąjį klausimą didžioji dalis respondentų atsakė teigiamai, t.y. viešo supažindinimo su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita procedūra yra tinkamai reglamentuota PAV dokumentuose. Kita, mažesnė dalis respondentų pasirinko taip pat teigiamą atsakymo variantą, tik jame nurodoma dėl ko nekyla problemų su viešu supažindinimu, kadangi pati visuomenė paprastai nėra linkusi dalyvauti tokiuose svarstymuose. Ir tik 7,1 procentai respondentų nurodo, kad procedūra yra nepakankamai reglamentuota. Taigi, darytina išvada, kad viešo supažindinimo procedūros reglamentavimas yra

pakankamas, tačiau kai kurie respondentų atsakymai į ankstesnį klausimą, bei respondentų pasirinktas šio klausimo atsakymo variantas, pabrėžiantis visuomenės neaktyvumą, demonstruoja, kad iš tikrųjų mūsų visuomenė nėra pakankamai aktyvi, t.y. ar nėra informuota apie savo, kaip PAV proceso dalyvio, funkcijas, arba nėra suinteresuota dalyvauti šiame procese. Todėl, autorės nuomone, reikėtų vietos aplinkosaugos skyriams, regioniniams departamentams rodyti daugiau iniciatyvos, informuojant, instruokiant visuomenės narius apie jų funkcijas ir teises.

22 pav. Viešo supažindinimo su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita procedūros reglamentavimas

Respondentų pateikti atsakymai į penkioliktąjį klausimą leidžia išskirti galimo planuojamos ūkinės veiklos daromo poveikio įvertinimo atžvilgiu pačius problemiškesnius aplinkos komponentus. Reikia pažymėti, kad dauguma atvejų respondentai nurodė ne po vieną komponentą, bet bent jau po du, o kartais ir daugiau. Todėl remiantis atsakymais, darytina išvada, kad šiuo metu yra sunkiausiai nustatyti poveikį socialinei ekonominei aplinkai, kadangi net 64,5% respondentų pasirinko šį komponentą. Kaip nurodo vienas iš respondentų, tai: „Socialinis-ekonominis aspektas yra vienas iš naujausių ir kartais sudėtinga išsiaiškinti poveikį ar reikšmingumą. Tam reikalinga pasitelkti šios srities specialistus”. Kitus du komponentus, t.y. dirvožemį ir visuomenės sveikatą, kaip sudėtingus poveikio vertinimo atžvilgiu, pasirinko 35,7% procentai respondentų. Kaip teigia vienas iš respondentų apie poveikio dirvožemiui bei žemės gelmėms vertinimą, tai mini, kad: „Ko gero mažiausiai paskutiniu metu yra atlikta tyrimų. Trūkumas specialistų ir institucijų, kuriose būtų galima nusipirkti tyrimus”. Toliau pagal poveikio vertinimo sudėtingumą respondentų nuomone yra kraštovaizdis ir biologinė įvairovė – po 28,6% respondentų. 21,4% respondentų nurodo etninę-kultūrinę aplinką, kultūros paveldo objektus ir vietas kaip sudėtingą vertinimo atžvilgiu, o po 14,3% respondentų nurodė vandenį, aplinkos orą ir žemės gelmes.

Be to, vienas respondentas labai detalčiai nurodė kas reglamentuoja bei kuo remiantis

reikia atlikti galimo planuojamos ūkinės veiklos daromą poveikį atskiriems aplinkos komponentams bei pateikia savo nuomonę dėl vertinimo kai kurių komponentų atžvilgiu. Respondentas aplinkos komponentus apžvelgia anketos atsakyme pateiktų aplinkos komponentų išdėstymo tvarka, t.y. a. vanduo; b. aplinkos oras; c. dirvožemis, d. žemės gelmės, e. biologinė įvairovė, f. kraštovaizdis, g. socialinė ekonominė aplinka, h. etninė-kultūrinė aplinka, kultūros paveldo objektai ir vietovės, i. visuomenės sveikata.

„a,b,c,d – reglamentuoja įstatymai (oro, vandens, žemės gelmių) tai pat šių komponentų užterštumą bei leistiną taršą reglamentuoja įvairūs LAND'ai (aplinkosaugos reikalavimai) bei higienos normos, t.y. yra nustatytos skaitinės vertės (pvz. DLK), kurios apibrėžia šių komponentų kokybę, bei skaitinės vertės, kurios apibrėžia leistiną šių komponentų teršimą (pvz. DLT).

e) reglamentuoja raudonoji knyga, saugomos teritorijos, Natura 2000 tinklas. Trūksta reglamentavimo masto prasme.

f) “kraštovaizdžio įvairumas, regionalumas, mozaikiškumas, suderinamumas” grynai estetinės sąvokos, kas vienam “suderinama” kitam “rėžia akį”.

h) etninė-kultūrinė aplinka – kol kas neteko susidurti (čia gal aktualu Prancūzijoje, kur daug imigrantų iš Afrikos ar masiškai tremiant žmones į Sibirą).

Kultūros paveldo objektai ir vietovės – viskas aišku ir suprantama, kultūros vertybių apsaugos įstatymai ir kultūros paveldo departamentas reglamentuoja kultūros paveldo apsaugą. Tačiau jau pradeda reikalauti, kad neištirtose teritorijose būtų atliekami žvalgomieji tyrimai (padeda uždirbti archeologams), taip stabdomas PAV proceso laikas.

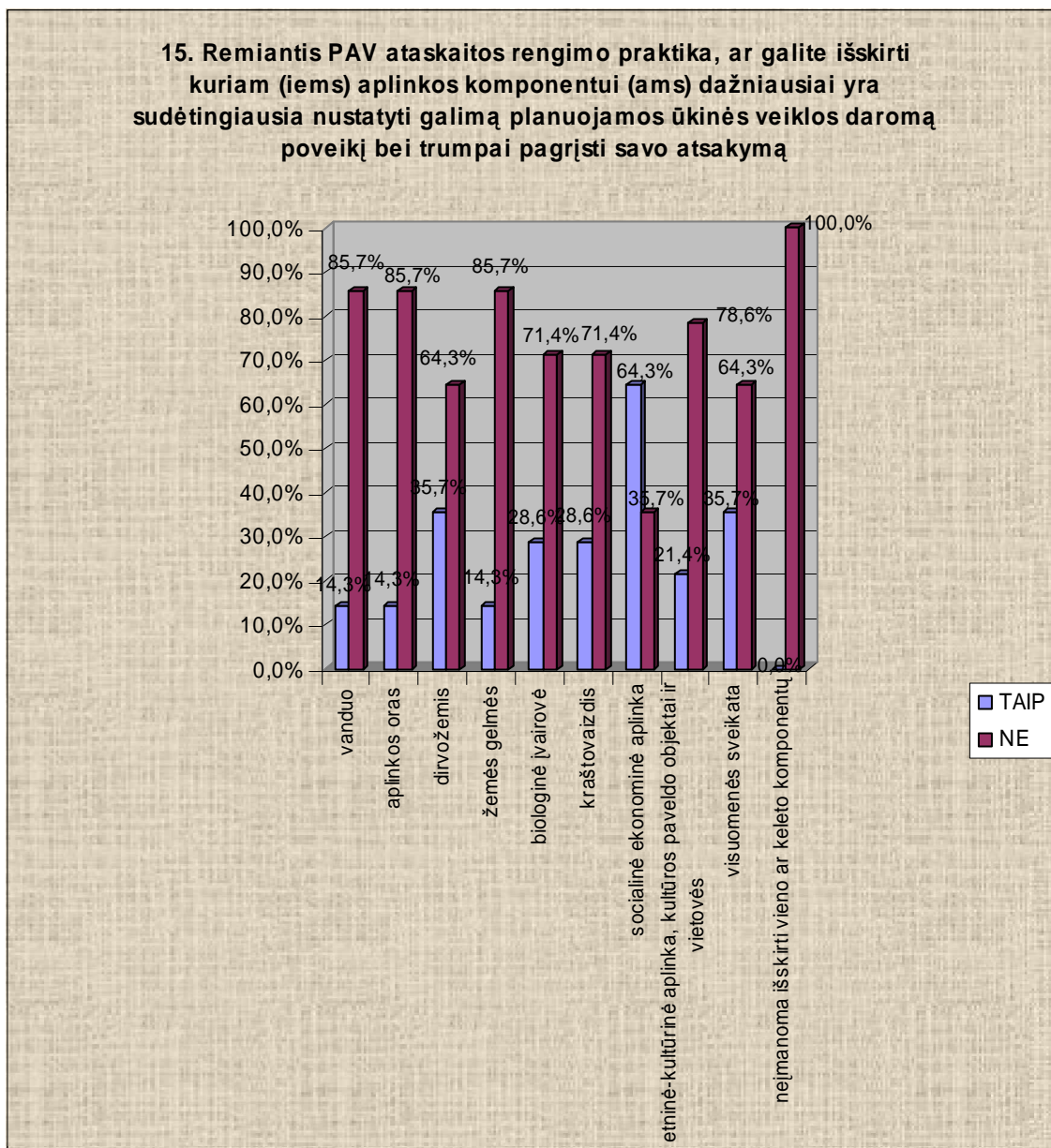
i) beveik visus visuomenės sveikatą veikiančius kenksmingus veiksnius reglamentuoja higienos normos bei LAND'ai (ar kiti norminiai dokumentai), t.y. objektas, įmonė arba viršija normas (pvz. Kietųjų dalelių ore ar LOJ) arba ne.

Kokio nors kenksmingo (naudingo) veiksnio poveikis sveikatai yra tiriamas dešimtmečiais ir tik tuomet specialistai gali pasakyti kaip ir kiek, pvz. Rūkymas, įtakoja visuomenės gimstamumą, sergamumą ar mirtingumą. Apie kitus veiksnius, pvz. kavos poveikį kas 10 metų keičiasi nuomonė: tai naudinga, tai žalinga.

Visiškai nekorektiška reikalauti atlikti poveikio visuomenės sveikatai tyrimą (prognozę), nes šiam tyrimui tenka sugaišti ne vieną mėnesį, o kelerius metus ir dirba daug specialistų. Visiškai pakanka laikytis higienos normų, LAND'ų ir kt. norminių dokumentų reglamentuotų kenksmingų veiksnių verčių.

Tačiau visuomenės sveikatos centrai reikalauja atlikti poveikio visuomenės sveikatai vertinimą (taip padeda uždirbti visuomenės sveikatos vertintojams) ir labai stabdo PAV procesą”.

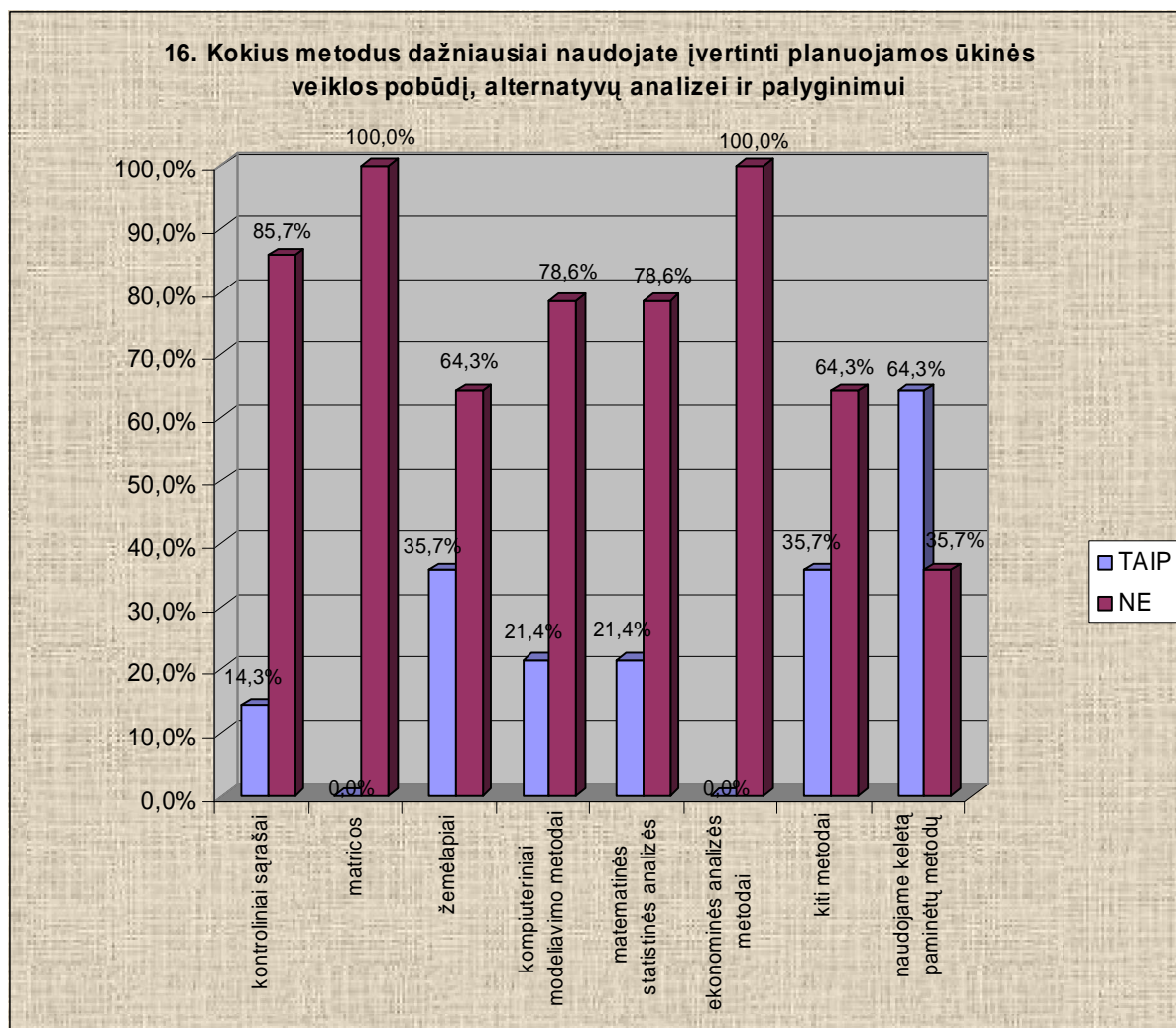
Remiantis atsakymais darytina išvada, kad neįmanoma išskirti vieno aplinkos komponento, nes vienu ar kitu aspektu bei atveju neliko nė vieno respondentų nurodyto komponento. Be to, kai kurių komponentų reglamentavimas yra labai aiškus, yra nustatyti reikalavimai, ribinės vertės, tuo tarpu kitus komponentus reglamentuojanti bazė nėra pakankama arba reikalauja ilgo tyrimo, kas neigiamai atsiliepia PAV procesui.

23 pav. Aplinkos komponentų pasiskirstymas pagal galimo planuojamos ūkinės veiklos daromo poveikio vertinimo sudėtingumą

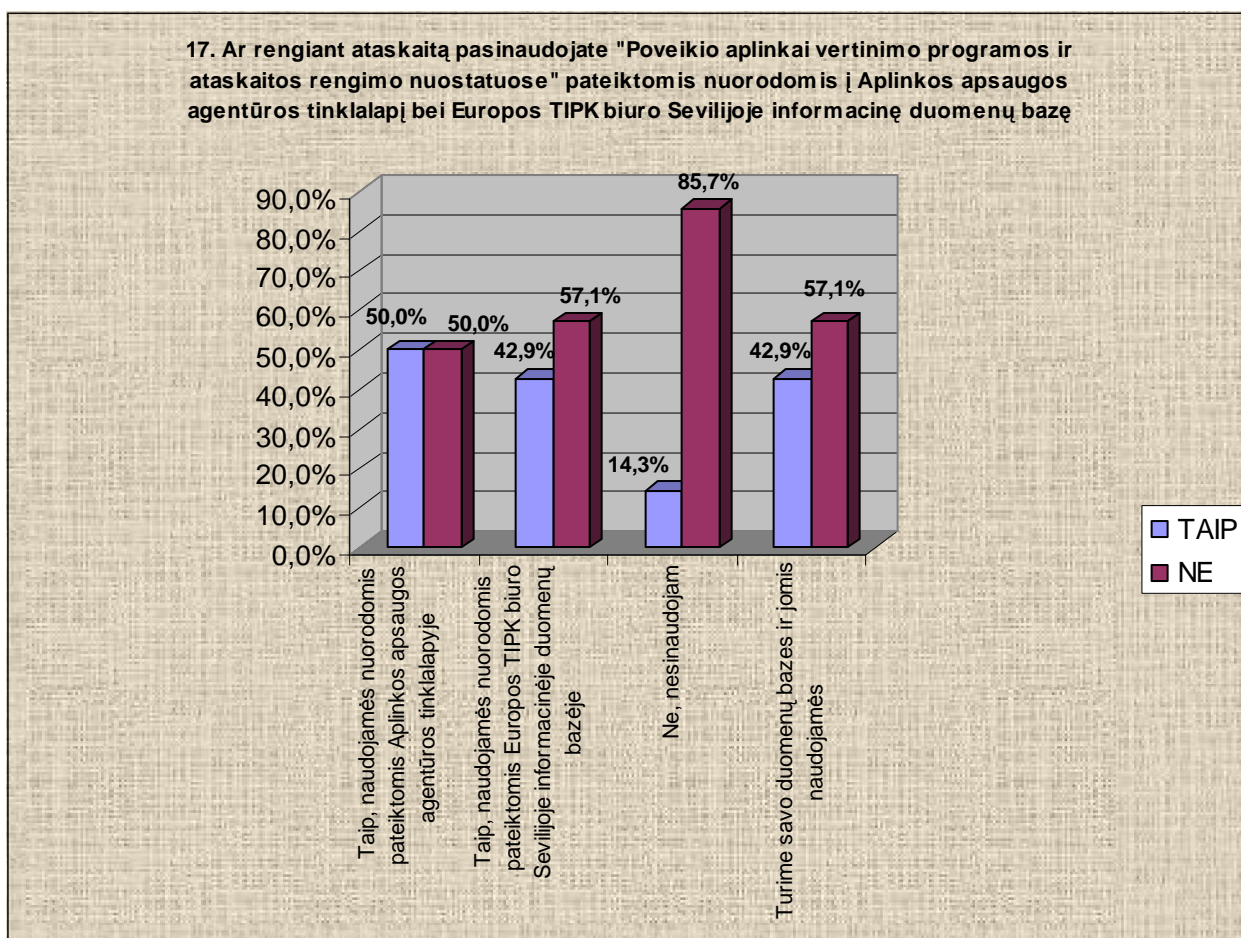
Dvidešimt ketvirtame paveiksle pateikti respondentų atsakymai į šešioliktąjį klausimą, susijusį su planuojamos ūkinės veiklos pobūdžio įvertinimui, alternatyvų analizei ir palyginimui dažniausiai naudojamais metodais. Respondentai galėjo pasirinkti iš kelių išvardintų metodų, tokių kaip kontroliniai sąrašai, matricos, žemėlapiai, kompiuteriniai modeliavimo metodai, matematinės statistinės analizės, ekonominės analizės metodai. Be to, buvo pateiktas atsakymo

variantas, nurodantis, kad respondentai naudojami kitais metodais, bei tokio atsakymo galimybė, kuriame nurodyta, kad yra naudojami keletas paminėtų metodų. Gauti atsakymai rodo, kad būtent pastarąjį atsakymo variantą ir pasirinko didžioji dalis respondentų, t.y. 64,3%. Dar 35,7% respondentų nurodė, kad naudojami kitais metodais, tačiau nedetalizavo kokie tai metodai. Nė vienas iš respondentų nepasirinko atsakymo varianto, kuriame nurodoma, kad naudojami matricomis ir ekonominės analizės metodais. Tarp kitų plačiau naudojamų metodų yra paminėtini žemėlapiai (35,7%), kompiuteriniai modeliavimo metodai (21,4%), matematinės statistinės analizės (21,4%), kontroliniai sąrašai (14,3%). Taigi, remiantis atsakymais darytina išvada, kad yra tikslinga galimus planuojamos ūkinės veiklos pobūdžio įvertinimui, alternatyvų analizei ir palyginimui naudotinus metodus nurodyti „Rekomenduojamoje planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos struktūroje ir apimtyje“, tačiau pateiktos alternatyvos nėra visos, kadangi respondentai nurodo naudojantys ir kitus šiame dokumente nenurodytus metodus. Taigi, siekiant palengvinti poveikio aplinkai dokumentų rengėjų atliekamą veiklą, galima būtų papildyti šių metodų sąrašą, detalizuojant ką kiekvienu iš metodų galima nustatyti, kuriuos aplinkos komponentus kokiais metodais naudojantis lengviau vertinti.

24 pav. Poveikio aplinkai vertinimo procese naudojami metodai

Septynioliktuoju klausimu siekta išsiaiškinti, kuo pasinaudoja respondentai, lygindami numatomus planuojamos ūkinės veiklos gamybos būdus, įrangą su geriausiais prieinamais gamybos būdais, ar turi sukaupę savo gamybos būdų bei technologijų bazes. Respondentų atsakymai rodo, kad iš tikrųjų jie turi parengę savo duomenų bazes, nes net 42,9% respondentų pasirinko būtent šį atsakymo variantą. Be to, 50,0% respondentų naudojami Europos TIPK biuro Sevilijoje informacine duomenų base bei 42,9% – Aplinkos apsaugos agentūros tinklalapyje pateiktomis nuorodomis. Ir tik nedidelė respondentų dalis nurodo, kad nesinaudoja atsakymų variantuose pateiktomis galimomis nuorodomis. Be to, vienas respondentas nurodo, kad naudojami saugomų teritorijų tinklapiu, „Natura 2000“ tinklapiu ir kitais. Taigi, darytina išvada, kad nors ir „Rekomenduojama planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos struktūra ir apimtis“ yra tik rekomendacinio pobūdžio, tačiau atsižvelgiant į PAV dalyvių, konkrečiai, PAV dokumentų rengėjų, poreikius, būtų naudinga išplėsti informacijos šaltinių tinklą, taip užtikrinant, kad bus pasinaudota tinkama vertinimui informacija bei bus išvengta klaidų.

25 pav. Naujos planuojamos ūkinės veiklos technologijų ir įrangos palyginimo su geriausiais prieinamais gamybos būdais metodinės nuorodos

Taigi, sugrupavę poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjų apklausos metu

gautus duomenis bei nurodytas problemas, pateiksime apibendrintas tyrimo išvadas.

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, galima teigti, jog respondentų nuomone, kaip ir autorės, poveikio aplinkai vertinimo teisinėje bazėje vartojami terminai bei sąvokos turėtų būti aiškiau apibrėžti, siekiant išvengti jų interpretavimo sunkumo. Dokumentų kokybė turi būti tokia, kad jie būtų vienareikšmiškai suprantami ne tik tam tikrą patirtį PAV srityje turintiems specialistams, bet ir pradedantiesiems rengėjams. Be to, respondentų nuomone ne visi analizuotini poveikio aplinkai vertinimo aspektai yra tinkamai išnagrinėtini, t.y. per didelis detalumas trukdo atrinkti esminius dalykus, tuo tarpu autorės nuomone, geriau pateikti detalesnes bei išsamesnes gaires, nei nenumatyti tam tikrų aspektų.

Remiantis Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostata bei atsižvelgiant į planuojamos veiklos pobūdį, mastą bei vietos ypatumus, atrankos procedūra yra dažnai nevykdoma, o iš karto yra rengiami PAV dokumentai. Tačiau daryti išvados, kad atrankos procedūra yra perteklinė, tiesiogiai teigti negalime. Remiantis statistine medžiaga, vidutiniškai tik 5,6% visų atrankai pateiktų veiklų yra privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą, taigi, teigtina, kad atrankos procedūra yra efektyvi. Likusių veiklų atveju būtina į techninius projektus įtraukti aplinkos apsaugos dalis. Bet kita vertus, tuomet gal ir užtektų tik rengiant techninius projektus įtraukti aplinkos apsaugos dalis, o ne rengti dokumentus atrankai. Tačiau šiuo atveju, autorės nuomone, prioritetinę reikšmę įgyja atsargumo ir prevencinių veiksmų principai.

Nežiūrint į poveikio aplinkai vertinimo proceso viešumą, būtina numatyti griežtesnes priemones, siekiant užtikrinti su PAV procesu susijusios informacijos konfidencialumą ir intelektualinės nuosavybės neliečiamumą.

Tarpvalstybinio poveikio vertinimo aspektai teisinėje bazėje atskleisti tik bendraisiais bruožais, nedetalizuojant nei kitai valstybei pateikiamos informacijos turinio ar masto, nei laiko terminų.

Savivaldybių tarybos išreiškia vis didesnę suinteresuotumą dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese, išreikšdamos savo, kaip vietos atstovų, nuomonę bei interesus. Tačiau, tiek valstybės, tiek ir savivaldos institucijos ne visada disponuoja reikiama informacija, neturi sukaupe poveikio aplinkai vertinimo procese būtinų duomenų apie vietos sąlygas.

Viešo visuomenės supažindinimo procedūros yra pakankamai reglamentuotos, tačiau pati visuomenė nėra aktyvi ir labai linkusi dalyvauti šiame procese, o ir jos dalyvavimas kartais būna pavėluotas.

Be to, tikslinga papildyti poveikio vertinimui naudotinių metodų sąrašus, detalizuojant metodų paskirtį, taip pat būtų naudinga išplėsti pateiktą informacijos šaltinių tinklą, kuriuo remiantis galima palyginti planuojamos ūkinės veiklos technologijas ir įrangą su geriausiai

prieinamais gamybos būdais.

Analizuojant poveikio aplinkos komponentams vertinimą, kai kurių komponentų reglamentavimas yra labai aiškus, yra nustatyti reikalavimai, ribinės vertės, tuo tarpu kitus komponentus reglamentuojanti bazė nėra pakankama, išsami arba reikalauja ilgo tyrimo, kas neigiamai atsiliepia PAV procesui.

Išvados

1. Poveikio aplinkai vertinimas - vienas iš aplinkosauginių instrumentų, užtikrinančių, kad bus atsižvelgta bei išvengta neigiamo reikšmingo poveikio aplinkai ar numatytos jo sumažinimo priemonės, užkertančios kelią negrįžtamiems procesams tolesnėje planuojamos ūkinės veiklos vystymo stadijoje.

2. ES poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančių teisės aktų raidą lėmė siekis įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus, būtinybė nustatyti bei harmonizuoti bendruosius poveikio aplinkai vertinimo principus bei poveikio aplinkai vertinimo proceso vykdymą, stiprinti poveikio aplinkai vertinimo nuostatas tarpvalstybiniu mastu, informuoti bei įtraukti visuomenę dalyvio teisėmis į poveikio aplinkai vertinimo procesą ir skatinti jos aplinkosauginį švietimą bei suteikti teisę kreiptis į teismus.

3. Lietuvoje poveikio aplinkai vertinimo procesas buvo pradėtas dar iki įstojimo į ES ir iš esmės tenkino pirmosios poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančios direktyvos reikalavimus. Vėliau priimamų ES direktyvų reikalavimų perkėlimas į nacionalinę teisę lėmė nacionalinės teisės aktų gausą bei dažną kaitą.

4. Siekiant užtikrinti tinkamą bei vienareikšmišką poveikio aplinkai vertinimo proceso procedūrų interpretavimą bei vykdymą, būtina teisės normas suformuluoti aiškiau, tiksliau ir kokybiškiau, kad visų poveikio aplinkai vertinimo etapų metu rengiami dokumentai atitiktų savo paskirtį, t.y. pateiktų tokios apimties ir turinio informaciją, atspindinčią planuojamą ūkinę veiklą, kurios pagrindu atsakinga institucija galėtų priimti atitinkamą sprendimą.

5. Augantis didžiųjų planuojamų ūkinių veiklų, kurios gali daryti žymų poveikį aplinkai ir kurioms taikomos poveikio aplinkai vertinimo procedūros, skaičius lemia poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančios bazės aktualumą, užtikrinančios, kad skatinant ekonominę plėtrą, bus atsižvelgta ir į aplinkosauginius reikalavimus.

6. Dabartinė poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojanti teisinė bazė metodinio parengimo požiūriu nėra labai efektyvi. Egzistuoja nemažai ginčytinų ir probleminių PAV metodinės bazės sričių, su kuriomis susiduria poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai, rengdami planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentus.

7. Poveikio kai kuriems aplinkos komponentams (oras, vanduo, biologinė įvairovė, kt.) vertinimo atlikimas bei reglamentavimas yra labai aiškus, yra nustatyti reikalavimai, ribinės vertės, tuo tarpu kitus komponentus (socialinė ekonominė aplinka, kraštovaizdis) reglamentuojanti bazė nėra pakankama, išsami arba reikalauja ilgo tyrimo, kas neigiamai atsiliepia PAV procesui.

8. Nors savivaldos institucijos rodo susidomėjimą dalyvauti poveikio aplinkai vertinimo procese, tačiau dažnai savivaldos institucijų darbuotojai yra netinkamai pasirengę prisidėti prie

šio proceso, trūksta gebėjimų, nėra sukaupta reikiamos informacijos ir duomenų.

9. Nežiūrint į visuomenės dalyvavimą poveikio aplinkai vertinimo procese numatančių teisės aktų nuostatas, lemiančias tinkamą jos informavimą, visuomenė nėra pakankamai suinteresuota dalyvauti šiame procese, kartais toks įsikišimas būna pavėluotas.

Rekomendacijos

1. Remiantis pildoma Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo atlikimo kokybės įvertinimo atmintine, kuria, be kita ko, „...siekiama išsiaiškinti, kurių poveikio aplinkai vertinimo proceso etapų metu kyla daugiausiai problemų, kurios procedūros dažniausiai būna atliekamos netinkamai, kurių aplinkos komponentų vertinimą atlikti yra sudėtingiausia“, atlikti išsamų PAV dokumentų rengėjų pateiktos informacijos tyrimą.

2. Savivaldos institucijų aplinkosaugos skyriams, regioniniams departamentams rodyti daugiau iniciatyvos, informuojant, instruojant visuomenės narius apie jų funkcijas, teises poveikio aplinkai vertinimo procese, rengiant įvairias reklamines akcijas, dalijant bukletus ir pan.

3. Skatinti planuojamų ūkinių veiklų užsakovus patiems rengti savo planuojamų ūkinių veiklų poveikio aplinkai vertinimo dokumentus, tokiu būdu siekiant gauti geresnį grįžtamąjį ryšį, kadangi jie būtų labiau suinteresuoti metodinių nurodymų kokybe nei poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai, kuriems tokių dokumentų sudėtingumo laipsnis gali būti geru pretekstu gauti didesnę atlygį.

Literatūros sąrašas

1. Bubnienė R., Dudutytė Z. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2002.
2. Idzelis R. Poveikio aplinkai vertinimas. Vilnius „Technika“, 2002.
3. Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida, Vilnius, 2000.
4. Juknys R. Aplinkotyra, Kaunas; Vytauto Didžiojo universitetas, 2005.
5. Ragulskytė-Markovienė R. Aplinkos teisė: Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius: Eugrimas, 2005.
6. Raulinaitis, V. Auglys, I. Bučiūnaitė ir kiti. Poveikio aplinkai vertinimo vadovas. Vilnius: LR aplinkos ministerija, Suomijos aplinkos institutas, 2001.
7. 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių objektų poveikio aplinkai vertinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=3627; 2006-09-20/14:00.
8. 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 97/11/EB iš dalies keičianti direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių objektų poveikio aplinkai vertinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=3123; 2006-09-20/14:00.
9. Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89159&p_query=&p_tr2=;
2006-09-20/14:00.
10. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Valstybės žinios, 2001, Nr. 73-2572.
11. 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=21706; 2006-09-20/13:30.
12. 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=40772; 2006-09-20/14:00.
13. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. 1992 m. sausio 21 d. Nr. I-2223 (Žin., 1992, Nr. 5-75);
14. LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas. 1996 m. rugpjūčio 15 d. Nr. I-1495. Valstybės žinios, 1996, Nr. 82-1965; 1997, Nr. 65-1553, Nr. 96-2428.

15. LR Vyriausybės 1997 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 456 „Dėl planuojamos ūkinės veiklos rūšių ir objektų, kuriems turi būti atliekamas poveikio aplinkai išsamus vertinimas, sąrašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 1997, Nr. 42-1033.
16. LR Vyriausybės 1997 m. kovo 17 d. nutarimas Nr. 233 „Dėl planuojamos ūkinės veiklos rūšių ir objektų, kuriems privaloma valstybinė poveikio aplinkai vertinimo ekspertizė, sąrašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 1997, Nr. 25-578.
17. LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2000 m. balandžio 18 d. Nr. VIII-1636. Valstybės žinios, 2000, Nr. 39-1092.
18. LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2005 m. birželio 21 d. Nr. X-258. Valstybės žinios, 2005, Nr. 84-3105.
19. LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimas Nr. 967 „Dėl planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2004, Nr. 130-4650.
20. LR aplinkos ministro 2006 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. D1-255 „Dėl planų ar programų ir planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2006, Nr. 61-2214.
21. LR aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. D1-665 „Dėl planuojamos ūkinės veiklos atrankos metodinių nurodymų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2006, Nr. 4-129.
22. LR aplinkos ministro 2005 m. liepos 15 d. įsakymas Nr. D1-370 „Dėl visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005, Nr. 93-3472.
23. LR aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 23 d. įsakymas Nr. D1-636 „Dėl poveikio aplinkai vertinimo programos ir ataskaitos rengimo nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2006, Nr. 6-225.
24. LR aplinkos ministro 2006 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. D1-311 „Dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų nagrinėjimo Aplinkos ministerijoje ir jai pavaldžiose institucijose tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2006, Nr. 75-2882.
25. LR Vyriausybės 2003-02-03 nutarimas Nr. 184 „Dėl įgaliojimų Aplinkos ministerijai ir jai pavaldžioms institucijoms suteikimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=204940; 2006-11-28/18:15.

26. LR aplinkos ministro 2000 m. liepos 17 d. įsakymas Nr. 305 „Dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo atlikimo kokybės įvertinimo atmintinės patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2000, Nr. 65-1971.
27. LR Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo“
<http://www.am.lt/VI/files/0.658894001076396631.pdf>; 2006-09-09/10:00.
28. Environmental Protection Authority, Government of Western Australia
www.epa.wa.gov.au/docs/1920_6%20EIA%20Guide; 2006-09-11/11:30.
29. LR aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=181470&p_query=atliek%C5%B3%20tvarkymo; 2006-09-20/14:00.
30. Interpretation Manual of European Union Habitats Eur 25
<http://www.am.lt/VI/files/0.720255001145015988.pdf>; 2006-11-29/11:00.
31. Projektas „Savivaldybių aplinkosauginė veikla ir Europos Sąjungos reikalavimai“
<http://www.ecat.lt/umbrella/apzvalga.pdf>; 2006-09-18/9:00.
32. Poveikio aplinkai vertinimas, esama būklė <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1042>; 2006-09-13/18:00.
33. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://prd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/15:00.
34. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://vrd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/15:00.
35. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://srd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/15:00.
36. Utenos regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://urd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/15:00.
37. Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://mrd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/16:00.
38. Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://krd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/16:00.
39. Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://klrd.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/16:30.
40. Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamentas <http://ard.am.lt/VI/index.php>; 2006-12-03/16:30.

POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO DOKUMENTŲ METODINIO PARENGIMO REIKŠMĖ

Santrauka

Reikšminiai žodžiai: planuojama ūkinė veikla, reikšmingas poveikis aplinkai, poveikio aplinkai vertinimas, teisės aktai, poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai.

Darbe yra analizuojama poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančių teisės aktų metodiniai aspektai, t.y. ar poįstatyminiai poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojantys dokumentai išsamiai numato visus poveikio aplinkai vertinimo proceso aspektus, ar gali būti vienareikšmiškai interpretuojami, yra aiškūs ir tikslūs. Problema - siekiant išvengti aplinkos apsaugos požiūriu nepalankių sprendimų, poveikio aplinkai vertinimo procesas turi būti tinkamai reglamentuotas bei turi būti parengti atitinkami metodiškai pagrįsti poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentai. Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančios teisinės bazės metodinė būklė. Tyrimo tikslas - nustatyti ir įvertinti ar pakankamai efektyviai yra parengta planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo metodinė bazė. Iškeltam darbo tikslui ir uždaviniams įgyvendinti buvo naudojami anketavimo ir lyginamosios analizės metodai.

Dėstomojoje dalyje yra apžvelgiamas pats poveikio aplinkai vertinimo procesas, tikslai bei objektas, dalyviai, jų funkcijos, aplinkos komponentai, į kuriuos yra atsižvelgiama atliekant poveikio aplinkai vertinimą. Yra pateikiama Europos Sąjungos poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojančių dokumentų raida bei jų perkėlimas į Lietuvos teisyną, dabartinio poveikio aplinkai vertinimo proceso priešistorė. Remiantis atlikta poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų metodinių aspektų analize, įvardijamos su sąvokų apibrėžtumu, pateikiamos informacijos apimtimi, detalumu, atskirų poveikio aplinkai vertinimo proceso sudedamųjų dalių bei komponentų reglamentavimu ir kt. susijusios problemos, klausimai, kurie galėtų kilti įvairių poveikio aplinkai vertinimo etapų dokumentų rengimo metu. Tiriamojoje dalyje yra aptariamose anketų analizavimo metu išryškėjusios poveikio aplinkai vertinimo proceso dokumentų rengėjų problemos ir poreikiai, šį procesą reglamentuojančių dokumentų nagrinėjimo bei pritaikymo sunkumai ir ypatumai.

Darbo pabaigoje buvo prieita išvados, kad dabartinė poveikio aplinkai vertinimo procesą reglamentuojanti teisinė bazė metodinio parengimo požiūriu nėra labai efektyvi. Egzistuoja nemažai ginčytinų ir probleminių šios metodinės bazės sričių dėl formulavimo aiškumo, konkretumo ir kokybiškumo, su kuriomis susiduria poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai, rengdami planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentus.

SIGNIFICANCE OF THE METHODOLOGICAL FORMULATION OF THE ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT PROCESS DOCUMENTS

Summary

Key words: proposed economic activity, significant effect on the environment, environmental impact assessment (hereafter EIA), legislation, environmental impact assessment document developers.

This work concentrates on the analysis of the methodical aspects of the legislation regulating the EIA process, i.e. whether the subordinate legislation regulating the EIA process comprehensively cover all the EIA process aspects, whether they can be unambiguously interpreted, whether they are clear and precise. The problem of the research is that subject to the prevention of the environmentally negative decisions the EIA process is to be properly regulated and relevant methodically substantiated the EIA process documents are to be developed. The subject of the research is the methodical condition of the legislation regulating the EIA process of the Republic of Lithuania. The purpose of the research is to define and evaluate the efficiency of the methodical basis of the EIA of the proposed economic activity. The comparative analysis and questionnaire techniques were applied for the purpose of implementation of the purpose and the set tasks of the work.

The declarative part of the work contains an overview of the EIA process, its purpose and the target, participants, their functions, environmental elements to be addressed in performing EIA. The evolution of the documents regulating the EIA process in the European Union is provided, as well as their transposition into the Lithuanian law, the prehistory of the current EIA process. Subject to the analysis of the methodical aspects of the EIA process documents, the issues related to the distinctness of terms, scope of to be submitted information, degree of specification are pointed out, as well as regulation of separate composite parts and elements of the EIA process, including questions that may be raised during different stages of development of the EIA documents. The research part of the document considers issues raised by the EIA document developers and their needs that were revealed during the analysis of questionnaires, difficulties and peculiarities related to the study and application of documents regulating this process.

At the end of the work, the conclusion is made that the current legislation regulating the EIA process is not sufficiently effective from the methodical point of view. There is a number of debatable and problematic areas of this methodical basis due to the clarity, specificity and quality of the formulation that are encountered by the EIA document developers while developing the EIA documents of the proposed economic activity.